Rok III WARSZAWA, MARZEC 1947 Nr 3

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący:

Naczelny Dyrektor Narodowego Banku Polskiego – Dr Witold Trąmpczyński

Członkowie:

Dr Mirosław Orłowski – Redaktor Główny
Mgr Adam Cegielski
Mgr Kazimierz Karśnicki
Dr Stefan Perczyński
Mgr Roman Seidler
Mgr Henryk Tomczak

Irena Oczechowska – Sekretarz Redakcji

TREŚĆ:

1. Sytuacja ekonomiczna Polski w styczniu 1947 r. str. 1
2. Z bieżących zagadnień gospodarczych:
Przegląd rynków zagranicznych (c.d.)
—dr Stefan Perczyński . . . . . „ 25
3. Dział artykułowy:
O nowe pojęcie polskiego systemu skarbowego
—dr Stefan Rozmaryn . . . . . str. 38
Pojęcie systemu finansowego
—dr Zbigniew Pirożyński . . . . . „ 43
Finansowanie eksportu w Stanach Zjednoczonych — dr Mirosław Orłowski . . . . . „ 47
4. Przegląd ustawodawstwa . . . . . „ 50

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W STYCZNIU 1947 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań miesięcznych Oddziałów)

1. Przemysł węglowy. W styczniu 1947 r. wydobyto 4.548.479 t węgla kamiennego, czyli o 341.746 t więcej niż w miesiącu poprzednim. Mimo, że miesiąc ten zawierał tylko 25 dni pracy, państwowy plan produkcji, przewidujący wydobycie 4.430.000 t, został wykonany w 102,7%.

Z wyjątkiem jedynie Dolnośląskiego wszystkie pozostałe Zjednoczenia wykonały, bądź przekroczyły plan produkcyjny na miesiąc omawiany. Znaczny, wynoszący 16 kg w porównaniu z grudniem wzrost wykazała wydajność na robotniko-dniówkę. Plan wydajności został wykonany w 102,8%; przewidywano wydobycie

Tabela 1 **Produkcja przemysłu węglowego w styczniu 1947 r.**

Zjednoczenia	Planowano w tonach	Wydobyto w tonach	Wykonano plan w %	Wydajność na robotnika/dn. w kg	Planowana wydajność w kg	Wykonano w %
Ogółem	4.430.500	4.548.479	102,7	1,081	1 052	102,8
w tym:						
Rudzkie	487 000	522 242	107,2	1,272	1.180	107.8
Dąbrowskie	487.000	521.203	106,9	0,994	0,923	107.7
Katowickie	465.000	490.385	105,5	1,253	1,213	103,3
Zabrskie	450 000	460 069	102.2	1.213	1,156	104,9
Jaworz.-Mikołowskie	443.750	453.581	102,2	1,002	0,967	103,6
Chorzowskie	509.750	520 694	102,1	1,297	1,293	100,3
Bytomskie	383.750	387.627	101,0	1,109	1,134	97,8
Rybnickie	453.750	457.789	100,9	1,118	1,068	104,7
Gliwickie	475.000	475.055	100,0	1,050	1,097	95.7
Dolnośląskie	275 000	259.824	94.5	0,598	0,611	97,9

1.052 kg dziennie, osiągnięto 1.081 kg. Jest to niewątpliwie poważny sukces naszego przemysłu węglowego. Plan załadunku na styczeń 1947 r. przewidywał wywiezienie z kopalń ogółem 2.955.740 t. Wywieziono w tym miesiącu 2.985.511 t, wykonywując tym samym plan w 101%. Stan zatrudnienia w przemyśle węglowym (według danych tymczasowych — w tysiącach osób) z 202,2 w listopadzie spadł do 193,2 w grudniu, by podnieść się do 193,7 w styczniu 1947 r.

W grudniu 1946 r. sprzedano za pośrednictwem Centrali Zbytu Prod. Przem. Węglowego ogółem 3.269.474 t węgla i 284.679 t koksu, w tym w kraju sprzedano węgla 2.293.595 t i koksu 172.484 t. Wyeksportowano ogółem 975.879 t węgla i 112.195 t koksu, w tym do ZSRR 581.701 t węgla i 14.033 t koksu.

Dostawy materiałów dla przemysłu węglowego w ostatnich miesiącach 1946 r. i w styczniu r.b. miały tendencję zniżkową, a mianowicie z sumy ogólnej (w tys. zł) 418.582 w listopadzie spadły do 400.640 w grudniu i zaledwie 384.325 t w styczniu.

W okresie sprawozdawczym przemysł omawiany odczuwał braki w dziedzinie zaopatrzenia w materiały pomocnicze i artykuły niezbędne do wydobycia węgla. Chodzi tutaj przede wszystkim o materiały hutnicze i walcowane, żarówki, aluminium hutnicze, antymon, karbid, olej transformatorowy, uszczelki klingerytowe oraz z zakresu tzw. zaopatrzenia górnika — hełmy górnicze.

Odnośnie dostaw materiałów drzewnych według ostatnich danych Centrala Dostaw Drzewnych zafakturowała w listopadzie ogółem 174.746.86 m^3 drewna, w tym 92.176.82 m^3 kopalniaków, 13.420.39 m^3 tarcicy „własnej" i 69.149.65 — handlowej.

W uzupełnieniu danych z zeszłego miesiąca, ogólnie charakteryzujących osiągnięcia polskiego przemysłu węglowego w r. 1946, podajemy produkcję i stan zatrudnienia w tym przemyśle w r. 1945 i 1946.

Tabela 2 **Produkcja i stan zatrudnienia przemysłu węglowego w latach 1945 i 1946** (w tys. ton)

Data	Produkcja							Zatrudnieni pracownicy fizyczni	Wydajność na robotnikodniówkę (w tonach)
	Węgiel	Koks	Smoła	Benzol	Siarczan amonu	Pak	Brykiety		
1945									
ogółem	21.271	.	.	.	.	.	.	—	—
w tym:									
II	387	.	.	.	.	.	.	.	0,355
III	678	.	.	.	.	.	.	87 7	0,464
IV	936	.	.	.	.	.	.	92,0	0,486
V	1.356	.	.	.	.	.	.	97,4	0,613
VI	1.862	.	.	.	.	.	.	101.3	0,747
VII	2.201	.	.	.	.	.	.	104,0	0,787
VIII	2.405	.	.	.	.	.	.	122,7	0,833
IX	2.457	.	.	.	.	.	.	128,2	0,859
X	2.936	181.2	4,8	1,6	1,0	0,7	7,3	152,1	0,886
XI	3.114	178,5	4,6	1,6	1,0	0,6	9,8	165,3	0,887
XII	2.919*)	177,5	4,5	1,5	1,2	0,4	13,7	172,2	0,873
1946									
ogółem	47.286	3.273 2	91,0	30,4	21,2	17,2	528,1	—	—
w tym:									
I	3.600	208,9	5,4	1,7	1.3	0,6	30,9	178,1	0,939
II	3.285	191,6	5 0	1,5	1,2	0 6	32,6	178,7	0,946
III	3.771	229,1	5,7	1,9	1,5	1,4	43,1	180,6	0,949
IV	3.742	343,1	5,6	1,9	1,7	1,0	44,4	184,4	0,975
V	3.709	260,6	6,9	2,0	17	1,1	45,0	186.0	0,969
VI	3.530	255,8	6,7	2.0	1,6	1,3	44 0	186.2	0,976
VII	4.082	272,1	7 0	2,2	1,7	1,0	53,7	184,1	1,004
VIII	4.196	279.7	7,3	2,4	1,8	1,4	49,3	184,0	1,027
IX	4.155	298,1	7,1	2,4	1,6	1,1	45,8	184,1	1,048
X	4.555	312.8	11,6	3,9	1,9	3,0	46.3	185,0	1,067
XI	4.455	309,5	11,4	5 3	2,0	1,3	46,3	202,2	1,068
XII	4.206	311,9	11,3	5.1	3,2	3,4	46,1	193,2	1,065

*) 22 dni robocze.

żelazne w styczniu 1947 r. wykazało spadek wytwórczości niektórych podstawowych artykułów w porównaniu z grudniem roku ubiegłego, mianowicie koksu wyprodukowano o 74 t mniej, wyrobów walcowanych o 1153 t mniej. Produkcja surówki wykazała nieznaczny wzrost (o 373 t), stali surowej zaś wzrost nader poważny (o 1277 t).

Tabela 3

Produkcja hutnictwa żelaznego w styczniu 1947 r

Wyszczególnienie	Planowano w tonach	Wyprodukowano w tonach	Wykonano plan
Koks	80.550	78 377	97%
Surówka	58.525	54.425	93%
Stal surowa	102.718	107.277	104%
Wytwory walcowane	71.246	68.957	97%
Rury, odkówki, odlewy	11.922	13.613	97—125%

Spadek ten jest w pewnym stopniu usprawiedliwiony zmniejszeniem się stanu zatrudnienia, który z 82.271 pracowników w listopadzie spadł na koniec grudnia do 80.710 pracowników (w tym 72.305 fizycznych i 8.405 umysłowych), a więc o 1.561 pracowników, w tym 1.402 fizycznych i 159 umysłowych.

Z zestawienia tych cyfr widoczne jest, że pracę styczniową przemysł hutniczy rozpoczął z załogą uszczuploną, szczególnie jeżeli chodzi o pracowników fizycznych, a więc mających dla wytwórczości danego przemysłu podstawowe znaczenie. W związku z tym zauważyć należy, iż średnia produkcja koksu, surówki i stali surowej obniżyła się w porównaniu z grudniem ub. r., a mianowicie wytwórczość surówki o 2 t, koksu o 45 t, stali surowej o 60 t dziennie.

Poniższe zestawienie obrazuje rozmiary zbytu wyrobów hutnictwa żelaznego w ostatnim kwartale 1946 r. (wg materiałów Centrali Żelaza i Stali).

Sprzedaż po cenach sztywnych, komercyjnych, eksportowych

	w tys. złotych		
Październik	1.109.594	116 385	41.564
Listopad	1.121.556	104.876	33.069
Grudzień	1.312.276	87.173	63.367

Jak z powyższych cyfr wynika, w ciągu ostatniego kwartału 1946 r. wartość sprzedaży po cenach sztywnych wzrosła o 202,6 milionów zł, w przeciwstawieniu do spadku o 29,2 milionów zł wartości sprzedaży po cenach komercyjnych.

Zbyt produktów hutnictwa żelaznego w grudniu 1946 r., wyrażony wagowo przedstawiał się następująco: na rynku krajowym — 77.281 t, w tym najpoważniejsze ilości dostarczono: Min. Komunikacji — 14.424 t, Centralnemu Zarządowi Przemysłu Węglowego — 11.863 t oraz Zjednoczeniu Przemysłu Taboru i Sprzętu Kolejowego — 10.249 t. W dostawach międzyhutniczych omawiany przemysł przesłał 54.473 t, wyeksportowano 6.410 t.

W akcji „Przemysł dla wsi", hutnictwo żelazne dostarczyło 2.138 t żelaza i blachy, łącznej wartości zł 128.154.000 loco wagon huta, wykonywując 101,3% nakreślonego planu świadczeń.

W związku z dążeniem do uzyskania maksimum rentowności eksploatowanych przez hutnictwo zakładów przemysłowych rozpoczęto energiczną akcję, przede wszystkim w kierunku uzyskania jak największej oszczędności w tym przemyśle. Akcja oszczędnościowa prowadzona jest kilku sposobami: przez usprawnienie techniczne i organizacyjne, przez popieranie wynalazczości pracowników drogą odpowiedniego wynagradzania wszelkich wybitniejszych i pożyteczniejszych prac, premiowania pracowników za uzyskanie ulepszeń w poszczególnych odcinkach pracy, a także przez szerzenie wśród pracowników haseł najoszczędniejszej pracy.

Drogą technicznych usprawnień produkcji uzyskano w r. 1946 nader poważne oszczędności, a więc m. in.: ca 45 milionów zł przez racjonalną gospodarkę paliwem, a przez częściowe zastosowanie produkowanych w kraju cegieł dolomitowych zamiast magnezytowych — zagranicznego pochodzenia — zaoszczędzono ca 50 milionów zł rocznie w walucie zagranicznej.

Przewidywane usprawnienia organizacyjne, a mianowicie zmniejszenie liczebności straży przemysłowych i reorganizacja ubezpieczeń robotników, powinno dać odpowiednio 65 i 35 milionów zł oszczędności, dalej 30 milionów zł winno dać wprowadzenie w jak najszerszym zakresie akordowego i premiowego systemu płac i uporządkowanie norm akordowych.

Niezależnie od tych ulepszeń — poważne choć nieco odległe w czasie „zyski" tego rodzaju winny dać usprawnienia techniczne długofalowe w postaci zastąpienia nowoczesnymi prze-

starzałych już urządzeń koksowni i wielkich pieców.

Sześciomiesięczna akcja popierania wynalazczości wśród pracowników dała do dnia 1.XII.1946 r. oszczędności w kwocie ca 50 milionów zł. Znaczne, choć ściślej niesprecyzowane, oszczędności daje system premiowania za usuwanie wszelkiego marnotrawstwa w produkcji.

Akcja społeczna zbiórki złomu żelaznego i metali kolorowych przysporzyła hutnictwu żelaznemu w krótkim okresie 25.10—5.12.46 przeszło 6.305.419 t złomu i około 159.000 t metali kolorowych.

Zaopatrzenie hutnictwa we wszelkie inne surowce i artykuły pomocnicze w grudniu 1946 r., wg danych Centrali Zaopatrzenia Hutniczego, było nieco mniejsze, niż w listopadzie, wyrażając się cyfrą 387 milionów zł wartości wobec 408 milionów zł w miesiącu poprzednim.

Z sumy ogólnej 387 milionów zł przypadło na dostawy paliwa zł 110,1 milionów (28,4% całości), metali — 86,7 milionów (22,4%), rud — 60,7 milionów zł (15,7%), artykułów technicznych — 51,6 milionów zł (13,3%), chemikalii — 26,2 milionów (68%), topników — 15,2 milionów zł (3,9%), artykułów różnych — 36,8 milionów zł (9,5%).

Jeżeli chodzi o charakterystykę dostaw poszczególnych z wyżej wymienionych grup materiałowych, odnośnie paliw, stwierdzić należy pewną poprawę ilościową w stosunku do poprzednich miesięcy dostaw węgla płomiennego i koksu, natomiast niewielki spadek odnośnie węgla koksującego.

Dostawy grudniowe rud krajowych wyniosły przeszło 30.000 t, co łącznie z otrzymywanymi ze Szwecji 27.500 t i zmagazynowanymi na hutach ilościami odpowiada 6-miesięcznemu zapotrzebowaniu wielkich pieców i stalowni.

Dostawy rud żelaznych z ZSRR są już zakończone, oczekujemy natomiast nadejścia brakujących jeszcze 12.000 t rudy manganowej i takiej samej ilości tego surowca z Rumunii. W listopadzie zakontraktowano w Norwegii 50.000 t rudy żelaznej.

W stosunku do miesięcy poprzednich znacznie wzrosły dostawy złomu metalowego (1.080 t); niestety jest to objaw przejściowy, gdyż gros złomu nie pochodzi z normalnych odpadków z produkcji, lecz jest pozostałością działań i zniszczeń wojennych.

Zaopatrzenie w pomocnicze artykuły techniczne produkcji krajowej nie jest wystarczające. Wciąż jeszcze np. brak żarówek wysokowatowych niezmiernie potrzebnych dla hut, śrub i nitów, tkanin technicznych. Wykonanie umów z Czechosłowacją i Szwecją przyczyniło się do pokrycia zapotrzebowania na niektóre artykuły, jak frezarki, rewolwerówki, wiertarki, elektrody graf. itp.

W dziedzinie artykułów chemicznych brak dostatecznej ilości oleju płuczkowego odbił się ujemnie na produkcji benzolu. Nadal istnieją spowodowane brakiem butli trudności w dostawie gazów przemysłowych, natomiast pewnej poprawie uległo zaopatrzenie w kwas solny.

Co do materiałów różnych, odnośnie zaopatrzenia w materiały budowlane, nie było zastrzeżeń, zaopatrzenie w drzewo, choć nadal nie wystarczające, wykazuje znaczną poprawę, to samo powiedzieć można o zaopatrzeniu w odzież ochronną i obuwie.

b) Hutnictwo cynkowe w styczniu 1947 r. nie osiągnęło na ogół (z małymi wyjątkami) cyfr planowanej produkcji na ten miesiąc. Zjawisko to w dużej mierze tłumaczy się przerwami w pracy z powodu mrozów oraz niedostatecznej dostawy energii elektrycznej.

Tabela 4

Produkcja Zjednoczenia Przemysłu Metali Nieżelaznych w styczniu 1947 r.

Grupy materiałowe	Produkcja planowana w tonach	Produkcja wykonana w tonach	Wykonanie planu w %	Produkcja wykonana w grudniu w tonach
Rudy cynku surowe .	57.700	61.107 *)	105,9	55.932
Piryt	2.140	2.482	116,0	2.192
Koncentraty cynku .	10.125	9.102	89,9	9.171
Kwas siarkowy 100%	9.320	8.624	92,5	9.435
Siarka	630	522	82,9	675
Cynk	5.715	5.578	97,6	5.469
Blacha cynkowa . .	2.554	2.521	98,7	2.389
Ołów rafinowany .	800	830	103,8	850
Kadm rafinowany . .	10,85	10,62	97,9	10,2

W porównaniu jednak z miesiącem poprzednim produkcja wielu ważnych artykułów tego przemysłu wzrosła, jak np. rud cynkowych (o 5.175 t), pirytu (o 290 t), cynku (o 109 t), blendy cynkowej (o 132 t), kadmu rafinow. (o 0,4 t).

*) w tym 50.918 t blendowej i 10.189 t galmanowej

Poważnie spadło mimo większej produkcji pirytu wytwarzanie kwasu siarkowego (o 811 t), nieznacznie zaś — wytórczość koncentratów cynku (o 69 t), siarki (o 153 t), ołowiu rafinowanego (o 20 t).

Z dniem 1 stycznia 1947 r. dawne Zjednoczenie Przemysłu Cynkowego zostało przekształcone na Zjednoczenie Przemysłu Metali Nieżelaznych, przy czym do Zjednoczenia tego włączono sześć nowych zakładów pracy.

Nader dotkliwie odczuwany jest brak rud zagranicznych, które nie nadchodzą w określonych terminach, co powoduje z kolei wyczerpywanie się posiadanych zapasów, objaw wysoce niekorzystny dla ciągłości produkcji.

W hutnictwie cynkowym zatrudnionych było na ultimo stycznia 1947 r. ogółem 12.715 pracowników, w tym 11.315 fizycznych i 1.400 umysłowych, a więc w porównaniu z grudniem mniej o 75 pracowników (74 fizycznych i 1 umysł.).

Wyeksportowano w grudniu 1946 r. następujące ilości wyrobów cynkowych: 2.828 t cynku, w tym do ZSRR 664 t, do Szwecji 550 t i do Holandii 20 t; blachy cynkowej 2.479 t, w tym do ZSRR 567 t, Danii 193 t, Szwecji 145 t, Argentyny 50 t, Szwajcarii 36 t, Anglii 20 t, Brazylii 10 t; kwasu siarkowego wywieziono 8.945 t, siarki elementarnej 623 t, w tym do ZSRR 255 t, minii i glejty ołowianej 85 t, w tym eksport do Danii 68 t, kadmu rafinow. 15 t, wszystko do ZSRR.

Poniższe zestawienie obrazuje ilościowe wyniki zbytu najważniejszych wyrobów hutnictwa cynkowego w ostatnim kwartale 1946 r.

	Ogółem	dostawy krajowe	eksport
	w t o n a c h		
Cynk	7.990	3.598	4.392
Blacha cynkowa . . .	9.299	6.699	2.600
Kwas siarkowy . . .	29 730	29.730	—
Ołów	1 494	1.494	—

Hutnictwo cynkowe, jak wiadomo, nastawione jest na eksport. W r. 1946 uzyskano następujące rezultaty wywozu.

Ogólna wartość eksportu cynkowego w przeliczeniu na dolary wynosiła 9.481.227. Głównymi państwami importującymi były: ZSRR, Szwecja, Dania i Anglia. Do ZSRR wywożono przeważnie: cynk elektrolityczny i rafinowany, biel cynkową oraz blachę cynkową, do Szwecji — biel cynkową, cynk surowy i elektrolityczny, do Anglii — przede wszystkim ołów i cynk surowy.

Tabela 5

Wywóz artykułów hutnictwa cynkowego w r. 1946 w zależności od krajów przeznaczenia

K r a j	Ilość (w tonach)	Wartość w $
ZSRR	21.440	3.931.104
Szwecja	12.141	(9.619 913 kor. szw.)
Anglia	5.500	720.687
Dania	3 872	1.028.446
Szwajcaria	1.594 *)	329 436
USA	790	153.000
Węgry	400	76.000
Holandia	399	92 660
Bułgaria	130	30.950
Argentyna	100	30.000
Czechosłowacja . . .	41	7 500

3. Przemysł metalowy w styczniu 1947 r. wykazał zwyżkę produkcji we wszystkich działach, wracając do listopadowego poziomu. Wg danych tymczasowych ogólna wartość produkcji przemysłu metalowego w miesiącu sprawozdawczym wyniosła wg cen z roku 1937 52.686.000 zł w porównaniu z 48.732.000 zł w grudniu. Państwowy plan produkcyjny został wykonany w 100%.

Pierwsze miejsce w wykonaniu planu zajął przemysł maszynowy osiągając 154%; wartość produkcji tego działu wyniosła 3.855.000 zł przedw. (w grudniu 1946 — 3.270.000). Przemysł precyzyjno-optyczny wykonał plan styczniowy w 120% osiągając produkcję wartości 794.000 zł przedw. (w grudniu — 690.000 zł przedw.). Przemysł narzędziowy wyprodukował na sumę zł 1.085.000 przedw. osiągając 110% wykonania planu. Produkcja grudniowa równa była wartości 765.000 zł przedw., a więc i tutaj widoczna jest dość znaczna zwyżka. Również 120% wykonania planu wykazał przemysł budowy maszyn włókienniczych; wartość produkcji tego przemysłu w styczniu wyniosła 905.000 zł przedw., wobec 727.000 zł przedw. grudniowej produkcji.

Poważne rezultaty uzyskał przemysł taboru i sprzętu kolejowego, którego wartość produkcji styczniowej wyniosła 21.651.000 zł przedw. w porównaniu z 18.385.000 zł przedw. w grud-

*) Ponadto: 3.300.800 szt. kubków cynowych.

niu 1946 r. W miesiącu sprawozdawczym przemysł ten wyprodukował 13 nowych parowozów (w grudniu 12), zdobywając tym samym wyniki równe najlepszym z czasów przedwojennych, 4 parowozy wąskotorowe (w grudniu 2), 780 nowych węglarek (w grudniu 503).

Przemysł motoryzacyjny wykonał plan produkcyjny w 105%; wynik ten był widoczny szczególnie w wytwórczości rowerów, która wyniosła w styczniu 6.500 sztuk obec 4.870 sztuk w grudniu.

Przemysł mebli stalowych i okuć budowlanych wykazał jedynie drobną zwyżkę produkcji. Natomiast przemysły: obrabiarkowy, odlewniczy, wyrobów z blachy i kotlarski nie wykonały planu styczniowego.

Wielkim utrudnieniem w pracy całego przemysłu metalowego był nadal jeszcze dotkliwy brak fachowców, szczególnie w dziale obrabiarkowym, a także ciągle jeszcze niedostateczne zaopatrzenie tego przemysłu, zwłaszcza gdy chodzi o surowce hutnicze i łożyska kulkowe. Nader częste przerwy w dostawie energii elektrycznej miały również ujemny wpływ na wyniki pracy w tym przemyśle. Mimo to dokonano wielkiego i skutecznego wysiłku w omawianym miesiącu.

U progu nowego roku pracy użytecznym jest podsumować rezultaty pracy zeszłorocznej. Rok 1946 był nader pomyślnym dla przemysłu metalowego. Ogólna wartość produkcji wg cen z r. 1937, wynosząca w grudniu 1945 r. ca 25,3 milionów zł przedw., wzrosła w grudniu 1946 r. do 48.732.000 zł przedw., a więc niemal dwukrotnie. Miesięczna produkcja obrabiarek z niespełna 1 miliona zł przedw. wzrosła do 2,5 miliona zł przedw., produkcja maszyn rolniczych z 1,1 miliona zł przedw. do 2,3 mil. zł przedw., śrub, nitów i części kutych z 2,1 mil. zł przedw. do 3,2 mil. zł przedw., wyrobów blaszanych z 2,3 mil. zł przedw. do 3,1 mil. zł przedw., rowerów z 1.500 szt. do 4.870 szt. Wydajność wzrosła z 2,47 zł przedw. na robotniko-godzinę o 3,20 zł przedw. na robotn.-godz.

W roku omawianym odbudowano trzy fabryki wagonów: największą w Europie—Wrocławską, Zaodrzańską i Sanocką, zbudowano fabrykę wagonów osobowych w Poznaniu, odbudowano i uruchomiono dwie nowe fabryki obrabiarek w Poznaniu i w Pruszkowie, Państw. Zakł. Inż. w Ursusie, Zakłady Starachowickie i P.Z.O. w Warszawie.

Szczególnie znacznym był wzrost produkcji na Ziemiach Odzyskanych, która w r. 1946 wzrosła z 1 miliona zł przedw. do 10 milionów zł przedw. miesięcznie.

4. Paliwa płynne. Produkcja ropy w grudniu 1946 r. zwiększyła się o 364,4 t w porównaniu z miesiącem poprzednim, osiągając wysokość 10.312,1 t i powracając tym samym do poziomu październikowego.

Miesiące	Ilość otworów w prod.	Produkcja			Ilość otworów w wierceniu	Ilość m uwierconych
		ropy (w t.)	gazoliny (w t.)	gazu (w tys. m^3)		
październik 1946	2.351	10.316	299	13.163	58	3.204
listopad „	2 350	9.948	317	13.913	57	3.130
grudzień „	2 344	10 312	338	14 498	57	2.726
Rok 1946	—	116742	3.146	150651	—	32.303

W r. 1945 wydobyto ogółem 103.905 t, a więc produkcja z r. 1946 wykazała zwyżkę o 12.837 t.

W roku 1946 przemysł omawiany dostarczył krajowi 140.000 t paliw płynnych własnej produkcji, zaś 220.000 t z importu. Aby możliwie najbardziej powiększyć rodzimą produkcję zastosowano rozmaite metody eksploatacyjne dla uzyskania maksimum wyniku.

Nowozorganizowany dział przemysłu pod nazwą „poszukiwania naftowe" uruchomił po raz pierwszy w Polsce systematyczne wiercenia poszukiwawcze na wielką skalę; największym ich rezultatem było dowiercenie produkcji gazu ziemnego w Dębowcu (Małopolska) o wydajności ponad 100 m^3/minutę.

Znacznie posunęły się naprzód roboty w kierunku uruchomienia fabryki paliw syntetycznych w Oświęcimiu. W tym celu zdemontowana została i przywieziona do Polski przyznana nam z tytułu odszkodowań wojennych fabryka tego rodzaju w Schwarzheide k/Drezna, nadto część siłowni oraz generator prądu trójfazowego z Berlina.

Materiały te są już w Oświęcimiu. Grupa fachowców przestudiowała technikę prowadzenia produkcji i opracowała większość odpowiednich planów fabryki opartej chwilowo na gazie koksowym, wzgl. ziemnym *).

*) Por. inż. *Z. Wilk* „Rok 1946 w przemyśle paliw płynnych", Dziennik Gospodarczy z r. 1947 Nr 1, str. 11.

W laboratoriach zakładów przeprowadzane są badania najekonomiczniejszych metod fabrykacji paliw płynnych oraz nad podniesieniem ich jakości, jako też nad możliwościami produkcji nowych surowców syntetycznych.

W przemyśle naftowym planowana jest ogólna akcja oszczędnościowa. Mimo to przewiduje się na rok bieżący poważne inwestycje wartości około 1 miliarda zł, w tym przynajmniej 250 milionów przeznaczone będzie na dalsze prowadzenie prac poszukiwawczych.

Z otworów nowodowierconych w r. 1946 wydobyto w grudniu tego roku ogółem 1.275 t. Nawiercono nową produkcję ropy w 2 nowych zupełnie odwiertach w Lipinkach, 2 odwiertach dawnych w Grabownicy i w Mokrem. Od początku roku nową produkcję uzyskano ogółem w 81 odwiertach, w tym 37 odwiertów było nowych, 40 pogłębionych dawnych, 3 rozbudowy pola i 1 poszukiwawczy. Produkcja nowa wyniosła dotychczas ogółem 9.858, czyli 8,4% globalnej sumy wyprodukowanej ropy; ilość ta niemal całkowicie pokrywa naturalny spadek produkcji z otworów dawnych.

Ogólna ilość otworów w eskploatacji zmniejszyła się o 6 w porównaniu z miesiącem poprzednim.

W grudniu 1946 r. wyprodukowano 14.948.000 m³ gazu ziemnego, tj. o 1.535.000 m³ więcej niż w miesiącu poprzednim.

Całoroczna produkcja tego artykułu wykazała wzrost o 14.037.000 m³ w porównaniu z r. 1945.

W r. 1946 uwiercono ogółem 32.303 m, czyli o 18.334 m więcej niż w r. 1945. Na ilość tę składa się 23.464 m wierceń eksploatacyjnych i 8.839 m wierceń poszukiwawczych. W grudniu 1946 r. czynnych było 57 wierceń, w tym 18 nowych, 14 poszukiwawczych, 3 pogłębiających, 16 rozbudowy pola.

Odnośnie prac przemysłu gazolinowego w miesiącu sprawozdawczym przerobiono 4.213.695 m³ gazu, z którego otrzymano 338,4 t gazoliny oraz 45,9 t gazu płynnego. W ciągu r. 1946 przerobiono 52.108.054 m³ gazu, uzyskując ogółem 3.144 t gazoliny i 536,8 t gazu płynnego.

Przemysł rafineryjny w grudniu 1946 r. przerobił 9.577,6 t ropy, otrzymując 8.570,3 t produktów gotowych, w tym 2.836,2 t benzyny, 1.181,4 t nafty, 1.253,7 t oleju gazowego i 1.694,5 smarowego i in.

W ciągu całego 1946 roku rafinerie przerobiły ogółem 117.979,4 t ropy uzyskując z głównych produktów 34.328 t benzyny, 17424,9 t nafty, 30.035,9 olejów gazowych i 19.587,9 smarowych, 2.216,8 t parafiny i in.

W dn. 1 stycznia 1947 r. wprowadzono nowy cennik na gotowe produkty naftowe. Cennik ten podnosi dotychczasowe ceny, obowiązuje wszystkich bez wyjątku odbiorców, oparty jest na cenach komercyjnych, obowiązujących do 31.12.47. Nowe ceny obejmują 10% scalony podatek obrotowy i 25% dopłatę na Skarb Państwa, do której zobowiązana jest Centrala Produktów Naftowych. Dosyć znaczną w stosunku do poprzednich zwyżkę cen równoważy w pewnym stopniu udostępnienie nabycia wspomnianych produktów każdemu odbiorcy z pominięciem jakichkolwiek rozdzielników.

W styczniu 1947 r. przemysł naftowy wyprodukował 10.115 t ropy, tj. o 197 t mniej niż w grudniu; za to gazu ziemnego uzyskano o 1,4 miliona m³ więcej niż w miesiącu poprzednim, osiągając 16,3 miliony m³. Odwiercono razem 2.327 m, w tym Kopalnictwo Naftowe — 1.953 m, Poszukiwania Naftowe — 374 m.

Przemysł rafineryjny przerobił 16.703 t ropy i 2.723 t półproduktów, uzyskując 13.476 t produktów gotowych i 533 t smarów stałych.

Otrzymano 14,4 t białej ropy (od początku prac — 59 t). Importowano z ZSRR 1.628 t produktów naftowych, z Węgier 2.277 t produktów i 2.218 t ropy, z Rumunii 8.461 t produktów i 13 t ropy.

Z radzieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech otrzymano 4.296 t benzyny syntetycznej, częściowo w drodze wymiennej, częściowo z tytułu reparacyj. Budowa gazociągu Oświęcim—Dębowiec postępuje nadal. Spojono rury na długości 31,7 km.

5. Przemysł chemiczny wykazał w styczniu 1947 r. spadek produkcji wielu artykułów. Fakt ten tłumaczy się przede wszystkim niezwykłym, po raz pierwszy od wielu lat spotykanym nasileniem mrozów, powodującym zamarzanie rurociągów, przerwy w dopływie gazu, prądu i wody i szereg innych uszkodzeń, równie dotkliwie wpływających na bieg pracy zakładów tego przemysłu.

Ponadto znaczny wpływ na zahamowanie produkcji wywierał i w tym miesiącu od dawna już odczuwany brak (wzgl. niedostateczna ilość) surowców, półfabrykatów i materiałów

pomocniczych, a więc: w pierwszym rzędzie pirytów, a przez to — kwasu siarkowego, surowców do produkcji soli glauberskiej, oleju lnianego, tkaniny do elektrolizy, elektrod platynowych i in. drobnych wyrobów przemysłu metalowego i elektrotechnicznego.

Tabela 6

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu chemicznego (w tonach)

Artykuły	Miesiące		% wykonania planu	
	XII 1946	I 1947	XII 1946	I 1947
Produkty smołowe	10.180,3	10 172,0	77,7	79,5
„ benzolowe	2.402,6	2.016,0	117,4	71,2
Elektrody węglowe	505,2	441,0	83,4	67,4
Materiały wybuchowe i prochy	811.7	904,7	119,2	126,7
Barwniki organicz	124,8	125,2	113,3	125,2
Farby olejne i lakiery	191.2	197,0	144,3	148,6
Biel cynkowa	447,9	332 0	117,8	83,0
Ultramaryna	22,5	15,1	75,0	60,4
Kwas octowy czyst.	35,6	27,1	178,0	35,4
Azotniak	7.488,0	8.351,0	84,6	84,3
Superfosfat	7.719,1	12 766 0	46,1	100,0
Tlen (w tys. m^3)	224,7	151 2	157,5	88,9
Kwas solny	342,0	280,5	202,0	95,2
Kwas siarkowy	2.797,6	2.549,2	167,0	77,5
Amoniak	256,3	447,3	.	.
Karbid	3.403,7	2 210,1	.	.
Soda amoniakalna	7 580,5	7.499.2	89,3	99.4
Soda kaustyczna	1 847 4	2.129,7	79,8	79,7
Mydło do prania i toaletowe	325,0	460 0	123,0	63,3
Obuwie gumowe	128,5	142 9	25,6	141 3
Opony i dętki (wszelkie)	126,4	.	.	.
Tarcze ścierne	23,1	25.0	135,9	125,0

Mimo tych braków dosyć znacznie wzrosła produkcja azotniaku i superfosfatu, ważnej dla przemysłu włókienniczego sody kaustycznej oraz cennych dla przemysłu węglowego materiałów wybuchowych.

Przemysł chemiczny może się poszczycić szeregiem nader ważnych osiągnięć w kierunku produkcji nowych artykułów. Tak więc od dn. 1 stycznia fabr. „Radocha“ uruchomiła wytwarzanie 40%-kwasu fosforowego technicznego (H_3FO_4), niezbędnego do otrzymywania soli potasowej a także do bejcowania żelaza. Przewidywana produkcja tego artykułu na I-y kwartał r.b. wynieść ma ca 10 t.

W chorzowskiej fabryce związków azotowych uruchomiono instalację ciśnieniową do produkcji kwasu azotowego, która umożliwia wzrost wytwarzania tego kwasu o 25—30%. Fabryki „Gentleman“ i „Pe-Pe-Ge“ przystąpiły do produkcji obuwia letniego i kaloszy płytkich.

U progu nowego roku działalności gospodarczej niezbędny jest rzut oka wstecz na osiągnięcia zeszłoroczne i naprzód — na zamierzenia w przyszłości. Nakreślone przemysłowi chemicznemu na r. 1946 zadanie osiągnięcia produkcji wartości 368.705.000 zł, co odpowiadałoby 65—70% wartości produkcji z r. 1937, zostało w r. 1946 wykonane w 108%. Przemysł chemiczny wyprodukował w roku tym towarów wartości 399.500.000 zł. Gdy wartość produkcji wg. cen z r. 1937 w grudniu 1945 r. wyniosła ok. 17 milionów zł, w grudniu 1946 r. wzrosła do 40 milionów zł, a więc niemal dwu i półkrotnie. Stan zatrudnienia w omawianym przemyśle wyniósł ponad 35.000 pracowników. Wyroby przemysłu chemicznego wzbudziły zainteresowanie w szeregu krajów europejskich. Ze Związkiem Radzieckim, Radziecką Strefą Okupacyjną w Niemczech, państwami skandynawskimi, Szwajcarią, Jugosławią, Węgrami i Bułgarią zawarto umowy o wywóz surowców chemicznych wartości ogólnej ca 4 milionów $, co stanowi około 30% naszego eksportu przedwojennego. Wywozimy obecnie: karbid, sodę kalcynową i kaustyczną, wodę utlenioną, elektrody, biel cynkową, minię, materiały wybuchowe dla górnictwa, azotan sodu, litopon, produkty suchej destylacji węgla i inne. Inwestycje w omawianym przemyśle wyniosły przeszło 1 miliard zł. W wyniku tego produkcja nawozów sztucznych uległa zwiększeniu do poziomu niemal przedwojennego, produkcja barwników osiągnęła 80%, sody — 95% produkcji przedwojennej, poważnie rozbudowany został przemysł chemiczny. *)

Na rok 1947 przewidziane jest wyprodukowanie towarów wartości 575 milionów zł przy zatrudnieniu ca 44.500 pracowników. Niezbędne dla osiągnięcia tych wyników inwestycje oceniane są na przeszło 3,5 miliarda zł.

6. Przemysł włókienniczy w styczniu 1947 r. wszedł w okres znacznych przemian organizacyjnych. Podstawową ich myślą przewodnią jest usprawnienie administrowania tym przemysłem w drodze likwidacji Zjednoczeń. Obecnie bezpośredni nadzór i kierownictwo wszystkich zakładów w poszczególnych branżach przejmą odpowiednie Dyrekcje branżowe, którym podległe będą „Kombinaty“ gru-

*) Dziennik Gospodarczy z dn. 1.I.47 r. —prof. dr A. Zmaczyński: „Przemysł chemiczny w r. 1946“, str. 7.

pujące mniejsze jednostki przemysłowe oraz zarządy większych przedsiębiorstw wydzielonych.

Zniesione będą kierownictwa fabryk poszczególnych, których funkcje przejmą „Kombinaty", co przyniesie oszczędności w stanie zatrudnienia pracowników umysłowych.

Przewidziana jest również likwidacja Dyrekcji Przemysłu Miejscowego. Zakłady podlegające dotychczas tej Dyrekcji będą włączone do odpowiednich „Kombinatów" — bądź też reprywatyzowane, zależnie od tego, czy odpowiadają odnośnym wymaganiom ustawy.

Mimo że zmiany wspomniane przeprowadzane będą stopniowo i na razie niektóre Zjednoczenia nie będą objęte reorganizacją. Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczego sygnalizuje w związku z tym, że należy się liczyć z opóźnieniami w dostarczaniu przez ten przemysł materiałów cyfrowych.

Celem usprawnienia gospodarki finansowej fabryk, C.Z.P.W. z dniem 1 stycznia wprowadził również zasadę pobierania przez Zakłady od rachunków nieuregulowanych w terminie 15-dniowym odsetek zwłoki w wysokości stopy dyskontowej Narodowego Banku Polskiego powiększonej o 3%.

Odnośnie danych produkcyjnych posiadamy jedynie dane (telegraficzne) za miesiąc grudzień 1946 roku.

W miesiącu tym stan zatrudnienia w przemyśle włókienniczym wynosił 253,700 pracowników, w tym 233.000 fizycznych i 20.700 umysłowych. Maszyn czynnych było ogółem 1.642.790.

Grudniowe dane wykazują na ogół b. dobre wykonanie planu produkcyjnego. Jedynie przemysł bawełniany nie dopisał, wykazując zaledwie 87—93%, a także wytwórczość przędzy czesankowej w przemyśle wełnianym (95%). Pozostałe działy włókiennictwa wykonały plan produkcyjny na ogół ze znaczną nawet nadwyżką, przy czym na pierwsze miejsce wysunął się przemysł jedwabniczo-galanteryjny.

W porównaniu z listopadem przemysł włókienniczy wykazał nader znaczny, bo przeszło dwukrotny wzrost produkcji tkanin lnianych i jutowych (w przemyśle włókien łykowych) oraz gotowych wyrobów dziewiarskich, nadto drobną podwyżkę wytwórczości przędzy lnianej. Natomiast we wszystkich pozostałych działach omawianego przemysłu w miesiącu sprawozdawczym zaznaczył się dalszy, bo już od kilku miesięcy trwający spadek wytwórczości.

Przyczyną tego niepomyślnego zjawiska była niedostateczna wciąż podaż artykułów technicznych, niewysoka wydajność robotników i nadal jeszcze istniejące braki surowcowe, szczególne lnu; niedostateczne były ilości dostarczonej bawełny i malejące wciąż dostawy wełny.

Tabela 7

Produkcja przemysłu włókienniczego w grudniu 1946 r.

Przemysł i artykuł	Jedn. miary	Ogółem w całym kraju		% wykonania planu
		planowano	wykonano	
Bawełniany				
Przędza odpadk.	kg	571 800	532.952	93
„ cienka	„	4 436.280	3.887 757	87
Tkaniny	m	19.571,300	18.293.719	93
Wełniany				
Przędza czesank	kg	348.000	332.914	95
„ zgrzebna	„	1.150.000	1.211.177	105
Tkaniny	m	1.940.000	2.043.922	105
Włókien łykowych				
Przędza lniana	kg	770.000	769.511	100
„ jutowa	„	492.000	523.735	106
Tkaniny lniane	m	1.675.000	1.801.794	107
„ jutowe	„	1.260.000	1.395.773	110
Jedwabn.-galanteryjny				
Jedwab	m	552.100	703 714	127
Pasmanteria	„	10.622.000	18.302.349	172
Tiul, firanki	„	73.300	83.300	113
Dywany, chodn.	„	16.700	33.745	195
Plusze	„	193.700	198.467	102
Koronki klockowe	„	203.600	313.155	153
Dziewiarski				
Wyroby dziane	kg	317.948	377.332	118
„ „	szt	2.680 751	3.263 643	121
Przemysł konfekcyjny				
Ogółem	szt	958.157	1.210.790	126
w tym: płaszcze	„	-	27.511	—
mundury	„	-	87.278	—
spodnie	„	-	78 328	—
koszule	„	-	262.972	—
kalesony	„	-	157.223	—
bielizna pośc.	„	-	97.167	—
inne	„	-	500.311	—
Włókien sztucznych				
Włókna cięte	kg	360.000	372.320	103
Sztuczny jedwab	„	355.000	357.256	101
Artex	„	17.000	21.494	123
Tkaniny	„	18.000	20.722	116
Tornofan	„	28 500	29 713	104
Art. i tkaniny techniczne				
Wartość produk.	zł	27.870.400	53.036.560	186

7. Przemysł skórzany w listopadzie 1946 r. (ostatnio posiadane informacje szczegółowe) wykazał w porównaniu z październ

nikiem lekką zniżkę liczby zakładów czynnych, natomiast pewną zwyżkę w stanie zatrudnienia.

Miesiące	Liczba zakładów	Pracownicy		
		fizyczni	umysł.	ogółem
Październik 1946	190	17.604	2.835	20.439
Listopad „	188	17.745	3.103	20.848

Liczba pracowników zatrudnionych w przemyśle skórzanym wzrosła w listopadzie o 409 pracowników, w tym aż 268 umysłowych i 141 fizycznych.

Tabela 8

Produkcja przemysłu skórzanego

Artykuł	Miara	Październ.	Wartość produkcji w tys. zł	Listopad	Wartość produkcji w tys. zł
Podeszwy . .	kg	307.409	28.844,5	262.273	23 606,5
Wierzchy . .	m²	67 012	13.603,4	60.636	12 309,1
Juchty . . .	kg/m²	24.446	2.857	24.274	3 446 9
		10.996	613	10.924	▪
Krupony pasowe	„	25.892	4 630,4	21.652	3 826,4
Blaszki . . .	„	11.100	1.776 0	8.917	1 426 7
Skóry technicz.	„	10 342	1 396,2	2 140	288,9
Skóry galanter.	m²	11.509	2 913	9 855	2.536,7
Obuwie ogółem	par	672 835	201 376,0	580 345	148.068,7
Produkcja pasów i art. techn.	—	—	47.329,0	—	51.029,6
Produkcja futrzarska .	—	—	22.331,5	—	16.922,4
Łączna wartość produkcji . .	—	—	326 470 0	—	265.059,5

Ogólna wartość produkcji w listopadzie znacznie spadła w porównaniu z październikową. Również produkcja ilościowa i jakościowa wszystkich niemal podstawowych artykułów tego przemysłu wykazała tendencję zniżkową (z wyjątkiem jedynie juchtów).

Jak i w poprzednich miesiącach przyczynami tego zjawiska są: 1) mała podaż skór krajowych — skutkiem wyniszczenia pogłowia bydła do ⅓ stanu sprzed wojny, 2) duże zniszczenia zakładów, 3) brak garbników i chemikalii, 4) znaczny ubytek fachowców.

W listopadzie rozpoczęło się już wykonywanie zagranicznych umów importu skór surowych. Przemysł garbarski otrzymał już ca 500 t skór surowych, lecz wyniki tego będą widoczne dopiero w grudniu.

Możliwości importowe na najbliższą przyszłość przedstawiają się nader pomyślnie. Wykorzystując udzielony w tym celu kontyngent 3 milionów dol. zawarto już umowę z Argentyną i krajami europejskimi na dostawę 2.936 t skór surowych za sumę 2.271.891 dolarów. W trakcie finalizowania jest dalsza transakcja z Argentyną na dostawę 170 t skór surowych za sumę 157.100 dol. Sprowadzono również 50 t tranu technicznego ze Szwecji, igieł za sumę 25.624 dol. — z Anglii oraz ostatnio 5.000 t ekstraktu quebracho z Argentyny.

Powodem poważnego spadku wytwórczości przemysłu futrzarskiego był brak surowca futrzarskiego, którego zbiórkę rozpoczęto dopiero w listopadzie. Ponadto dotkliwym jest brak igieł do maszyn szewskich.

W trosce o polepszenie bytu pracownika i jednoczesne z tym podniesienie się wydajności zawarto w dn. 30 października 1946 r. układ zbiorowy obejmujący pracowników garbarskich i obuwniczych, który w garbarstwie wprowadza ustalone z góry stawki godzinowe dla pracowników fizycznych oraz specjalne premie dla obu rodzajów pracy za 100% wykonanie planu produkcji.

W przemyśle obuwniczym układ wprowadza system czystego akordu bez premii, gdy chodzi o działy produkcyjne, w oddziałach pomocniczych natomiast — tak jak w garbarstwie. Dalszym krokiem w kierunku usprawnienia pracy w przemyśle skórzanym jest komercjalizacja Centralnego Zarządu tego przemysłu z dniem 1 stycznia 1947 r.

Według prowizorycznych danych, produkcja r. 1946, aczkolwiek daleka jeszcze od poziomu przedwojennego, znacznie przewyższyła wyniki pracy r. 1945.

Tabela 9

Produkcja ilościowa przemysłu skórzanego*)

Wyszczególnienie	1937 r.	1945 r. (od 1. IV)	1946 r.
Produkcja garbarska w przeliczeniu na wagę skór surowych	60.000 t	6.553 t	15.447 t
w tym			
w wadze wzgl. mierze towaru gotowego skóra podeszwowa	22.107 t	1.166 t	3.974 t
skóra wierzchnia (w tys. m²)	2.686	509	958
„ pasowa .	580 t	117 t	209 t
Produkcja przem. obuwianego obuwie ogółem (w tys. par)	5.463	1.693,9	4.962.9
w tym:			
obuwie skórzane	2.187	965,9	2.662.2
produkcja pasów pędnych . .	—	42,4	290

*) „Życie Gospodarcze" Nr 4, art. mgr Tańskiego, str. 7.

Wartość produkcji r. 1946, wyrażona w cenach z 1937 r., wyniosła 98,5 milionów zł, więc w porównaniu z wartością produkcji r. 1945 (od marca) równą 32,5 mil. zł, przeszło trzy razy więcej.

Coraz bardziej zwiększający się import surowców i stała choć powolna poprawa na odcinku produkcji artykułów pomocniczych pozwala żywić nadzieję na poprawę wyników produkcyjnych przemysłu skórzanego.

8. Przemysł papierniczy. Odnośnie tego przemysłu posiadamy jedynie dane grudniowe (nieostateczne).

Stan uruchomienia zakładów i zatrudnienia wzrósł dosyć poważnie w porównaniu z miesiącem poprzednim.

Miesiące	Liczba zakładów	Pracownicy		
		fizyczni	umysłowi	ogółem
Listopad 1946	44	17.703	1.799	19.502
Grudzień „	76	21.018	2.201	23 219

W grudniu 1946 r. uruchomiono o 32 zakłady więcej, liczba zatrudnionych w porównaniu z miesiącem poprzednim wzrosła o 3.717 pracowników, w tym 3.315 fizycznych i 402 umysłowych. Produkcja przemysłu wytwórczego w miesiącu sprawozdawczym wykazała w porównaniu z listopadem spadek wytwórczości tektury (o 198 t) i papieru (o 376 t) oraz nieduża zwyżkę odnośnie celulozy (o 100 t).

Miesiące	Produkcja (w tonach)					
	papier	% wyk planu	Tektura	% wyk planu	Celuloza	% wyk. planu
Listopad 1946	14.682	85,3%	2.063	87,7%	6.512	95,5
Grudzień „	14.306	90,5%	1 765	80,9%	6.612	96%

Wartość artykułów przemysłu przetwórczego, wyprodukowanych w grudniu, wyniosła około 160 milionów zł, utrzymując się mniej więcej na poziomie zeszłomiesięcznym (ca 150—160 milionów zł).

Dosyć skromne wyniki pracy papiernictwa tłumaczą się w dużym stopniu niepomyślną sytuacją surowcową, szczególnie jeśli chodzi o podstawowe dla tego przemysłu: makulaturę i szmaty. Niedostateczne zaopatrzenie w wymienione surowce powoduje poważne zaburzenia w produkcji. Niezbędnym staje się import tych artykułów. Nader ujemny wpływ na produkcję wywiera także stwierdzony w niektórych zakładach omawianego przemysłu gorszy gatunek dostarczanego węgla.

W r. 1946 główny wysiłek przemysłu papierniczego był skierowany na uruchomienie szeregu zniszczonych fabryk. W ostatnich miesiącach r. 1946 rozpoczęła produkcję fabryka papieru i celulozy w Kluczach, ruszyła także fabryka w Krapkowicach. Pod koniec tego roku rozpoczęła produkcję trzecia fabryka tego rodzaju w Warcie.

Wspomniane już trudności surowcowe (oprócz poruszanych — także brak drewna i chemikalii) spowodowały niewykonanie planu produkcyjnego na ten rok odnośnie wielu podstawowych artykułów.

Tabela 10

Produkcja przemysłu papierniczego w roku 1946

(w tonach)

Wyszczególnienie	Planowano	Wykonano	% wykonania planu
Papier (ogółem)	150 000	146.800	97,9
Tektura	27.694	21.000	83,5
Celuloza sulfitowa . . .	46.067	33.600	74,5
Celuloza natronowa . .	19 183	20 800	108,5
Lignina	625	680	108,8

Ujemny wpływ na wykonanie planu produkcyjnego w papiernictwie miał fakt znacznej nierównomierności wykonania planu w Polsce Centralnej, które na ogół przekraczało nawet 100%, i na Ziemiach Odzyskanych, gdzie wykonanie to sięgało zaledwie 50%. W związku z tym globalny procent wykonania planowanej produkcji dla omawianego przemysłu był poniżej 100%.

W r. 1946 wyeksportowano 1.300 t papieru gazetowego. Mimo, że plan produkcyjny nie został na ogół wykonany, podnieść jednak należy, iż produkcja papieru na 1 mieszkańca kraju wyniosła 6,4 kg wobec 6,2 kg produkcji przedwojennej. *)

Na pierwszy rok naszego trzyletniego planu przewidziana jest produkcja 220.000 t papieru. Mimo podniesionych wyżej istniejących nadal braków omawianej gałęzi przemysłu, osiągnięcie planu leży w granicach naszej możliwości.

Przewidziane na r. 1947 kredyty inwestycyjne wynoszą 400 milionów złotych.

Plan trzyletni przewiduje zastosowanie w produkcji papiernictwa nowych surowców, przede wszystkim słomy zbożowej jako surowca do wyrobu celulozy. W związku z tym prze-

*) „Życie Gospodarcze" Nr 3 — 15.II.47, str. 135, art. „Y" p.t. „Zagadnienia i plany przemysłu papierniczego".

widziana jest do odbudowy fabryka celulozy słomowej koło Wrocławia. Poza tym przewiduje się doprowadzenie do całkowitej odbudowy fabryki celulozy i papieru w Krapkowicach oraz odbudowanie fabryk: mirkowskiej w Jeziornie, Solali w Żywcu, Malty w Poznaniu, w Tarnówku, Ożeńsku, Rudawie i Niedomicach. W końcu marca 1947 r. ma być uruchomiona największa w Polsce maszyna papieru gazetowego w Rudawie, dzięki czemu produkcja papieru gazetowego wzrośnie do 50 t dziennie.

Przy uwzględnianiu możliwości produkcyjnych tych nowouruchomionych zakładów wykonanie planu na r. 1947 nie powinno nastręczać poważniejszych trudności, z tym zastrzeżeniem jednak, iż niezbędne są dostawy zza granicy. Jak dotychczas bowiem np. sita musimy całkowicie sprowadzać zza granicy, filce w 50%, podobnie jest z celulozą papierniczą.

9. Przemysł cukrowniczy może się poszczycić poważnym sukcesem w związku z wynikami kampanii 1946/47 r. Pomyślnie na ogół przeprowadzone i w porę zakończone remonty, potrzebne surowce pomocnicze dostawione na czas — stworzyły warunki nader sprzyjające uzyskaniu pomyślnych rezultatów.

Nadspodziewane rezultaty plantacyjne przyczyniły się niewątpliwie do znacznej obniżki przeciętnych kosztów własnych przerobu. W styczniu 1947 r. kampania nie była jeszcze całkowicie ukończona. 11 cukrowni było w ruchu. Do dnia 31 stycznia z zakontraktowanych ca 170.000 ha plantacyj otrzymano ca 29 milionów q buraków, czyli przeciętnie ca 175 q z 1 ha wobec przewidywanych na podstawie zeszłorocznych doświadczeń ca 130 q z 1 ha.

Brak jeszcze ostatecznych danych, jednakże bez poważnego błędu można określić ogólny wynik omawianej kampanii na ca 375.000 t cukru białego. Do dn. 31 stycznia br. obliczono rezultat na 360.000 t, jednakże cyfra ta nie jest zupełna z uwagi na to, że przerób nie został jeszcze całkowicie zakończony i obliczony.

Poniższe zestawienie przedstawia planowany rozdział owych ustalonych już 360.000 t cukru z kampanii 1946/47.

Przeznaczenie	Ilość
Potrzeby wewn. przemysłu	109.000 t
„ reglamentowane (przydziały kartkowe, wojsko)	80.000„
Eksport	80.000„
Na sprzedaż wewn. po cenach komercyjnych	91 000„
	360.000 t

Spodziewany wpływ netto za produkcję wyniesie 4.720 milionów zł nie licząc wartości wspomnianej wyżej nadwyżki produkcji, a także wartości melasy i wytłoków, obliczanych na ok. 200 milionów zł.

W związku z powyższym stwierdzić można, iż stan finansowy przemysłu cukrowniczego po jednej dobrej kampanii wybitnie się poprawił. Przemysł ten może z realizacji swojej produkcji spłacić nie tylko zaciągnięte na ostatnią kampanię kredyty, a także — wyrównać zaległości z kampanii poprzedniej (1945/46) lecz ponadto — rozporządzać będzie pewnymi nadwyżkami na przygotowanie kampanii 1947/48.

Z nadwyżki produkcji przewidzianej na eksport — część, a mianowicie 25.000 t cukru zostało już wysłane, w najbliższym czasie wywieziona będzie identyczna partia.

Dosyć dotkliwą stratą dla omawianego przemysłu był pożar w cukrowni Józefów. Magazyny z cukrem wyszły z tej klęski bez żadnego uszczerbku, natomiast zniszczony został w 75% budynek fabryczny z wyjątkiem kotłowni i turbiny.

10. Rolnictwo. Pod uprawę pięciu głównych ziemiopłodów wzięto w roku 1945/46 ogółem 7.008,2 tys. ha. Najwięcej, bo 2.978,0 tys. ha uprawiono żyta, następnie 1.611,5 tys. ha ziemniaków i 1.036,5 tys. ha owsa. Uprawy te na Ziemiach Dawnych objęły obszar 5.584 tys. ha, na Ziemiach Odzyskanych — 1.424 tys. ha.

Główny Urząd Statystyczny dokonał przybliżonego szacunku zbiorów pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa i ziemniaków w Polsce za rok gospodarczy 1945/46. Powyższe dane szacunkowe zawiera tabela 11.

Tabela 11 **Szacunek zbiorów 1946 r.**

Ziemiopłody	Powierzchnia w tys. ha	Przeciętny plon w q. z ha	Ogólny zbiór w tys. q.
	Polska ogółem		
Pszenica . . .	648.8	8,9	5.800,4
Żyto	2.978,0	9,0	26.777,4
Jęczmień . .	733,4	9,6	7.028,7
Owies	1.036,5	9,5	9.864,6
Ziemniaki . .	1.611,5	100 0	160.934,4
	Ziemie Dawne		
Pszenica . . .	429,3	9,5	4.086,4
Żyto	2.565,4	9 2	23.669,8
Jęczmień . . .	478,8	10,5	5.028,9
Owies	762,2	10,0	7.615,6
Ziemniaki . .	1.348,5	101,0	136.728,4
	Ziemie Odzyskane		
Pszenica . . .	219,3	7,8	1.714.0
Żyto	412,6	7,5	3.107,6
Jęczmień . . .	254,6	7,8	1,999,8
Owies	274,3	8,2	2 249,0
Ziemniaki . .	263.0	92,0	24.206,6

W roku sprawozdawczym uprawiane były głównie żyto i ziemniaki. Objęły one łącznie prawie dwie trzecie ogólnej powierzchni upraw wszystkich pięciu ziemiopłodów. Nadało to wytwórczości rolnej 1945/46 — podobnie jak przedwojennej — charakter żytnio-ziemniaczany.

W porównaniu z r. 1945 zbiory ogólne na głowę ludności były w r. 1946 lepsze dla pszenicy, jęczmienia i ziemniaków, a gorsze dla żyta i owsa. Powyższy wniosek opiera się na analizie zbiorów 1945/46 r.

Zbiory 1945/46 r. na głowę ludności (w kg)

Wyszczególnienie	1945	1946
Pszenica	21,9	25,2
Żyto	119,8	116,4
Jęczmień	25,3	30,5
Ziemniaki	578,1	699,7
Owies	707,4	548,0

Ogólna produkcja rolna wzrosła w r. 1946 w stosunku do 1945 o 5,5%. Produkcja z 1945 r. stanowiła 39,4%, a produkcja w 1946 roku 41,7% produkcji przedwojennej.

Zapotrzebowanie na nawozy sztuczne w Polsce w r. 1945/46 przekroczyło ilości przedwojenne. Zużycie azotu było w tym roku przeszło czterokrotnie, tlenku potasu przeszło dwukrotnie, a kwasu fosforowego o jedną trzecią wyższe, niż w r. 1937/38. Bliższe dane orientacyjne zawiera poniższe zestawienie.

Zużycie nawozów na 1 ha w latach: 1928/29, 1937/38, 1945/46.

Rok gospodarczy	Powierzchn. uprawiona tys. ha	Azot kg/ha	Tlenek potasu kg/ha	Kwas fosforowy kg/ha
1928/29	16 480	3,4	4,4	6,1
1937/38	17.629	1,1	2,5	3,0
1945/46	8.782	4,9	5,3	4.0

W roku sprawozdawczym rolnictwo nie posiadało szeregu rodzajów nawozów wytwarzanych przed wojną. W grupie nawozów azotowych przeważał azotniak, a w fosforowych superfosfat. Brak było natomiast saletr i półsaletr oraz supertomasyny, tomasyny i dwufosfatu. Zużycie wapna dla celów rolniczych było — podobnie jak przed wojną — minimalne. Rolnicy bowiem częściowo nie doceniali znaczenia wapnowania dla podniesienia żyzności gleby.

Planowanie zużycia nawozów sztucznych w sezonie wiosennym 1947 r., przewyższające konsumcję lat przedwojennych, jako też roku poprzedniego, wyraża się cyframi:

36.000 ton czystego azotu
29.000 „ kwasu fosforowego
50.000 „ tlenku potasu

Dla porównania zużycie nawozów sztucznych w sezonie wiosennym 1946 i 1938 r. wynosiło:

Wyszczególnienie	Rok 1946	Rok 1938
Czysty azot	26.409 ton	24 771 ton
Kwas fosforowy	11.087 „	17.632 „
Tlen potasu	25.087 „	29.187 „

Pokrycie zapotrzebowania nastąpi z produkcji bieżącej przemysłu nawozowogeo w kraju, remanentów w spółdzielniach z sezonu jesiennego, oraz ilości przewidzianych z importu w ramach zawartych dotychczas umów z krajami: Norwegią, Anglią i Stanami Zjednoczonymi. Z importu pokryte będzie w 100% zapotrzebowanie nawozów potasowych, a w 31% nawozów azotowych. Dostawy nawozów potasowych pochodzą z tytułu reparacji wojennych z Radzieckiej Strefy Okupacyjnej w Niemczech. Import nawozów azotowych ogranicza się jedynie do niezbędnych ilości nawozów saletrzanych z powodu ich przejściowego braku, do chwili uruchomienia Fabryki Związków Azotowych w Mościcach. Przewidziane dostawy wynoszą ogółem 10.785 ton czystego azotu, z czego:

1. w ramach umowy z Norwegią — 4.265 ton azotu w formie saletry wapniowej i ewentualnie azotniaku, co odpowiada 23.000 ton nawozów,
2. z dostaw UNRRA — 1.440 ton azotu, w formie saletry chilijskiej (lub wapniowej czy amonowej), co odpowiada około 9.000 ton nawozów,
3. z transakcji z Anglią i U.S.A. — 5.080 ton azotu (z alokacji zarezerwowanych Polsce przez Komitet Nawozowy I.E.F.C.), w ramach przyznanych dewiz około 1.500.000 dolarów, ilości powyższe dotyczą saletry amonowej, co odpowiada około 15.000 ton nawozów.

Zaopatrzenie poszczególnych gałęzi rolnictwa odbywa się na podstawie planu zaopatrzenia rolnictwa w nawozy sztuczne w sezonie wiosennym 1947 r. Na wszystkie uprawy kontraktowane, jako też dla związków branżowych producentów zostały zagwarantowane niezbędne ilości nawozów sztucznych według ściśle

określonych stawek nawozowych. Ilości te zostaną rozprowadzone przeważnie w drodze bezpośredniego wagonowego zakupu przez odnośnych odbiorców u głównych dystrybutorów, którymi na mocy uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 13.12.1946 r. są: Centrala Handlowa Przemysłu Chemicznego w Gliwicach, oraz Związek Gospodarczy Spółdzielni R.P. „Społem", który jest ponadto wyłącznym dystrybutorem nawozów importowanych.

11. Lasy.*) Polska nigdy nie należała do krajów obfitujących w surowiec drzewny, obecnie atoli — gdy powierzchnia leśna zmniejszyła się w stosunku do przedwojennej o 1.740.000 ha z 8.600.000 ha do 6.860.000 ha), a zapotrzebowanie na drewno w związku z koniecznością odbudowy kraju znacznie wzrosło — sytuacja na rynku drzewnym stała się szczególnie trudna.

Przystępując do wykonania planu gospodarczego 1945/46 Administracja Lasów Państwowych zdawała sobie jasno sprawę, że w wyżej wymienionych warunkach nie może być mowy nie tylko o eksporcie drewna, ale nawet o całkowitym pokryciu zapotrzebowania wewnętrznego. Nie chcąc doprowadzić do niezdrowej gospodarki obszarem leśnym postanowiono rozplanować program wyrębu w taki sposób, aby ciężar jego przesunął się na tereny mniej zdewastowane, a więc na Ziemie Odzyskane. Wobec braku odpowiedniej ilości rąk roboczych i sprzężaju na tych terenach, przesunięcie takie nie było rzeczą łatwą, zwłaszcza, że i organizacja administracji leśnej wymagała tam najpierw ukończenia akcji osiedleńczej i uzupełnienia poważnych luk w personelu terenowym. W województwach centralnych odczuwało się również trudności w pozyskiwaniu robotnika i mobilizacji środków transportowych. Mimo to jednak przeszkody były w miarę możności pokonywane tak, że z końcem lipca 1946 r. ogólny plan eksploatacji został wykonany w 93% przez pozyskanie łącznej masy 9.330.092 m³ drewna wraz z remanentami poniemieckimi (wobec preliminowanych 10.000.000 m³). Z ilości tej pokryto najpilniejsze potrzeby kraju, a mianowicie: potrzeby odbudowy wsi w ramach tzw. akcji specjalnej, odbudowy miast, portów i gospodarstw wiejskich nie objętych akcją specjalną, oraz potrzeby komunikacji, przemysłu górniczego, przemysłu papierniczego, telekomunikacji itp. Trzeba ponadto dodać, że trudności komunikacyjne, uniemożliwiające — zwłaszcza w początkach roku gospodarczego — racjonalne rozprowadzenie węgla, obciążyły Lasy Państwowe dodatkowym jeszcze zadaniem zaopatrzenia wsi i miast w opał.

W tym czasie stan prac eksploatacyjnych w lesie przedstawiał się cyfrowo następująco:

Tabela 12

Eksploatacja gospodarki leśnej

Rodzaj materiału	Ilość pozyskana od początku roku gosp. t. j. od 1. X. 45 r. do 31. VII. 1946 r.
Drewno budowlane	1.312.703 m³
Surowiec tartaczny	3 057.452 „
„ łuszczarski	28.970 „
„ zapałczany	30 558 „
Słupy teletechniczne	40.587 „
Kopalniaki	1.358.371 „
Papierówka	812.718 „
Materiały ciosane	14 646 „
Szczapy i wałki użytkowe	—
Drewno opałowe	2.674 077 „
Razem	9.330.082 m³

Od początku roku gospodarczego, tj. od 1.X.1945 r. do 31.VII.1946 r. dostarczono poszczególnym odbiorcom następujących ilości drewna:

Tabela 13

Dostawy Państwowej gospodarki leśnej w okresie I. 10. 1945 — 31. VII. 1946 r.

Odbiorca	Surowiec m³	Tarcica m³	Podkłady szt.	Kopalniaki m³	Papierówka mp.
Min. Przemysłu	189.758	145.588	662.771	788.612	591 472
„ Komunik.	116.652	75.832	—	—	—
„ Odbudowy	504.646	63.100	—	—	—
„ Rol. i R.R.	18.953	233	—	—	—
„ Apr. i Han	8 824	4 473	—	—	—
„ Skarbu	33.826	3.352	—	—	—
„ Poczt i Tel.	24.609	17 674	—	—	—
Miejscowa ludność i różn.	441.380	53.364	—	—	—
Razem	1.338648	363.626	662.771	788.612	591.472

Największe trudności do pokonania zauważyć się dają w zakresie transportu leśnego, poważny bowiem spadek pogłowia końskiego, jak i zniszczone urządzenia transportowe wymagają nakładu pracy i kapitałów. Sumy inwestycyjne w tym zakresie przeznaczone zostaną

*) „Gospodarka drzewna lasów państwowych w 1945/46 r." (Nr 1 miesięcznika „Gospodarka Planowa" — listopad 1946 r.).

przede wszystkim na odbudowę nowych połączeń kolejek leśnych, odbudowę zniszczonych, oraz budowę urządzeń pomocniczych.

W roku 1946, w wykonaniu pierwszego planu gospodarczego, inwestycje na zalesienie wyniosły 340 mil. zł; w roku bieżącym wyniosą one 1 miliard zł, z czego 1/2 mlrd. pokryte zostanie z dotacji państwowych, a 1/2 mlrd. zapomocą środków własnych.

Aby zaspokoić zapotrzebowanie na drzewo w wykonaniu planu 3-letniego lasy państwowe dostarczą w roku bieżącym 8 milionów m³ plus 2 miliony m³ jako pozostałość z r. 1946. W latach 1948 i 1949 dostawy utrzymane będą w granicach około 10 milionów m³.

Pod zarządem Ministerstwa Leśnictwa pozostaje 1.480 tartaków, z czego na Ziemiach Dawnych 700, a na Odzyskanych 780. Do obecnej chwili uruchomionych zostało około 400 tartaków, z czego na Ziemiach Dawnych 280, a na Ziemiach Odzyskanych 120. W najbliższym czasie projektuje się uruchomienie dalszych 320 tartaków.

W 3-letnim planie Ministerstwo Leśnictwa przewiduje przeróbkę następujących ilości drewna w m³:

Rodzaj materiału	1947	1948	1949
Surowiec tartaczny	2.600.000	4.050.000	3.500.000
Surow. dla fabryk klejek i oklein	42 610	49 000	66 000
Surowiec zapałczany	40 000	50.000	50.000
Drewno budulcowe	1.280.190	1 904 700	1.069 800
Słupy teletechniczne	35.000	35.000	25.000
Kopalniaki	1 200 000	1 200 000	1 360.000
Papierówka	608 000	770 000	1.001.000
Materiały ciosane	35 850	27.300	18.200

Jeśli chodzi o produkcję surowca zapałczanego, to z powodu ograniczonego zasobu odpowiedniego drzewostanu stabilizuje się ona na poziomie 50 tys. m³.

Wobec wielkiego zapotrzebowania przez kopalnie w związku ze wzrostem wydobycia węgla na słupy (kopalniaki), produkcja ich stale wzrasta.

Zapotrzebowanie na papier również wpłynie na wzrost produkcji papierówki.

Wobec małej wydajności produkcja materiałów ciosanych ulegnie redukcji, a w r. 1949 wyniesie zaledwie 18 tys. m³. Poza tym w okresie sprawozdawczym lasy dostarczyły dla ludności miast i wsi około 2 mil. m³ drzewa opałowego.

12. Komunikacja. W styczniu obserwujemy w komunikacji kolejowej dalszy spadek ilości uruchomionych pociągów (z 50.834 w grudniu na 48.370 w styczniu). Spadek ten spowodowany został silnymi mrozami, panującymi w styczniu. Również wpływy z biletów i bagażu zmniejszyły się wydatnie (o 20%). W styczniu długość eksploatowanych linii wzrosła o 470 km, przy czym najwięcej zwiększyła się sieć kolejowa Dyrekcji Gdańskiej (o 300 km). Silne mrozy spowodowały zmniejszenie się przejazdów na dłuższych odcinkach; nie wpłynęło to jednak na ilość przewiezionych pasażerów, która wykazała jedynie nieznaczny spadek (o 0,7%).

Tabela 14

Kolejowy ruch pasażerski

Wyszczególnienie	Grudz.	Styczeń
Stan parowozów	3 064	3.086
Pociągo-kilometry (w tys.)	5.031	5 079
Długość eksploatowanych linii (w km)	20.156	20 626
Wpływy z biletów i bagażu (w tys. zł)	998 051	795 250
Przewiezieni pasażerowie (w tys.)	20.350	20.190

Na równi z notowanym w miesiącu styczniu spadkiem uruchomionych pociągów zauważyć się daje zmniejszenie ilości przejechanych tono-kilometrów netto (z 1.917.326.000 na 1.785.366.000). Spowodowało to zmniejszenie wpływów za przewiezione towary (z 620.545.000 zł na 611.476.000 zł). Powyższą sytuację obrazuje

Tabela 15

Kolejowy ruch towarowy

Wyszczególnienie	Grudzień	Styczeń
Stan wagonów ogólny	145.573	146.019
Stan wagonów roboczy	111.270	99.966
Uruchomione pociągi	50.834	48.370
Załadowane wagony	339.776	323.875
Pociągo-kilometry (w tys.)	4.267 486	4.159.002
Tono-kilometry brutto (w tys.)	3.737.753	3.579 859
Tono-kilometry netto (w tys.)	1.917.326	1.785 366
Wpływy z przewozu towar. w (tys. zł)	620.545	611.476

Sytuacja w zakresie parowozów, w związku z dostawami z demobilu amerykańskiego i własną produkcją, w styczniu nieco się poprawiła. W styczniu przybyły 22 parowozy czynne (w grudniu ilość czynnych parowozów zmniejszyła się o 24).

W skutek silnych mrozów w styczniu Państwowa Komunikacja Samochodowa zmuszona

była do zlikwidowania dalszych 21 linii stanowiących 14% długości obsługiwanej w grudniu trasy. Wobec ciągłego psucia się wozów w związku z niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, w styczniu było czynnych w ruchu osobowym 402 wozy (w grudniu 467), a w towarowym 352 (w grudniu 426). Na skutek powyższej sytuacji zmalał silnie przewóz pasażerów (o 21%), oraz ilość przejechanych tono-kilometrów (o 20%).

Tabela 16

Państwowa Komunikacja Samochodowa

Wyszczególnienie	Grudzień	Styczeń
Ilość linii	308	287
Długość linii w km.	32.309	27 863
Ilość samochodów w szt.	2.342	1 919
Przewóz pasażerów (w tys.)	1.056	843
Pasażero-kilometry (w tys.)	48.950	34 491
Tono-kilometry (w tys.)	1.622	1.305
Wpływy z przewozu towarów (w tys. zł)	70.323	.

W komunikacji lotniczej obserwujemy w styczniu dalszy wzrost lotów, przebytej drogi i ilości przewiezionych pasażerów. Liczba lotów zagranicznych wzrosła z 29 w grudniu do 42 w styczniu. Bliższe szczegóły dotyczące komunikacji lotniczej w miesiącu sprawozdawczym zawiera tabela 17.

Tabela 17

Polskie Linie Lotnicze „Lot"

Wyszczególnienie	Grudzień	Styczeń
Długość linii w km	4.831	5.188
Liczba lotów	349	386
Przebyta droga w km	99.384	111 744
Przewóz pasażerów	2.758	3 152
Przewieziono bagaży kg	12 946	14.089
Przewieziono towarów kg	4.579	9 097
Przewieziono poczty kg	8.113	9.839

Zwiększeniu o 357 km uległa także długość obsługiwanych linii dzięki uruchomieniu przez P.L.L. „Lot" dwóch nowych linii lotniczych: Łódź — Katowice i Łódź — Wrocław.

13. Handel.

a) Handel państwowy.

W miesiącu grudniu obroty PCH osiągnęły cyfrę 1.956 mil. zł, co w porównaniu z miesiącem listopadem (1.764 mil. zł) stanowi wzrost około 11%. Główne pozycje niniejszych obrotów stanowią według tabeli 18 następujące artykuły:

Tabela 18

Obroty PCH w grudniu 1946 r. (w mil. zł)

Wyszczególnienie	Obroty	
	Listopad	Grudzień
Cukier	283	202
Artykuły produkow. przez CZPPS	76	157
Wyroby monopolowe	40	33
Pozostałe artykuły spożywcze	140	219
Artykuły przemysłowe	1.207	1.317
Artykuły importowane	5	23
Remanenty poniemieckie	13	5
Razem:	1.764	1.956

Główną pozycję obrotów w grudniu stanowiły artykuły przemysłowe — 1.317 mil. zł. Były to przede wszystkim materiały włókiennicze i artykuły metalowe. Również poważne pozycje w ogólnym obrocie PCH w miesiącu grudniu zajmują: pozostałe artykuły spożywcze — 219 mil. zł, oraz cukier — 202 mil. zł. Potem następują po sobie: artykuły produkowane przez CZPPS (Centralny Zarząd Państwowego Przemysłu Spożywczego) — 157 mil. zł, wyroby monopolowe — 33 mil. zł, artykuły importowane — 23 mil. zł, oraz remanenty poniemieckie — 5 mil. zł. W zestawieniu powyższym brak jest danych dwóch województw, a mianowicie szczecińskiego i kieleckiego, na ogólną sumę złotych około 260 mil., z powodu nie nadesłania wykazów tych oddziałów.

Wyłącznym sprzedawcą polskiej produkcji włókienniczej jest — jak informowaliśmy w listopadowym numerze naszych „Wiadomości — Centrala Tekstylna. Suma obrotów tej instytucji wyraziła się w r. 1946 cyfrą 27.795 milionów zł. Stopień wzrostu obrotów unaocznia następujące zestawienie:

Okres	Obroty w milionach zł
II-e półrocze 45 r.	722
I-e półrocze 46 r.	4.543
II-e półrocze 46 r.	23.252

Wzrost szybkości obrotów (w październiku, listopadzie i grudniu obroty przekraczają w każdym miesiącu obrót za całe I-sze półrocze 1946 roku) oznacza w praktyce, że towar po wyprodukowaniu nie leży w magazynach, lecz jest natychmiast dostarczany odbiorcom, a pieniądze uzyskane ze sprzedaży bez zwłoki wracają

do fabryk i umożliwiają przyspieszenie dalszej produkcji oraz terminowej spłaty kredytów.

W roku 1946 Centrala Tekstylna sprzedała artykułów włókienniczych po cenach komercyjnych na wolnym rynku za sumę 17.441 mil. zł. W styczniu 1946 r. sprzedaż ta osiągnęła sumę 350 mil. zł, a w grudniu 1946 r. doszła już do sumy 4.606 mil. zł. Tak ogromny wzrost ilości towarów włókienniczych rzuconych przez Centralę Tekstylną na potrzeby ogółu konsumentów, przyczynił się do wydatnego obniżenia cen i spowodował, że artykuły włókiennicze stają się coraz bardziej dostępne dla człowieka pracy.

Sieć placówek zbytu Centrali Tekstylnej (składnic i hurtowni) powiększyła się z 14 w styczniu 1946 r. do 72 w grudniu tegoż roku.

b) Akcja „Przemysł dla wsi".

Ogólny udział Państwowej Centrali Handlowej w akcji wiejskiej wyniósł w grudniu 683.442.377 zł, a więc o 22.036.533 zł mniej, niż w listopadzie (705.478.910 zł). Dostawy te obejmowały (tabela 19):

Tabela 19

Udział PCH w akcji „Przemysł dla wsi" w grudniu 1946 r.

Wyszczególnienie	Obroty w mil. zł	
	Listopad	Grudzień
Cukier	61	30
Artykuły prod. przez CZPPS	17	15
Wyroby monopolowe	11	4
Pozostałe artykuły spożywcze	5	5
Artykuły przemysłowe	611	629
Razem:	705	683

Główną pozycję w powyższych dostawach PCH stanowią artykuły przemysłowe. Są to przede wszystkim materiały włókiennicze, jak również artykuły metalowe i chemiczne. Artykuły produkowane przez CZPPS obejmują: cukierki, drożdże, kawę, ocet, konserwy, wina i soki. Pozycję „Pozostałe artykuły spożywcze" stanowią przeważnie ryby i śledzie. Z wyrobów monopolowych dostarczono jedynie sól i zapałek.

W ramach przeprowadzonej akcji towarowej „Przemysł dla wsi" Centrala Tekstylna sprzedała w II-im półroczu 1946 r. artykułów włókienniczych za ca. 6 miliardów zł. Są to przede wszystkim materiały bawełniane, pasmanteria, konfekcja, wreszcie tkaniny bawełniane, lniane i pończochy. Bezpośrednim rozprowadzeniem tych materiałów pomiędzy konsumentów wiejskich zajęły się Państwowa Centrala Handlowa i „Społem". Akcja ta dała bardzo poważne rezultaty i przyczyniła się do obniżenia cen materiałów włókienniczych w całym kraju. Można było zaobserwować, że w wielu ośrodkach powiatowych ceny artykułów tekstylnych na wolnym rynku były niższe, aniżeli w miastach skupiających jednostki produkcyjne przemysłu włókienniczego. Świadczy to o tym, że wieś zgodnie z założeniami wymiany towarowej „Przemysł dla wsi" otrzymała tekstylia po godziwych cenach, z pominięciem łańcucha zbędnego pośrednictwa.

c) Handel spółdzielczy.

W grudniu ub. r. obroty zewnętrzne Zw. Gosp. „Społem" wzrosły w stosunku do listopada o sumę 1.201 mil. zł. Na powyższą zwyżkę wpłynęło zafakturowanie wysyłek z poprzedniego miesiąca, na które Związek otrzymał rachunki z opóźnieniem. Powyższe dane za miesiąc grudzień, jak również dane poprawione za miesiąc listopad zawiera

Tabela 20

Obroty zewnętrzne „Społem" (w mil. zł)

Wydział	Grudzień 1946	Listopad 1946	Grudzień 1945
Ogółem:	9.867	8.666	2.152
Wydział Spożywczy	5.586	5.239	1.332
„ Rolniczy	1.254	806	647
„ Mlecz-Jajcz.	287	370	104
„ Produkcji	62	73	31
„ Prod. Gł. Dział. Młynarskiego	107	114	32
„ Handlu Zagr.	—	6	—
„ Przem. Rolny	2	9	—
Główny Dział Transpor.	15	15	6
Hurt. Polsk. Mon. Spir.	2.554	2.034	—

W miesiącu sprawozdawczym działalość handlowa Związku Gosp. „Społem" przedstawiała się następująco: opłacono i zafakturowano 2.476,8 ton cukru, wartości przeszło 29 mil. zł. Cukru plantatorskiego — według niekompletnych danych — „Społem" zakupiło 2.007 ton. Ponadto „Społem" rozprowadziło 2.652.1 ton cukru na wolnym rynku.

Sytuacja zaopatrzenia hurtowni „Społem" w sól znacznie poprawiła się. Jedynie teren województwa rzeszowskiego odczuwa nadal braki, ze względu na duże trudności przy otrzymywaniu wagonów szerokotorowych. W miesiącu grudniu obrót solą osiągnął kwotę ca 69 mil. zł.

Ze względu na okres świąteczny dało się zauważyć ogólne zwiększenie zainteresowania

drożdżami we wszystkich okręgach, co wyraziło się obrotem powyżej 251 ton wartości. 115,7 mil. zł.

Obrót zapałkami wyniósł 11.000 skrzyń, wartości 121 mil. zł.

Obrót wyrobami Państwowego Monopolu Tytoniowego w miesiącu sprawozdawczym osiągnął sumę 2.554 mil. zł. W połowie grudnia zarządzeniem Dyrekcji P.M.T. „Społem" wprowadziło w swych hurtowniach tytoniowych sprzedaż wolnorynkową wyrobów P.M.T., poza utrzymaną w dalszym ciągu sprzedażą reglamentowaną. Częściowe przejście ze sprzedaży kartkowej na wolnorynkową uzależnione było od rzucenia na rynek dostatecznych ilości wyrobów tytoniowych, oraz podwyższenie kredytów dla hurtowni. Przystąpiono do organizacji dodatkowych hurtowni tytoniowych w ilości 40, oraz podhurtowni tytoniowych w ilości 200. Podhurtownie tytoniowe organizowane są przy spółdzielniach. Obrót łączny wyrobami P.M.T. i papierosami amerykańskimi wyniósł w miesiącu grudniu 1.154 mil. zł.

W obrocie wolnorynkowym okręgowe oddziały „Społem" zakupiły w grudniu następujące ilości zbóż, co w porównaniu z ubiegłym miesiącem ilustruje następujące zestawienie:

Tabela 21

Zakup zbóż w obrocie wolnorynkowym przez „Społem" (w tonach)

Zboże	Listopad	Grudzień	Wzrost lub spadek w %
Ogółem . .	13.841,9	27.909 4	+ 102
żyto . . .	8 288 8	18.903,6	+ 128
pszenica . .	2.635,7	3.289,5	+ 25
jęczmień . .	1.270,8	4.435,3	+ 249
owies . .	1.646,6	1.281.0	— 22

W porównaniu z ilościami zakupionymi w listopadzie (13.841,9 ton) zakupy grudniowe wzrosły ogółem o przeszło 100%. W miesiącu sprawozdawczym zawarto również szereg transakcji na dostawę dla Funduszu Aprowizacyjnego żyta i jęczmienia na ogółem 28.018 ton.

W grudniu ogólna dostawa masła kontyngentowego i wolnorynkowego wynosiła około 105 tys. kg. Poza masłem produkcji krajowej w okresie sprawozdawczym nadeszło z Danii 500 tys. kg. Mleka na zaopatrzenie zagwarantowane rozprowadzono około 2 mil. kg, co odpowiada 63.100 kg masła. Wyniki skupu jaj w okresie sprawozdawczym były minimalne, ogólny bowiem skup wyniósł za cały sezon 80.778.539 sztuk. Rezerwa jaj była przeznaczona częściowo na eksport do Anglii i Szwajcarii. Zakonserwowane jaja częściowo zostały zakupione przez Fundusz Aprowizacyjny, a częściowo były skierowane na interwencję na rynku wewnętrznym. Na odcinku drobiu akcja skupu została już całkowicie zakończona i, po dostarczeniu pewnej ilości gęsi dla Funduszu Aprowizacyjnego, reszta została skierowana na eksport do Anglii, z czego zachowano drobną rezerwę na miesiąc styczeń z przeznaczeniem do Szwajcarii. Za wszystkie wyżej wymienione artykuły, skierowane na eksport, uzyskano artykuły wymienne żywnościowe, bądź to wolne dewizy, za które zakupione zostały tłuszcze.

Fabryki przemysłu konserwowego zakończyły suszenie warzyw, produkowano natomiast soki, dżemy, oraz marmoladę. Zakłady przetwórstwa rybnego otrzymywały w grudniu surowiec nierównomiernie i z dużymi przerwami. Powyższa sytuacja spowodowana była sztormami na morzu. Dowóz ryb przybrzeżnych był stosunkowo słabszy i fabryki P.Z.R. w Gdyni i Chorzowie przerabiały surowiec importowany duński. Ogółem produkcja działu konserwowego wykazuje niedużą zniżkę w porównaniu z miesiącem poprzednim. Obroty tej branży osiągnęły sumę zł 89,7 mil. zł, obroty przetwórstwa rybnego 9,8 mil. zł.

Obroty Zakładów Głównego Działu Młynarskiego wykazały się w miesiącu grudniu następującymi sumami (w tysiącach złotych):

	Listopad	Grudzień
Młyny	225.624	272.099
Kaszarnie	* 349	407
Makaronarnie . . .	12 361	11.225
Główny Dział Młynarski	819	455
	239.153	284.186

W zakresie obrotu ziołami miesiąc sprawozdawczy przyniósł dalszy wzrost obrotów. „Społem" zakupiło ziół leczniczych 73.941 kg na łączną sumę 15,1 mil. zł. Poza tym zakupiono i sprzedano 2.494 kg przetworów zielarskich. Za pośrednictwem Wydziału Handlu Zagranicznego sprzedano do Szwajcarii ziół 13.320 kg, do Belgii 505 kg i do Szwecji 600 kg. Równocześnie zamówiono za granicą niezbędne nasiona roślin leczniczych i przemysłowych, których odczuwa się brak w kraju.

*) dane poprawione.

Ogólny obrót towarami UNRRA w miesiącu sprawozdawczym, łącznie z obrotem uzupełniającym z okresów poprzednich wyniósł 580,2 mil. zł.

W miesiącu grudniu „Społem" zafakturowało 4.588 ton nafty, 510 ton benzyny, 223 ton oleju, 100 ton smaru i innych artykułów na sumę 171.945 tys. zł.

Za pośrednictwem Wydziału Handlu Zagranicznego „Społem" importowano w grudniu następujące towary: z Anglii 7.379,16 kg ziół egzotycznych, wartości £ 1.292.711, z U.S.A. 19.409 kg kakaa w proszku na sumę $ 13.906,11, ze Szwajcarii 2.618 kg barwników dla fabryk tekstylnych na kwotę Fr. s. 42.462; ze Szwecji: 64,1 ton śledzi solonych, wartości Kor. s. 33.332, 255.105 kg śledzi świeżych, wartości Kor. s. 85.035, 34.290 kg szprot świeżych, wartości Kor. s. 11.430; z Węgier: 50.000 kg fasoli, wartości $ 9.500; z Danii: 496.578,6 kg masła, 149.992 kg łoju, oraz 140.000 kg smalcu, łącznej wartości Kor. d. 3.419.439,60.

Prowadzone są wstępne rozmowy ze Szwecją w sprawie zakupu maszyn żniwnych.

d) Handel zagraniczny.

Bilans handlu zagranicznego Polski za rok 1946 wykazuje saldo ujemne w wysokości 845 milionów złotych. Stosunki handlowe Polski z zagranicą rozwijają się coraz pomyślniej, czego dowodem jest stały wzrost globalnej wysokości obrotów.

W r. 1946 importowaliśmy najwięcej zbóż i strączkowych (za 2.970.833 tys. zł), następnie bawełny (za 954.348 tys. zł). Sprowadziliśmy również poważne ilości rudy żelaznej (za 594.268 tys. zł), produktów naftowych (za 488.809 tys. zł), lnu (za 480.513 tys. zł) i nawozów sztucznych (za 448.758 tys. zł). Eksport natomiast obejmował: węgiel (za 3.947.480 tys. zł), wyroby włókiennicze (za 2.012.719 tys. zł), koks (za 1.168.903 tys. zł), cukier (za 669.420 tys. zł), stal, żelazo, blachę żelazną jak również wyroby z nich (za 668.065 tys. zł), oraz cement (za 497.191 tys. zł).

Do szeregu umów handlowych, zawartych przez Polskę w r. 1946, doszła ostatnio umowa handlowa i płatnicza, podpisana z rządem holenderskim. Umowa ta przewiduje wzajemny obrót towarowy, zamykający się zarówno po stronie przywozu jak i wywozu sumą 15 milionów florenów. Lista towarów wwożonych do Polski, przewidzianych na r. 1947, obejmuje między innymi: cynę, kauczuk, artykuły elektrotechniczne, chemikalia, artykuły farmaceutyczne, materiały dla produkcji emalierskiej i szklarskiej, konie, bydło, niektóre tłuszcze i artykuły kolonialne.

Lista wywozu do Holandii i Indonezji obejmuje: węgiel, cynk, wyroby żelazne, rury, tkaniny bawełniane, szkło, porcelanę, sole potasowe, zioła itd.

Ponadto podpisano protokół dodatkowy, przewidujący dostawę przez Holandię holowników i barek dla Odry, oraz drag, kutrów rybackich, różnych urządzeń portowych i maszyn na łączną sumę 30 milionów florenów.

Wykonanie zamówień portowo - rzecznych w ramach wspomnianego protokółu dodatkowego oparte będzie częściowo na warunkach kredytowych. Udzielony Polsce w tym celu kredyt wynosi 10 mil. florenów, nie licząc kredytu technicznego, wynoszącego 5 mil. florenów.

W dwóch pierwszych miesiącach rb. zawarto szereg kontraktów w ramach umów handlowych między Polską a Jugosławią na sumę 5 milionów dolarów. Za dostawę węgla, wyrobów włókienniczych i artykułów chemicznych otrzymamy od Jugosławii tytoń i rudę chromową, nieodzownie potrzebną do fabrykacji wysoko gatunkowej stali.

Przedstawiciele przemysłu skórzanego zakupili w Bułgarii 200 tys. skór jagnięcych, których połowa nadaje się na futra, połowa zaś na rękawiczki, oraz 20 tysięcy skór koźlęcych. Skóry te zostaną przysłane do Polski po otwarciu żeglugi na Dunaju, tj. około połowy marca.

W związku ze zniszczeniami wojennymi i dużym zapotrzebowaniem inwentarza żywego dla naszych gospodarstw rolnych, zrealizowane zostały ostatnio transakcje handlowe z Danią i Francją na dostawę koni i bydła. I tak z Danii importujemy 44 tys. koni roboczych, 12 tys. szutk bydła użytkowego, około 500 sztuk bydła rzeźnego. Ponadto bydła rozpłodowego na ½ mil. koron duńskich i koni hodowlanych na 1½ mil. koron duńskich. Z Francji importujemy 100 sztuk wysokokrwistych koni zarodowych o wartości 17.500 tys. franków, oraz owiec hodowlanych za 12 mil. franków. Pierwsze partie koni i bydła z Danii już nadeszły.

W pierwszym kwartale rb. zakończone zostaną dostawy wyrobów szklanych kierowane do Związku Radzieckiego i Danii w ramach umów zawartych w r. 1946. Do ZSRR wyeksportowaliśmy wyrobów szklanych za 1.700 tys.

dolarów, do Danii za przeszło 118 tys. dolarów. Ponadto zapotrzebowanie na polskie szkło taflowe zgłosiła Szwecja (za ca 150 tys. dolarów), oraz Dania (za ca 200 tys. dolarów).

Rozmiary naszego handlu zagranicznego za okres od grudnia do stycznia przedstawia tabela 22. Zawiera ona obroty o charakterze ściśle handlowym, nie obejmuje bowiem dostaw pochodzących z akcji UNRRA, demobilu, jak również i reparacji.

Tabela 22

Obroty handlu zagranicznego Polski
(w milionach złotych obiegowych)

Wyszczególnienie	Grudzień			Styczeń		
	Przywóz	Wywóz	Saldo	Przywóz	Wywóz	Saldo
Z. S. R. R.*)	393	505	+112	706	471	—235
Szwecja	98	206	+108	110	211	+101
Dania	33	69	+ 36	315	46	—269
Norwegia	3	33	+ 30	—	28	+ 28
Jugosławia	17	17	—	17	6	— 11
Węgry	64	19	— 45	38	19	— 19
Rumunia	58	8	— 50	—	3	+ 3
Szwajcaria	22	56	+ 34	33	74	+ 41
Francja	—	38	+ 38	—	75	+ 75
Finlandia	—	16	+ 16	—	2	+ 2
Bułgaria	—	16	+ 16	—	8	+ 8
Austria	—	23	+ 23	—	23	+ 23
Belgia	13	1	— 12	3	12	+ 9
Anglia	60	51	— 9	89	24	— 65
Czechosłowacja	8	3	— 5	55	4	— 51
Stany Zj. Amer Północnej.	93	15	— 78	1	6	+ 5
Argentyna	—	8	+ 8	114	12	—102
Holandia	14	4	— 10	19	12	— 7
Włochy	—	6	+ 6	—	9	+ 9
Palestyna	—	1	+ 1	—	—	—
Islandia	.	.	.	—	7	+ 7
Francuska Stref. Okup. w Niemc.	.	.	.	—	1	+ 1
Bunkier towar.	.	.	.	—	12	+ 12
Razem	876	1.095	+297	1.500	1.065	—435

Obroty polskiego handlu zagranicznego w styczniu wykazują w porównaniu z grudniem wzrost po stronie przywozu, zaś spadek po stronie wywozu: w styczniu importowano z ZSRR „towarów różnych" za 559 mil. zł, bawełny, wełny i lnu za 90 mil. zł. Ze Szwecji sprowadzono bydła za 33 mil. zł, śledzi i ryb za 30 mil. zł. Wśród przywozu duńskiego przeważają konie za 209 mil. zł i masło za 63 mil. zł. Z Jugosławii importowano ekstrakty garbnikowe za 11 mil. zł. Przywóz z Węgier obejmował produkty naftowe za 24 mil. zł, oraz „towary różne" za 14 mil. zł. Ze Szwajcarii sprowadzono „towarów różnych" za 30 mil. zł. Z Holandii importowano skóry wołowe za 19 mil. zł. Przywóz z Anglii obejmował wełnę za 83 mil. zł. Z Czechosłowacji importowano maszyny za 30 mil. zł, oraz magnezyt za 11 mil. zł. Wśród przywozu z Argentyny przeważają skóry za 114 mil. zł.

Głównym artykułem polskiego eksportu w styczniu był nadal węgiel. Poza węglem wywieźliśmy w miesiącu sprawozdawczym do ZSRR gotowych wyrobów bawełnianych za 72 mil. zł, oraz tkanin lnianych za 67 mil. zł. Do Szwecji wywieźliśmy wyrobów za 46 mil. zł, oraz żelaza, blachy i surówki za 33 mil. zł. Eksport do Szwajcarii obejmował wytwory pochodzenia roślinnego za 25 mil. zł. Do Francji wywieźliśmy cementu za 14 mil. zł, oraz tkanin bawełnianych za 10 mil. zł. Do Belgii eksportowaliśmy porcelany za 11 mil. zł. Eksport do Anglii obejmował cement za 14 mil. zł.

Wychodząc z założenia, że najbardziej pożądanym jest wywóz wyrobów gotowych, Państwo dąży do rozwoju wywozu wyrobów przemysłu metalowego. W dziedzinie tej Polska wywozi już maszyny włókiennicze, papiernicze, pompy, łańcuchy, druty, siatkę, rury wodociągowe, rury kanalizacyjne, łączniki do rur, wodomierze, szkło optyczne itp. Zawarto też poważną transakcję na wywóz do Bułgarii parowozów. Zasięg wywozu wyrobów polskiego przemysłu metalowego rozszerza się coraz bardziej i już dziś obejmuje ZSRR, Szwecję, Norwegię, Danię, Belgię, Holandię, Grecję, Jugosławię, Bułgarię, Turcję, Palestynę, Egipt, Afrykę Płd., oraz kraje Ameryki Południowej, jak Brazylię, Argentynę i Paragwaj.

14. Sprawy morskie. W styczniu 1947 r. ruch przeładunkowy w portach Gdańsku i Gdyni utrzymał się zasadniczo na poziomie z poprzedniego miesiąca, wyniósł bowiem dla Gdańska 282.843 ton (w grudniu zaś 288.339 ton) dla Gdyni 258.170 ton (w grudniu 244.902 ton). W Szczecinie natomiast ruch przeładunkowy zamarł całkowicie na skutek ostrej zimy. Wpłynęły jedynie dwa statki, a mianowicie: jeden szwedzki, który załadował 875 ton węgla i 24 ton bunkru, oraz drugi pod banderą Stanów Zjednoczonych z ładunkiem tytoniu dla władz radzieckich.

*) Umowy z 7.7.45 i 12.4.46 r. oraz pozaumowne.

Omawiany ruch przeładunkowy portów Gdańska, Gdyni i Szczecina przedstawia

Tabela 23
Obrót towarowy i ruch statków w Gdańsku, Gdyni i Szczecinie (w tonach)

Wyszczególnienie	Listopad	Grudzień	Styczeń
Ogólny obrót	641.096	541.609	541 014*
w tym: import	186.146	147.963	110.950
eksport	454.951	393.647	430 034
Obrót towar. port. Gdańska	347.462	288.339	282.843
w tym: import	106.263	75 491	68 470
eksport	241.199	212.848	214 373
Obrót towar. portu Gdyni	293.635	244.902	258 170
w tym: import	79 882	71 808	42.479
eksport	213.752	173 094	215 691
Obrót towarowy portu Szczecina	11.953**	8.369	899**
w tym: import		664	—
eksport . . .	11.953	7 705	899
Do portów weszło statków	315	354	283
Z „ wyszło „	332	322	298

W styczniu główną pozycję w imporcie portów Gdańska i Gdyni stanowią rudy (w Gdańsku 45.853 t, w Gdyni 16.263 t). Drugą co do wielkości pozycję w przywozie Gdańska zajmują fosforyty (10.600 t), w Gdyni drobnica (6.244 t). Ponadto import Gdańska obejmował: dostawy UNRRA (8.351 t), śledzie (2.054 t), drzewo tarte (1.283 t), oraz celulozę (288 t). W przywozie Gdyni figurują: dostawy UNRRA (5.463 t), ekstrakt garbarski „Quebracho" (5.000 t), bawełna (2.675 t), celuloza (2.430 t) i juta (2.000 t).

Eksport przez porty Gdańsk i Gdynię przedstawiał się następująco: załadowano przez porty Gdańsk i Gdynię węgla, bunkru i koksu ogółem 381.736 t (przez Gdańsk 197.756 t, przez Gdynię 183.980 t). Centrala Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego załadowała w styczniu łącznie 390.072.329 t węgla, koksu, oraz bunkru. Głównymi odbiorcami były kraje: Szwecja — 153.687.330 t, Dania — 66.068.939 t, ZSRR—59.329.680 t, Norwegia—39.095.140 t, oraz Holandia — 22.286.060 t. Eksport cementu przez porty Gdańsk i Gdynię wyraził się cyfrą 37.546 t (przez Gdańsk 16.617 t, przez Gdynię 20.929 t); stanowi to w porównaniu z grudniem zwyżkę ca 50%. Ponadto przedmiotem wywozu w Gdyni była drobnica (6.639 t), wyroby metalowe (2.944 t), farby (563 t) i blacha cynkowa (463 t).

*) bez danych dot. portu szczecińskiego.
**) dane przybliżone.

W styczniu było reprezentowanych w Gdańsku 10 bander obcych, w Gdyni 9, w Szczecinie 2.

Linia Gdynia — Ameryka — Linie żeglugowe GAL, posiadając 25 statków o łącznym tonażu 92.086 BRT, zatrudniały w miesiącu sprawozdawczym tylko 20 statków o pojemności 61.020 BRT. Przewieziono łącznie 17.654 ton towarów, oraz 102 pasażerów (cyfry te nie obejmują statków, które są w drodze i nie zakończyły swoich reisów). GAL posiada siedem linii regularnych, a mianowicie: 2 linie do portów szwedzkich, 1 linię do Hull'u i Londynu, 1 do Rotterdamu i Antwerpii, 1 do portów Lewantu, 1 do portów Północnej Ameryki oraz 1 do portów Południowej Ameryki.

Poza tym GAL prowadzi dwa trampingi: jeden europejski i jeden oceaniczny.

15. Spółdzielczość. W czwartym kwartale 1946 r. liczba czynnych spółdzielni w Polsce wzrosła o 554 placówki. Ruch czynnych spółdzielni ilustruje tabela 24.

Tabela 24
Liczba czynnych spółdzielni związkowych

Spółdzielnie	1. III. 46.	1. VII. 46.	1. X. 46.	1 I. 47.
Handlowe . .	4.836	5.346	5.670	5.915
Przetwórcze . .	825	822	761	704
Pomocn-rolne .	1.125	1.468	1.701	1.942
Oszczędn-pożycz.	1.029	1.149	1.212	1.249
Pracy i różne .	1.015	1.254	1.454	1.542
Razem	8 830	10.039	10.798	11 352

W czwartym kwartale 1946 r. liczba spółdzielni handlowych wzrosła w porównaniu z trzecim kwartałem o 245 placówek, spółdzielni pomocniczo-rolnych o 241, pracy o 88 i oszczędnościowo-pożyczkowych o 37. Zmalała natomiast liczba spółdzielni przetwórczych o 57 placówek.

Rozwój działalności założycielskiej spółdzielni związkowych w poszczególnych okręgach kraju przedstawiony został w tabeli 25.

Największy przyrost spółdzielni w miesiącu sprawozdawczym wykazuje województwo szczecińskie (143), dolnośląskie (95), oraz katowickie (78). W województwie zaś gdańskim liczba czynnych spółdzielni spadła o 19, w rzeszowskim o 5.

Tabela 25

Ilość czynnych spółdzielni według okręgów

Okręg	Stan na dzień				% przyrostu
	1. I. 46.	1. VII. 46.	1. X. 46.	1. I. 47.	
Białystok . .	164	220	223	261	38
Lublin . . .	1 262	1.287	1.280	1.294	14
Rzeszów . . .	832	956	957	952	5
Kraków . . .	1.017	1.216	1.229	1.260	31
Łódź	829	884	911	920	9
Toruń . . .	631	809	876	888	12
Poznań . . .	699	895	975	1.019	44
Radom . . .	852	922	956	983	27
Gdańsk . . .	251	318	349	330	19
Katowice . .	335	521	602	680	78
Warszawa . .	1.001	1.204	1.311	1.363	52
Olsztyn . . .	80	168	218	256	38
Koszalin (Szczecin)	108	243	331	474	143
Wrocław . .	191	396	577	672	95
Razem:	8.252	10 039	10.795	11.352	557

16. Dostawy UNRRA. Transporty UNRRA zbliżają się ku końcowi. Przeładunek ich zmniejszył się o 61% w porównaniu z poprzednim miesiącem. Jedynie grupa przetworów spożywczych przedstawiała znaczniejsze ilości ładunku. Powyższe dostawy wymienia następująca tabela:

Tabela 26

Przywóz towarów UNRRA

Wyszczególnienie	Listopad	Grudzień
	w tonach	
I. Wytwory roślinne	19.595,1*)	3.553,7
II. Wytwory zwierzęce . . .	2.487,6	3.501,6
III. Wytwory mineralne . . .	23.630,0	60,4
IV. Woski, tłuszcze	—	31,9
V. Przetwory spożywcze i tytoń	5.904.2	12.891,8
VI. Przetwory chemiczne . . .	175.4	1.337.9
VII. Skóry, futra , ...	379.7	36.1
VIII. Surowce włókiennicze . .	366,5	207,6
IX. Guma i kauczuk	749,4	155,2
X. Drewno i przetwory . . .	181,2	7,3
XI. Papier	22,3	2,3
XII. Wyroby kamienne	86,2	32,1
XIII. Wyroby metalowe i metale	1.482.9	203,9
XIV. Maszyny	2.667,9	1.188 4
XV. Środki transportowe . . .	871,8	128,0
XVI. Wagi, narzędzia	38,8	13,5
XVII. Różne	290,5	48,1
	58.929,5	23.399,8

Poza wymienionymi w tabeli 26 towarami otrzymaliśmy ponadto w grudniu, w ramach akcji UNRRA, 9.588 sztuk koni i 347 sztuk bydła.

*) dane poprawione.

W ciągu całego roku 1946 dostawy UNRRA osiągnęły cyfrę 1.535,2 tys. ton. Niniejszy przywóz z podziałem na miesiące przedstawia tabela 26:

Dostawy UNRRA w 1946 r.

w tys. ton

styczeń	84,9
luty	130,9
marzec	113,4
kwiecień . . .	199,3
maj	172.6
czerwiec . . .	240.8
lipiec	145,7
sierpień	182,5
wrzesień . . .	117,9
październik . .	66.0
listopad . . .	58,2
grudzień . . .	23,0
Razem 1946 r.	1.535,2
Razem 1945 r.	199,1

Jak można zauważyć — analizując tabelę 26 — dostawy UNRRA w pierwszej połowie roku sprawozdawczego wykazują na ogół tendencję rosnącą. Drugą natomiast połowę roku 1946 charakteryzuje stały i silny spadek. Wobec kończącej się już działalności UNRRA fakt ten należy uznać za normalny.

17. Ceny. W miesiącu sprawozdawczym ceny wolnorynkowe kształtowały się niejednolicie. Zaobserwowano częste wahania cen artykułów żywnościowych z pewną tendencją do spadku, natomiast ceny artykułów przemysłowych miały nadal charakter zwyżkowy.

Ogólne wskaźniki kosztów wyżywienia w styczniu br. w stosunku do drugiej połowy grudnia 46 r. wzrosły w Warszawie o 1,4%, w Lublinie o 2,5%, Rzeszowie o 2,4%, Katowicach o 3,7%, Olsztynie o 7,5%. W tym samym czasie zanotowano spadek wskaźników wyżywienia w Krakowie o 1,8%, Bydgoszczy o 3,6%, Gdyni o 2,5%, Poznaniu o 1,3%, Lignicy o 5,3%, i Wrocławiu o 2,3%. Z artykułów żywnościowych zwyżkowały jedynie dość silnie warzywa, co jest całkowicie zrozumiałe i normalne w tym sezonie.

Przeciętna w kraju cena chleba w styczniu w porównaniu do drugiej połowy grudnia ub. roku wzrosła o 9,2%, ziemniaków o 7,5%, kapusty o 11,6%, marchwi o 5,8%, wołowiny o 11,6%, jaj o 3,5%. Cena mąki pszennej w tym

okresie spadła o 0,8%, kaszy jęczmiennej o 1,2%, masła o 10,4%, słoniny o 0,6%, mleka o 1,6%. Cena cukru utrzymała się na jednakowym poziomie.

Z artykułów przemysłowych przeciętna w kraju cena nafty w styczniu w porównaniu do drugiej połowy grudnia 1946 r. wzrosła o 5,8%, nici o 11,4%, kretonu o 5,8%, kamgarnu o 0,9%, wełny ubraniowej II gatunku o 10,4%, skóry o 2,6%, węgla o 0,3%.

Ceny wolnorynkowe ziemiopłodów kształtowały się w styczniu br. następująco: pszenica za 100 kg od 3.000 do 4.200 złotych, żyto od 1.800 do 2.500 zł, owies od 1.500 do 2.000 zł i jęczmień od 1.700 do 2.100 zł.

Wg notowań giełd zbożowo-towarowych ceny hurtowe w styczniu za 100 kg parytet wagon siedziba giełdy wynosiły w Poznaniu: pszenica od 3.100 do 3.250 zł, żyto od 1.625 do 1.750 zł, owies od 1.800—1.850 zł, jęczmień przemysłowy od 1.650—1.750 zł, w Łodzi: pszenica od 3.300 do 3.500 zł, żyto od 1.750 do 1.900 zł, owies od 1.850—1.900 zł, jęczmień przemysłowy od 1.700 do 1.750 złotych.

Ogólny wskaźnik cen wolnorynkowych w Warszawie podniósł się w styczniu o 3% w porównaniu z grudniem. Najbardziej wzrósł wskaźnik cen używek o 6%, następnie cen żywności o 3% i artykułów przemysłowych o 1,7%.

Tabele 27 i 28 przedstawiają ceny artykułów żywnościowych w styczniu oraz wskaźniki kosztów wyżywienia.

Tabela 27

Ceny artykułów żywnościowych w niektórych większych miastach (w złotych)

Miejscowość	Czasokres 1947 r.	Chleb pytl.	Mąka pszenna	Kasza jęczm.	Ziemniaki	Masło	Słonina	Wieprzow.	Wołowina	Jaja	Cukier
		1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1, kg	1 kg	1 szt.	1 kg
Warszawa	1—15.1.	55	90	50	8	400	330	300	280	30	180
	16—31.1.	60	80	55	8	460	350	260	280	30	180
Łódź	1—15.1.	52	65	29	7	491	290	280	190	30	177
	16—31.1.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Kraków	1—15.1.	40	70	35	8	460	320	250	180	25	175
	16—31.1.	40	70	35	8	450	320	250	200	23	175
Katowice	1—15.1.	40	72	35	8	420	350	280	245	25	180
	16—31.1.	50	70	35	10	520	345	300	265	24	180
Poznań	1—15.1	.	66	35	6	510	290	260	240	32	170
	16—31.1	.	66	30	6	480	290	260	240	28	170
Lublin	1—15.1.	27	80	60	8	450	280	250	200	25	170
	16—31.1.	27	70	60	8	400	280	250	200	25	170

Tabela 28

Wskaźniki kosztów wyżywienia w niektórych większych miastach 12.5 — 9.6 1945 — 100

Czasokres	Warszawa	Łódź	Kraków	Białystok	Lublin	Bydgoszcz	Gdynia	Katowice	Poznań
1—15.1.47	132	122	139	111	173	144	113	106	147
16—31.1.47	134	.	141	117	170	137	110	111	145

Koszty wyżywienia w okresie od 12.5—9.6. 1945 przyjęto za 100 oddzielnie dla każdego miasta. Stąd porównalność co do wysokości wskaźników pomiędzy poszczególnymi miastami nie istnieje. Można porównać tylko stopień wzrostu względnie spadku.

18. Rynek pieniężny. *a) Wkłady.* Operacje bierne banków rozwijały się w miesiącu sprawozdawczym stosunkowo słabiej niż w miesiącu poprzednim. Ogólna suma wkładów terminowych, oszczędnościowych i avistowych w bankach pośredniczących i komunalnych kasach oszczędności wyniosła na koniec stycznia 31.036 mil. zł, wobec 27.908 mil. zł na ultimo grudnia. Wzrost wkładów wynosi w cyfrach absolutnych 3.128 mil. zł, a w stosunku procentowym 11%.

Największy przypływ obcych kapitałów występuje w Banku Gospodarstwa Krajowego. Przyczyną tego wzrostu wynoszącego 2.552 mil. zł nie było deponowanie wolnych na rynku środków pieniężnych przedsiębiorstw, lecz przeniesienie z Narodowego Banku Polskiego lokaty UNRRA, w wysokości ca 2 miliard. zł.

W Banku Handlowym notujemy spadek kapitałów obcych z sumy 1.873 mil. zł na koniec grudnia, do sumy 1.745 mil. zł na koniec stycznia.

Pozostałe banki wykazały nieznaczny, lecz nie odbiegający od tendencji miesiąca poprzedniego wzrost wkładów.

Zaobserwowane w miesiącu grudniu korzystne zjawisko szybszego wzrostu wkładów terminowych i oszczędnościowych, widoczne jest również w miesiącu sprawozdawczym, wkłady te wzrosły z 4.448 mil. zł na koniec grudnia do kwoty 6.223 mil. zł na koniec stycznia. Struktura tych kapitałów wyrażona w stosunku procentowym przedstawia się następująco: wkłady lokacyjne wynoszą 21,3% a pozostałe 78,7% wkładów ogólnych.

b) Kredyty. Ogólny stan kredytów udzielonych na koniec stycznia wynosi 83.027 mil. zł, z czego instytucje kredytowe pośredniczące udzieliły 64.464 mil. zł, a N.B.P. bezpośrednio 18.563 mil. zł. Wzrost akcji kredytowej wynosi 5.462 mil. zł, czyli 7%. Stan kredytów średnioterminowych łącznie z F.I.O.P.Z.O. i budowlanymi B.G.K. wynosił 27.320 mil. zł, wobec 25.831 mil. zł na ultimo grudnia.

W stosunku do miesiąca poprzedniego kredyty średnioterminowe wzrosły o 1.489 mil. zł, tj. 5%. Stosunek kredytów średnioterminowych do ogólnej akcji kredytowej w miesiącu sprawozdawczym prawie nie zmienił się i stanowił 32% (grudzień 33%) globalnej kwoty kredytów.

Dla zobrazowania w jakim stopniu partycypowały poszczególne banki w udzielaniu powyższych kredytów, zamieszczamy tabelę uszeregowaną wg procentowego udziału.

1.	Bank Gospodarstwa Krajowego	44,0%
2.	Narodowy Bank Polski (kred. bezpośred.)	22,4%
3.	Bank Gosp. Społ.	15,2%
4.	Państwowy Bank Rolny	13,0%
5.	K. K. O.	2,5%
6.	Bank Handlowy	1,1%
7.	Bank Zw. Sp. Zarob.	0,9%
8.	Polski Bank Komunalny	0,8%
9.	Kom. Bank Kredytowy	0,1%*)

*) dane prowizoryczne

Jak widzimy banki państwowe (razem z akcją bezpośrednią N.B.P.) udzieliły gros kredytów dla życia gospodarczego 79,4%, banki spółdzielcze 15,2%. natomiast banki akcyjne i komunalne partycypują w małym stosunku wynoszącym łącznie 5,4%.

Następna tabela ilustruje udział poszczególnych grup gospodarczych w akcji kredytowej.

Kredyty krótkoterminowe i średnioterminowe w mil. zł na koniec stycznia (łącznie z FIOPZO budowlanymi BGK i bezpośrednimi N. B. P.)

	Kredyty krótko-term.	% w ogóln. akcji kredyt.	Kredyty średnio-term.	% w ogóln. akcji kredyt
Przemysł . . .	22.035	40	12.966	48
Transport i kon.	359	—	9.317	34
Handel . . .	25.721	46	908	3
Rolnictwo . .	3.914	8	1.770	7
Leśnictwo . .	558	1	41	
Budownictwo .	1.318	2	1.123	4
Rzemiosło . .	439	1	—	—
Inne	1.363	2	1.195	4
	55.707	100	27.320	100

Kredyty krótkoterminowe — obrotowe, udzielone były w 46% dla handlu, 40% dla przemysłu, rolnictwo zużyło 8%, pozostałe grupy gosp. 6%.

Nieco odmienniej przedstawia się sytuacja w kredytach średnioterminowych, których najwięcej pochłonął przemysł 48%, następnie transport i komunikacja 34%. Rolnictwu udzielono 7%, pozostałym grupom 11% z ogólnej sumy kredytów.

Kredyty refinansowe N.B.P. wynosiły: a) krótkoterminowe 20.756 mil. zł, b) średnioterminowe 17.645 mil. zł, razem kredyty dla instytucji pośredniczących wyniosły 38.401 mil. zł, wobec 37.730 mil. zł w grudniu. Średnia refinansowania akcji kredytowej banków pośredniczących i K.K.O. wynosiła w styczniu 59,5%.

Obok akcji refinansowej N.B.P. rozwija działalność kredytową bezpośrednią, finansując 4 przemysły kluczowe tj. węglowy, hutniczy, włókienniczy oraz sprzętu i taboru kolejowego. Przemysłom tym udzielono kredytów w wysokości 18.066 mil. zł, wobec 16.997 mil. zł w grudniu.

c) Żyro. Stan obrotów na rachunkach żyrowych w Narodowym Banku Polskim wynosił

na ultimo stycznia 312.000 mil. zł. W porównaniu z miesiącem poprzednim notujemy spadek obrotów wynoszący 21.558 mil. zł. W stosunku procentowym spadek wynosi 7%, wobec wzrostu w miesiącu grudniu wynoszącym 21%.

Obroty bezgotówkowe wyniosły w cyfrach absolutnych 286.550 mil. zł. Widzimy dalszą poprawę stosunku obrotów gotówkowych do bezgotówkowych. Podczas gdy w miesiącu poprzednim obroty gotówkowe stanowiły 9,1% a bezgotówkowe 90,9%, to w miesiącu sprawozdawczym stosunek ten poprawił się o 0,9% na rzecz obrotów bezgotówkowych.

Stan pozostałości na rachunkach żyrowych wynosił na koniec stycznia 20.526 mil. zł wobec 23.464 mil. zł na koniec grudnia.

d) Bilety skarbowe i P.P.O.K. Sprzedaż biletów skarbowych I Emisji po uwzględnieniu wymiany na gotówkę, wyniosła na koniec stycznia 296 mil. zł, II Emisji 1.825 mil. zł, III Emisji 1.200 mil. zł, łącznie sprzedaż wyniosła 3.321 mil. zł przy stanie 2.721 mil. zł na ultimo grudnia. Znaczny wzrost, wynoszący 600 mil. zł, spowodowany został wprowadzeniem na rynek biletów III Emisji. Przedpłaty i wpłaty na P.P.O.K. wyrażają się kwotą 4.342 mil. zł wobec 4.341 mil. zł na koniec grudnia. Łącznie wpływy Skarbu Państwa ze sprzedaży biletów skarbowych i wpłat na P.P.O.K. wynosiły na ultimo stycznia 7.663 mil. zł, wobec 7.062 mil. zł na koniec grudnia.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEŃ GOSPODARCZYCH

Dr Stefan Perczyński

PRZEGLĄD RYNKÓW ZAGRANICZNYCH (c. d.)

Kraje zachodnio-europejskie

W okupowanych krajach zachodnio-europejskich momentem decydującym dla rozpoczęcia zwiększonej działalności gospodarczej była data wyzwolenia. Znaczniejszy wzrost produkcji przemysłowej w Belgii ujawnił się już w czasie pierwszych miesięcy 1945 r., w Danii i Norwegii — w środku 1945 r.

Mniej pomyślnie rozwijała się sytuacja gospodarcza we Francji i Holandii.

Francja musiała zająć się przede wszystkim rekonstrukcją komunikacji — odbudową zburzonych działaniami wojennymi mostów i dróg żelaznych. Brak węgla i elektryczności utrudniał bardzo wznowienie produkcji przemysłowej. Zbiory rolne w 1945 r. stanowiły zaledwie połowę normalnych. Poważne zwiększenie płac w r. 1944 i 1945 spowodowało w takich okolicznościach silną zwyżkę cen. Sytuacja polepszyła się znacznie w ciągu 1946 r.; zbiory były więcej zadawalające a zwiększenie importu surowców i urządzeń technicznych przyczyniło się do wzmożenia produkcji przemysłowej, która już pod koniec I-go półrocza 1946 r. przekroczyła 80% poziomu przedwojennego w porównaniu do 45% w sierpniu 1945 r.

Najtrudniejsza była sytuacja Holandii, wyzwolonej dopiero wiosną 1945 r. i gdzie rekwizycje niemieckie doprowadziły kraj w momencie oswobodzenia do stanu wyczerpania. Trzeba było natychmiast przystąpić, jak we Francji, do naprawy zburzonych mostów i dróg żelaznych. Wzmożony import towarów stał się nieodzowną koniecznością, podczas gdy rozpoczęcie eksportu mogło nastąpić dopiero w dalszej przyszłości. Jeszcze w ciągu 1945 r. eksport nie przekraczał 30% importu, w porównaniu do 74% w 1938 r.

Rozwój życia gospodarczego w Niemczech kształtował się w poszczególnych strefach okupacyjnych zależnie od tendencji odnośnych władz administracyjnych państw zwycięskich, wykazujących naogół skłonność do izolacji, szczególnie rygorystycznej między wschodem i zachodem. Według planu Rady Kontrolnej z marca 1946 r. zdolność produkcyjna przemysłu Niemiec byłaby utrzymana w granicach 50% — 55% w stosunku do roku 1938 a poziom życia obniżony o ca 30%. Największe ograniczenie dotyczyłoby przemysłu chemicznego i ciężkiego; wytwórczość stalowni wynosiłaby zaledwie ca 30% poziomu przedwojennego. Przemysł konsumcyjny miałby rozwijać się swobodnie, przy czym popierano by również rolnictwo i wydobycie węgla. Eksport i import równoważyłby się na poziomie ca 3 mlrd. RM, czyli w wysokości ca 65% wolumenu z 1936 r.

Działalność przemysłowa i handlowa Austrii była w 1946 r. jeszcze bardzo słaba. Stosunki handlowe z zagranicą były utrudnione zarów-

no wskutek zmniejszonej produkcji krajowej, jak i braku kursu wymiennego schillinga. Kurs wojskowy: 1 £ = 40 sch., 1 $ = 10 sch., ustalony dla celów obrachunkowych przy rozliczeniach żołdu wojskowego, został zafiksowany umyślnie na poziomie nieco wygórowanym celem ograniczenia zakupów ze strony wojsk alianckich.

Sytuacja gospodarcza Włoch polepszyła się na początku 1946 r. między innymi dzięki dostawom UNRRA. Bilans handlowy wykazywał wysokie saldo ujemne; eksport włoski wyniósł za I-sze półrocze 1946 r. zaledwie połowę sprowadzonych towarów zagranicznych.

Główny wysiłek Anglii po wojnie skoncentrował się na odcinku handlu zagranicznego. Długotrwała wojna i olbrzymi wysiłek materialny, poniesiony na jej zwycięskie zakończenie, wyczerpały między innymi zasoby Anglii w walorach i wierzytelnościach zagranicznych do tego stopnia, że zmuszona była ubiegać się o duże kredyty za granicą; z kraju wierzycielskiego przed wojną stała się ona obecnie zdecydowanie dłużniczym. Forsowany po wojnie eksport angielski miał więc stać się zasadniczym środkiem uzyskania równowagi w bilansie płatniczym Anglii. Miesięczna produkcja przemysłowa na eksport została zwiększona w okresie od III-go kwartału 1945 r. do końca czerwca 1946 r. z £ 40 mln. do £ 73 mln; wzrost tej produkcji nastąpił w rozmiarach, przewyższających przewidywane.

Szwajcaria i Szwecja, kraje typowo wierzycielskie, zostaną omówione w oddzielnym rozdziale łącznie z Kanadą i U.S.A.

Francja

Ostatni, przedwojenny kurs franka francuskiego ustalony był na poziomie: 1 £ = 176,5 fr. fr., 1 $=43,80 fr. fr. Po kapitulacji Francji w 1940 r. kurs ten stosowano nadal w rozliczeniach z terytoriami tzw. Wolnej Francji. Z chwilą wyzwolenia Francuskiej Afryki Północnej w listopadzie 1942 r. ustalono nowy kurs franka, a mianowicie 1 £ = 300 fr. fr., 1 $=75 fr. fr. Oznaczało to zdewaluowanie franka fr. o ca 70% w stosunku do kursu przedwojennego. W lutym 1943 r. stosunek wymienny franka podniesiono do poziomu: 1 £=200 fr. fr.., 1 $ = 50 fr. fr. Kurs ten obowiązywał również po oswobodzeniu Francji, jakkolwiek nie odzwierciedlał rzeczywistej deprecjacji franka, dokonanej wewnątrz kraju w czasie okupacji. Oficjalna cena złota podniesiona została początkowo po wojnie do 53.600 fr. fr. za 1 kg. w porównaniu do 47.608 fr. fr. przed kapitulacją. Kurs wymienny fr. czynił wprawdzie tańszym import francuski, jednak nie mógł długo się utrzymać, gdyż absolutnie nie odpowiadał faktycznej sytuacji ekonomicznej Francji. W końcu grudnia 1945 r. zdewaluowano frank fr. do poziomu: 1 frank fr. = 0,0074611 g. czystego złota wobec dawnego 0,021006 g., obniżając jednocześnie jego kurs wymienny do rozmiarów: 1 £=480 fr. fr., 1 $ = 119,11 fr. fr.

Bank Francuski – ważniejsze pozycje bilansowe (w miliardach franków fr.)

Stan r-ków dnia	Złoto	Dewizy i nal. zagr.	Portfel wekslowy	Pożyczki zastawne	Papiery wartośc. (Dekr. 17. I. 1938).	Zadłużenie Rządu na cele bieżące	Obieg bilonu	R-ki bież. skarbu i kas amort.	Inne r-ki bieżące
3. I. 46.	129,8	0,07	25,3	5,6	18,3	—	579	14,3	49,2
31. I. „	129,8	0,07	27,6	5,7	21,1	—	592	5,8	52,0
28. II. „	129,8	0,07	31.1	5,7	22,2	—	605	1,1	50,7
28. III. „	129,8	0,07	32,7	4,9	20,5	16,0	613	0,8	52,4
25. IV. „	129,8	0,003	36,6	4,6	20,8	19,0	616	0,7	53.7
29. V. „	94,8	0,003	45,5	6,2	23,1	11,2	626	0,7	51,8
27. VI. „	94,8	0,004	46,2	5,6	25,0	13,4	629	0,7	53,3
25. VII. „	94,8	0,005	45,3	5,6	24,8	8,6	613	0,7	59.8
29. VIII. „	94,8	0,003	61,7	7,2	24,5	8,6	633	0,8	62,2
26. IX. „	94,8	0,003	63,1	9,2	30,6	28,1	668	0,8	54,7
31. X. „	94,8	0,003	66,3	9,6	31,2	46,6	697	0,8	55,6
28. XI. „	94.8	0,003	70,7	7,6	34,7	55,5	705	0,8	58,6
26. XII. „	94,8	0,003	79,4	7,9	37,6	67,9	722	0,8	63 4

Sytuacja finansowa Francji kształtowała się w ciągu całego roku 1946 niepomyślnie, a niekiedy nawet krytycznie. Silnie wzrastający obieg pieniężny, szczególnie w II-im półroczu 1946 r., nie był wynikiem wyłącznie normalnego zapotrzebowania ze strony rozwijającego się

zycia gospodarczego, gdyż począwszy od września 1946 r. wzrastało również stale i silnie zadłużenie Rządu w Banku Francji.

Obieg banknotów wzrósł w ciągu 1946 r. o 143 mlrd. do 722 mlrd. franków fr., tj. o ca 25%; zadłużenie rządowe na cele bieżące osiągnęło na koniec 1946 r. sumę 67,9 mlrd. fr. fr. w porównaniu do 8,6 mlrd. fr. na 29.VIII. 1946 r., czyli wzrastało w tym okresie w tempie ca pół miliarda franków fr. dziennie. Pomimo wzrostu produkcji i dochodu społecznego normalne wpływy skarbowe nie wystarczały na pokrycie wydatków nawet budżetu zwyczajnego, abstrahując od trudności znalezienia środków niezbędnych na pokrycie budżetu nadzwyczajnego, przeznaczonego na odbudowę kraju. Małe zainteresowanie społeczeństwa krótkoterminowymi papierami państwowymi, wyrażające się w stałym spadku zakupu bonów skarbowych od czerwca 1946 r., nie wróżyło pomyślnych wyników przy ewentualnym zastosowaniu drugiego sposobu pokrycia wydatków budżetowych — pożyczki wewnętrznej.

Przewyżka spłaty bonów przez Skarb ponad ich emisję wyniosła już w miesiącach letnich 1946 r.: w czerwcu 1037 mln., w lipcu 10.800 mln., w sierpniu 13.103 mln. fr. fr. W tych okolicznościach niedobór budżetowy musiał być siłą rzeczy pokrywany emisją pieniężną. Drukowanie coraz nowych banknotów na cele konsumcyjne wywołało między innymi gwałtowny wzrost cen na rynku towarowym. Wskaźnik cen hurtowych (I—VI.1939 r.=100) wzrósł od stycznia do października 1946 r. z 441 do 714 tj. o ca 61%, czyli o ca 6% miesięcznie. Jeszcze silniej zwyżkowały ceny detaliczne, szczególnie artykułów żywnościowych, których wskaźnik przy podstawie 1938 r.=100 podskoczył w okresie trzymiesięcznym lipiec—wrzesień 1946 r. o 224 punktów do poziomu 800, tj. o ca 39% czyli o ca 13% miesięcznie. Wzrost ten zwiększał jednocześnie i tak już wielką rozpiętość między poziomem cen na poszczególne produkty. Sytuacja mas pracujących stale się pogarszała; wskaźnik płac (1938 r.=100) po dokonanej podwyżce o 25% ustabilizował się na poziomie 500, podczas gdy wskaźnik kosztów utrzymania wzrastał bez przerwy od początku 1946 r., osiągając w październiku poziom 808 (podstawa: I—VI.1939 r.=100) wobec 448 w styczniu 1946 r.

Złoto w Banku Francji obejmuje tylko własny zapas kruszcu monetarnego, z pominięciem złota Funduszu Stabilizacyjnego wartości $ 457,5 mln. na 31.XII.1945 r. wobec $ 214 mln. na 31.XII.44 r. a $ 460 mln. na 1.VIII. 1939 r. Zapas dewiz w Banku kształtował się w ciągu całego roku na bardzo niskim poziomie i był do pewnego stopnia odzwierciedleniem sytuacji na odcinku handlu zagranicznego.

Wymiana towarowa Francji z zagranicą, pomimo widocznego postępu, daleka jest jeszcze od osiągnięcia pożądanego poziomu i równowagi.

Wymiana zagraniczna Francji

Styczeń — wrzesień 1945 r	Styczeń — wrzesień 1946 r.	Sierpień 1946 r.	Wrzesień 1946 r.
import 4303888 t — 21,7 mld. fr	23129649 t — 168,3 mld. fr.	2621647 t — 20,3 mld. fr.	2586549 t — 18,4 mld. fr
eksport 1441053 t — 6,0 „ „	7069926 t — 59,8 „ „	826627 t — 8.6 „ „	958519 t — 9,6 „ „
Saldo ujemne —15,7 „ „	—108,5 „ „	— 11,7 „ „	— 8,8
Saldo w stos do og. sumy wym zagr. 56,7%	47,5%	40,5%	31,4%

Dzięki stałemu wzrostowi eksportu od początku 1946 r. ujemne saldo bilansu handlowego kształtuje się coraz pomyślniej; w podanym okresie rocznym stosunek tego salda do ogólnej wymiany zagranicznej Francji obniżył się z 56,7% o 31,4%, tj. prawie o połowę. Eksport mający zastąpić krajowi brak złota i dewiz, nie wzrastał jednak w przewidywanym przez rząd tempie, między innymi wskutek wysokiego parytetu franka, nie odpowiadającego jego rzeczywistej wartości.

Inne trudności, na jakie napotyka eksport francuski, wynikają ze zbyt jednostronnego nastawienia Francji na wywóz towarów luksusowych, których możliwości zbytu są dotychczas jeszcze znacznie ograniczone.

Import francuski, który w II-im kwartale 1946 r. przekroczył przeciętny poziom z 1938 r., nie był wywołany bynajmniej postępem w rozwoju życia gospodarczego, gdyż obejmował głównie urządzenia fabryczne i artykuły żywnościowe; import surowców był stosunkowo je-

szcze słaby. Produkcja środków żywnościowych we Francji, choć znacznie wyższa niż w 1945 r., jest jeszcze nie wystarczająca i Francja musi nadal sprowadzać żywność. Import wyposażenia nowoczesnego dla przemysłu i rolnictwa jest nadal nieodzowny ze względu na konieczność unowocześnienia i usprawnienia fracuskiego aparatu produkcyjnego, który już przed wojną był w większości przestarzały, co wobec ówczesnej konkurencji państw totalnych ograniczało znacznie możliwości eksportowe Francji.

Zatwierdzony w listopadzie 1946 r. czteroletni plan gospodarczy przewiduje nie tylko odbudowę, lecz również rozbudowę i modernizację francuskiego przemysłu, transportu i rolnictwa, z punktu widzenia podniesienia wydajności i potanienia produkcji. Finansowanie importu ogromnych ilości nowoczesnych maszyn, narzędzi i urządzeń fabrycznych, transportowych i rolniczych, niezbędnych do zrealizowania planu czteroletniego, ma odbywać się w drodze wykorzystania na ten cel pożyczek amerykańskich oraz dalszych kredytów, o które toczą się rozmowy.

Uzyskane przez Francję kredyty pookupacyjne
Stan na 30 VI.1946 r.

Kraj udzielający kredytu	w miln. dol. ameryk.
Stany Zjednoczone Am. P. . .	1920
Wielka Brytania	440
Kanada	240
Szwajcaria	58
Argentyna	36
Razem:	2694

Poza pożyczką z września 1945 r. w Banku Eksportowo-Importowym na sumę $ 550 mln., Francja uzyskała na podstawie układu finansowego ze Stanami Zjednoczonymi Am. P. z 28 maja 1946 r. dalszy kredyt w tym Banku $ 650 mln., z zastrzeżeniem jednak użycia go wyłącznie na zakupy w U.S.A. Układ powyższy, umarzający dług francuski $ 1700 mln. z tytułu umowy dzierżawno-pożyczkowej, pomocy wzajemnej, zakupu przez rząd francuski pewnych nadwyżek rzeczowych armii amerykańskiej we Francji i jej terytoriach zamorskich od chwili wyzwolenia oraz innych wierzytelności obu rządów z czasów wojny, rozkładał resztę długu Francji $ 720 mln. na raty roczne, płatne w ciągu 30 lat począwszy od 1 lipca 1951 r. Odsetki w wysokości 2% rocznie, płatne po raz pierwszy 1.VII.1947 r., liczone będą za okres od 1.VII.1946 r. do 1,VII,1950 r. W związku z powiększeniem udziału Francji w kapitale zakładowym Banku Międzynarodowego w październiku 1946 r. z $ 450 mln. na $ 525 mln. przysługuje jej prawo starania się o dodatkową pożyczkę w wysokości $ 75 mln. Ponadto Francja zwróciła się do Stanów Zjednoczonych jesienią 1946 r. o pożyczkę w sumie $ 500 mln.

Zadłużenie Francji wobec Anglii, wynikłe na podstawie układu francusko-angielskiego z 27 marca 1945 r. o wzajemnym kredycie, osiągnęło w marcu 1946 r. sumę £ 150 mln., a po wypłaceniu w złocie £ 40 mln., obniżyło się do £ 110 mln. Według układu z kwietnia 1946 r. saldo £ 110 mln. miało być zredukowane na 31.III.1947 r. do sumy £ 55 mln., na na 31. III.1948 r. do £ 30 mln., a reszta spłacona przed 1.IV.1949 r. Były to warunki dla Francji bardzo uciążliwe. Wobec skąpych zapasów złota, Francja musiała przystąpić do rekwizycji walorów zagranicznych, będących w posiadaniu obywateli francuskich również w niewielkich ilościach. Według zawartego wreszcie nowego układu we wrześniu 1946 r. Francja zapłaciła odręcznie w złocie £ 10 mln., natomiast pozostałe £ 100 mln. (tj. $ 440 mln.) zostało rozłożone na raty roczne, płatne w okresie od 1.IX.1950 r. do 1.IX.1961 r.

Kanada poza rozłożeniem na raty dawniejszych kredytów, udzieliła Francji na podstawie układu finansowego z 9 kwietnia 1946 r. pożyczkę w wysokości 242,5 mln. dolarów kanadyjskich (tj. $ 240 mln.). Kredyt ten ma być wykorzystywany na zakup towarów pochodzenia kanadyjskiego, eksportowanych z Kanady do Francji lub jej terytoriów kolonialnych. Od sum przeksięgowanych będą liczone odsetki w wysokości 3% rocznie. Sumy te wraz z odsetkami mają być 30.VI.47 r. skonwertowane w 3%-we obligacje, umarzalne w 30 ratach rocznych od 31.XII.1947 r. do 1976 r., z prawem przedterminowego wykupu.

Polityka kredytowa Banku Francuskiego stała w ciągu całego roku pod znakiem udzielania wszelkich ułatwień finansowych dla rozwijającego się stale życia gospodarczego. Papiery wartościowe, nabywane na podstawie dekretu z 17.I.1938 r., wzrosły w okresie rocznym dwukrotnie (z 18,3 do 37,6 mln. fr. fr.) a portfel wekslowy przeszło trzykrotnie (z 25,3 do 79,4 mln. fr. fr.). Stopa dyskontowa była utrzymywana od 20.I.1945 r. na poziomie 1,625% w porównaniu do 1,75% po 17.III.1941 roku a 2% po4.I.1939 r. Ta sama stopa obowią-

zywała dla pożyczek 30-dniowych, natomiast przy pożyczkach zastawowych wynosiła 2,75%. Celem przeciwdziałania tendencjom inflacyjnym stopa dyskontowa została w dniu 7.I.1947 r. z powrotem podwyższona o 1/8 do poziomu 1,7%. Na rynku pieniężnym panowała pewna płynność w ciągu całego roku 1946. Ogólna suma wkładów w bankach handlowych zwiększyła się w ciągu I-go półrocza o 97 mlrd. do 531 mlrd. fr. fr.; wkłady na rachunkach bieżących wzrosły w tym czasie o 83 mlrd. do 339 mlrd. fr. fr. Silny odpływ wkładów w Banku Francuskim na rachunkach bieżących skarbu w pierwszym kwartale 1946 r. został wyrównany w następnym okresie ich wzrostem na pozostałych rachunkach bieżących. Wkłady oszczędnościowe w bankach oszczędnościowych wzrastały w tym czasie powoli lecz stale; wzrosły one od stycznia do końca września 1946 r. z sumy 262 mlrd. do 286 mlrd. fr. fr., tj. o ca 9%. Silna tendencja zwyżkowa na czarnym rynku walut w pierwszych miesiącach 1946 r. została przełamana już w maju a od czerwca 1946 r. nastąpił tu ruch zdecydowanie odwrotny.

Wskaźniki kursu dewiz i złota na czarnym rynku we Francji. Podstawa: parytet oficjalny = 100

Treść	Napoleony	£-drobne odc.	$	fr. szw.	Stosunek £/$
Parytet na 26 XII 45 r	760,5	480	119,11	27.63	4,03
Sierpień 1945 r.	505	83	112	280	3.01
Styczeń 1946 r.	683	139	207	296	2,70
Luty „	812	165	256	375	2.59
Marzec „	823	175	267	383	2,64
Kwiecień „	802	171	264	380	2.60
Maj „	778	175	255	362	2,76
Czerwiec „	711	163	232	314	2,76
Lipiec „	626	197	203	264	2,92
Sierpień „	603	145	194	261	3.01

Kursy walut na czarnym rynku zwyżkowały szczególnie silnie w I-szym kwartale 1946 r. Miesiące letnie przyniosły zupełną zmianę sytuacji. Zniżkowały najsilniej kursy złota, franka szw. i dolara am. Na uwagę zasługuje stosunek funta do dolara; stosunek ten już od kwietnia stale się polepszał na korzyść waluty angielskiej, osiągając w sierpniu 1946 r. poziom z przed roku, tj. 3,01.

Na rynku kapitałowym notowano od kwietnia 1946 r. stały i znaczny wzrost kursu papierów wartościowych o zmiennym dochodzie. Wskaźnik kursu akcji przedsiębiorstw handlowych, bankowych (bez akcyj 5-ciu banków znacjonalizowanych) i transportowych (I—VI.1939=100) wzrósł z 403 w kwietniu do 589 w październiku, a wskaźnik kursu akcji przemysłowych — z 680 do 1067. W przeciwieństwie do powyższego wskaźnik kursu papierów o stałym oprocentowaniu (1938 r. = 100) spadał stale choć powoli i wyniósł na 14.III.1946 r. 143,3 wobec 151,2 na 28.XII.1945 r. Interesujący jest wpływ upaństwawiania na kursy giełdy pieniężnej.

Wskaźniki kursu akcyj (1938 r. = 100).

Treść	grudz.	kwiec.	maj	czerw.	lipiec	siero.
	1945 r		1 9	4 6	r.	
Wskaźn. ogólny	450	448	532	540	569	606
Sektor znacjon.	255	262	305	301	314	322
„ prywat.	680	663	792	821	863	931

W związku z upaństwowieniem Banku Francuskiego minister finansów ustalił dekretem z 19 lipca 1946 r. cenę wykupu akcyj tego banku na fr. fr. 28029 za 1 szt.

Produkcja przemysłu francuskiego rozwijała się od początku 1946 r. dość pomyślnie w większej części poszczególnych gałęzi branżowych. Od maja 1946 r. wzrost produkcji był wprawdzie słaby, lecz relatywnie stały. Jedną z zasadniczych przyczyn tej relatywności rozwoju w przemyśle francuskim było zmniejszenie importu węgla, głównie wskutek strajków górników i maryharzy w U.S.A. Import węgla w maju 1946 r. wyniósł tylko 590 tys. ton, a w czerwcu spadł o dalsze 18 tys. ton do 572 tys. ton w porównaniu do 980 tys. ton przywozu przeciętnego w ciągu pierwszych czterech miesięcy 1946 r. i 1840 tys. ton średniej miesięcznej 1938 r. Wskutek strajków jesiennych w U.S.A. francuski import węgla, który w lipcu 1946 r. osiągnął 1083 tys. ton, spadł w październiku do 719 tys. ton wobec 991 tys. ton we wrześniu 1946 r.

Wydobycie węgla własnego zwiększało się w II-im półroczu 1946 r. również, jak przedtem, nieznacznie ale stale we wszystkich zagłębiach, głównie dzięki wzrostowi liczby zatrudnionych na kopalniach, gdyż wydajność robotników pozostawała w ciągu ostatnich kilku miesięcy 1946 r. bez większych zmian. W połowie listopada 1946 r. francuski przemysł węglowy osiągnął swój najwyższy poziom od chwili wyzwolenia kraju; tygodniowe wydobycie węgla wyniosło 1015 tys. ton w porównaniu do 1009 tys. ton w maju 1946 r., a 914 tys. ton przeciętnie tygodniowo w 1938 r. Zwiększone wydobycie węgla było jednak uzyskane przez

eksploatację pokładów, które w normalnych warunkach nie nadawałyby się z punktu ekonomicznego do eksploatacji. Brak dobrych sortymentów węgla koksującego wpłynął ujemnie między innymi na produkcję koksu, która w roku 1945 wyniosła tylko 3922 tys. ton wobec 7644 tys. ton w 1938 r. a 9085 tys. ton w 1929 r. Import koksu do Francji spadł z 5451 tys. ton w 1929 r. i 2362 tys. ton w 1938 r. do 364 tys. ton w 1945 r. W roku 1946 produkcja koksu wykazała lekką poprawę.

Brak dostatecznych ilości węgla i koksu dał się odczuć szczególnie w przemyśle ciężkim (hutnictwo) i konstrukcyjnym (cement). Produkcja hutnicza w lipcu 1946 r. nie przekroczyła jeszcze 65% stanu z 1938 r. Produkcja surówki żelaznej, wzrastająca silnie od kwietnia 1946 r., wyniosła na koniec października 375 tys. ton w porównaniu do przeciętnej w 1939 r. — 618 tys. ton. Produkcja stali wzrosła stopniowo z 231 tys. ton w styczniu 1946 r. do 485 tys. ton w październiku 1946 r. wobec 659 tys. ton w 1939 r.

Wskaźniki produkcji przemysłowej (1939 = 100).

Treść	wskaźnik ogólny	przemysły górnicze	przemysł metalowy	przemysł chemiczny	przemysł tekstylny	przemysł energetycz.
sierpień 1945	44	67	38	27	26	94
styczeń 1946	65	87	50	41	59	115
luty „	72	93	57	45	70	117
marzec „	74	94	62	50	71	116
kwiecień „	79	93	70	59	78	112
maj „	84	93	74	62	89	116
czerwiec „	•	89	77	•	•	120

Ogólny wskaźnik produkcji przemysłowej we Francji, wzrastający stale w ciągu 1946 r., kształtował się zwyżkowo przede wszystkim pod wpływem zwiększonej silnie produkcji dóbr konsumcyjnych, głównie tekstylnych. Dzięki wzmożonemu importowi surowców włókienniczych, francuski przemysł tekstylny rozwinął już w końcowych miesiącach 1945 r. ożywioną działalność wytwórczą, zbliżając swą produkcję w końcu 1946 r. do maksymalnych granic zdolności produkcyjnej. Import bawełny i wełny stanowił ponad 90% całości surowców tekstylnych.

Produkcja przemysłu chemicznego, zależna również w dużej mierze od importu surowców, wzrastała wprawdzie stale od początku 1946 r., jednak pozostawała zawsze w tyle za poziomem przeciętnym całego przemysłu francuskiego. Odczuwa się tu jeszcze nadal niedostateczność importu surowców podstawowych.

Produkcja metali kształtowała się na poziomie niższym od ogólnego, głównie z powodu niedostatecznego zaopatrzenia w węgiel i koks zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym. Znaczny wpływ wywarły również duże straty wojenne, poniesione szczególnie na terenach wschodnich przez przemysł hutniczy.

Niedostateczne zaopatrzenie w paliwa stałe wywołało zwiększone zapotrzebowanie na elektryczność. Produkcja energii, utrzymująca się w I półroczu 1946 r. na poziomie stale wyższym od przedwojennego, wykazała następnie w lipcu i sierpniu silny spadek, osiągając za sierpień 1671 mln. kWh w porównaniu do przeciętnej miesięcznej w 1939 r. 1686 mln. kWh. Należy zaznaczyć, że zużycie energii elektrycznej w przemyśle francuskim odgrywa jeszcze bardzo nikłą rolę w porównaniu do krajów anglosaskich; wyniosło ono na mieszkańca w kWh w 1945 r.: we Francji 1,36, w Anglii 5,84, w U.S.A. 12,14.

Zbiory w rolnictwie, pomimo wysiłków w kierunku zmechanizowania i zmodernizowania narzędzi i sposobu uprawy, nie przekroczyły jeszcze 70% poziomu przedwojennego. Odczuwa się tu, podobnie jak w przemyśle, brak robotników.

Produkcja przemysłowa i rolna, niedostateczna jeszcze dla zaspokojenia potrzeb krajowych — co przy nadmiernej koncentracji środków pieniężnych w ręku nabywców spowodowało silną zwyżkę cen, zwiększenie operacji spekulacyjnych i wielką rozpiętość dochodów — ma być w najbliższych latach znacznie zwiększona, a to w drodze realizacji czteroletniego planu gospodarczego.

Przewidywana produkcja kluczowych przemysłów w/g planu czteroletniego.

Treść	1929 r.	1938 r.	1945 r.	1946 r.	1950 r
Węgiel — w mlrd ton .	55	48	35	50	65
Elektryczn — w mlrd kwh	14	21	19	24	37
Hutnictwo żel. — w mln. ton	12	7	2	5	14
Cement — „ „ „	5	4	2	3	14
Maszyny roln. — w tys szt	—	3	1	3	16
Transport:					
koleje — w mln. ton wysł	224	133	69	130	240
żegluga morska — ton . .	50	45	15	22	58
tabor kołowy — nosność w tysiącach ton . . .	—	1100	725	890	1470

Projektowane w planie czteroletnim inwestycje mają wynieść łącznie sumę 2250 mlrd.

fr. fr., z czego ca 1530 mlrd. fr. fr. przypadnie na odbudowę i uzupełnienie zaległych napraw, a reszta tj. ca 720 mlrd. fr. fr. — na właściwą modernizację, polegającą na unowocześnieniu metod produkcji i zwiększeniu wydajności pracy.

Z ogólnej sumy 2250 mlrd. fr. fr. na sześć wymienionych w tabeli gałęzi podstawowych przeznaczono 536 mrld. fr. fr., z czego między innymi na transport 223 fr. fr., elektryczność 198 mrld. fr. fr., węgiel 56,5 mlrd. fr. fr. Przewidywane inwestycje w pozakluczowych gałęziach gospodarki francuskiej w wysokości 1720 mlrd. fr. fr. zostaną rozłożone na: budowę mieszkań 660 mlrd., rolnictwo 350 mlrd., przemysł i handel 340 mlrd., transport i komunikację 290 mlrd. inne 80 mlrd.

Stosunek projektowanych inwestycji do dochodu społecznego ma nie przekraczać granicę 25%. Środki na finansowanie planowanych inwestycji mają pochodzić z różnych źródeł; brane są tu poważnie oszczędności chłopskie, dla których przewiduje się założenie tzw. Zbiorowego Funduszu Wyposażenia Rolniczego. Innym źródłem ma być samofinansowanie przedsiębiorstw, zwiększone między innymi dzięki zawieszeniu czasowemu wypłacania pełnych dywidend. Przewiduje się jeszcze rozszerzanie kredytów bankowych, w ramach zapewniających regularność rytmu inwestycji i ciągłości produkcji. Na kredytach ma się opierać też budżet nadzwyczajny Państwa, przeznaczony na cele inwestycyjne.

Wydatki zagraniczne na niezbędny import towarowy w okresie realizacji planu 1946 — 1949 przewidziane są na sumę 1.367 mlrd. fr. fr. Przy przewidywanych wpływach z eksportu, turystyki i odsetek od walorów zagranicznych na łączną kwotę 780 mlrd. fr. fr., ujemne saldo wymiany wyniesie 587 mlrd. fr. fr. Deficyt ten ma być pokryty głównie w drodze wykorzystania kredytów zagranicznych, częściowo również przez sprzedaż walorów zagranicznych, będących w posiadaniu obywateli i rządu francuskiego. Spodziewane całkowite zrównoważenie bieżącego bilansu płatniczego w 1950 r. przy obrocie 612 mlrd. fr. fr. przewiduje wartość eksportu francuskiego na 264 mlrd. fr. fr.

Projekt taryfy celnej, który ma być przedłożony do zatwierdzenia parlamentowi francuskiemu w 1947 r., opracowany jest przez zainteresowane ministerstwa pod kątem nastawienia rynku wewnętrznego na eksport, a nie jak przed wojną, na jego ochronę. Wobec nieustabilizowanych jeszcze cen, zasadą taryfikacji mają tu być stawki „ad valorem".

Belgia

Dzięki szybkiemu uruchomieniu portu w Antwerpii sytuacja Belgii na odcinku aprowizacji kształtowała się pomyślnie od pierwszych dni wyzwolenia. W obliczu polepszającego się stale zaopatrzenia towarowego publiczność odnosiła się bardzo lojalnie w stosunku do różnych posunięć rządowych, jak wymiany banknotów i prawie całorocznej blokady płac. Zakup sprzętu amerykańskiego z demobilu oraz zgromadzenie dostatecznego zapasu waluty dolarowej dzięki korzystaniu z dogodnych kredytów na podstawie układu dzierżawno-pożyczkowego (lend-lease) nawet w okresie pookupacyjnym wpłynęły dodatnio na przyśpieszenie rozwoju gospodarczego. Silny wzrost działalności gospodarczej w Belgii zanotowano przede wszystkim w drugim półroczu 1945 r. i pierwszych miesiącach 1946 r. Ogólny wskaźnik produkcji (I—IV.1939 r.=100) wzrósł z 33 w czerwcu do 60 w grudniu 1945 r. oraz 71 w styczniu 1946 r. Wzrastając w następnym okresie w zmniejszonym już tempie, osiągnął on w sierpniu 1946 r. poziom 85. Szczególnie pomyślnie rozwijał się w tym czasie przemysł tekstylny; wskaźnik produkcji 25 w czerwcu 1945 r. wzrósł tu do końca roku do 65 a następnie w 1946 r. z 82 w styczniu do 106 w sierpniu. Wzrost produkcji żelaza utrzymywał się w granicach ogólnego wskaźnika, natomiast wydobycie węgla wzrastało w znacznie mniejszym tempie — wskaźnik produkcji węgla po wzroście w II-im półroczu 1945 r. z 51 do 70 wahał się następnie w 1946 r. na poziomie od 73 do 76. Wydobycie węgla w październiku 1946 r. osiągnęło 2077 tysięcy ton, tj. najwyższą cyfrę miesięczną od czasu oswobodzenia, dając wydobycie dzienne ca 77 tys. ton w porównaniu do planowanego 80 tys. ton. Eksport węgla belgijskiego, szczególnie do Francji i Szwecji napotyka na znaczne trudności ze względu na wysoki stosunek zawartego w nim miału. Przewidziany w umowie z Szwajcarią eksport węgla 10 tys. ton miesięcznie w pierwszym okresie ma być następnie podwyższony do 15 tys. ton z chwilą, gdy wydobycie węgla belgijskiego osiągnie 90% produkcji przedwojennej.

Handel zagraniczny Belgii w milionach franków belg

Treść	Przeciętne mies.			1946 r.	
	1938 r.	1944 r.	1945 r	Styczeń	Maj
eksport	1806	452	332	1174	2269
import	1922	305	1444	2671	3796
saldo	—166	+147	—812	-1497	-1527

Uwzględniając sześciokrotny wzrost cen w stosunku do 1939 r., wymiana towarowa Belgii z zagranicą stanowiła w maju 1946 r. zaledwie trzecią część stanu przedwojennego, nie mniej jednak w porównaniu do przeciętnej miesięcznej za 1945 r. wykazała olbrzymi wzrost, szczególnie po stronie eksportu belgijskiego. Silne zwiększenie eksportu zahamowało zdecydowanie tempo wzrostu salda ujemnego oraz wstrzymało odpływ złota i dewiz z Banku Belgijskiego, jaki trwał do września 1946 r. W ostatnim kwartale 1946 r. zapas dewiz a w grudniu 1946 r. również zapas złota w Narodowym Banku Belgijskim wykazywały stały i silny wzrost.

Narodowy Bank Belgijski. Ważniejsze pozycje bilansowe (w milionach franków belg.)

Stan rachunków na dzień	Aktywa					Pasywa	
	Złoto	Dewizy i nal. zagr.	Portfel weksli	Pożyczki zastawne	Pożyczki Państwa	Obieg banknotów	Rachunki bieżące
11. IV. 1946 r.	33453	5160	2508	165	49082	73477	3603
29. V. „	33328	4048	2512	219	48212	72543	2772
27. VI. „	33327	4140	3847	190	48062	72505	4166
25. VII. „	33149	3795	2947	206	48633	71862	4325
29 VIII „	32852	3715	3007	246	49383	71284	5338
26. IX. „	31655	3786	2944	196	49888	71292	4709
29. X. „	31817	3780	3752	260	50663	71439	5174
28. XI. „	31809	5124	4586	199	49883	71703	6025
26. XII „	32226	6100	4912	213	49158	72165	6217

Obieg banknotów, malejący stale w pierwszym półroczu 1946 r., przejawiał następnie od sierpnia, z wyjątkiem przejściowego spadku w listopadzie, tendencję do coraz silniejszego wzrostu. Panująca płynność na rynku pieniężnym w miesiącach letnich wyraziła się we wzroście wkładów na rachunkach bieżących Narodowego Banku Belgijskiego z 2772 mln. franków belg. na 29.V.1946 r. do stanu 5338 mln. fr. belg. na 29.VIII, tj o ca 92%. Po pewnym spadku we wrześniu wkłady te osiągnęły na koniec grudnia 1946 r. stan rekordowy w sumie 6217 mln. fr. belg.

W bankach handlowych notowano znaczny wzrost wkładów avistowych, przy niezmienionym prawie stanie wkładów terminowych i oszczędnościowych, już w drugim kwartale 1946 r., suma sald pasywnych na rachunkach bieżących wzrosła tu w okresie od końca marca do początku lipca 1946 r. o 2406 mln. do ogólnej kwoty 39672 mln. franków belgijskich. Duża płynność na rynku pieniężnym wywierała ujemny wpływ na kształtowanie się cen, co odbijało się szczególnie niekorzystnie na odcinku produkcji eksportowej. Pomimo ciągłego wzrostu wytwórczości belgijskiej i dostatecznego zaopatrzenia rynku wewnętrznego w towary, ceny krajowe stale zwyżkowały. Wskaźnik cen hurtowych (I—VI 1939 r.=100) wzrósł w I-szym półroczu 1946 r. z 596 do 608, a następnie podskoczył do 631 w lipcu i 646 w sierpniu 1946 r. w porównaniu do najniższego poziomu powojennego 563 w sierpniu 1945 r.

Powyższy rozwój cen zmuszał do posunięć interwencyjnych. Celem przyjścia z pomocą eksportowi belgijskiemu w walce z konkurencją zagraniczną rząd zdecydował się już wiosną 1946 r. na obniżenie generalne cen o 10%, w czym przypadło: n aproducentów 4%, hurtowników 1½% i detalistów 4½%. W związku z silną zwyżką cen od początku II-go półrocza 1946 r. Narodowy Bank Belgijski podniósł w dniu 7 listopada 1946 r. stopę dyskontową o 1% do 2½%, a następnie 19.XII.1946 r. (wyłącznie dla weksli i warantów) o dalsze ½% do poziomu 3%.

W przeciwieństwie do wzrastającego stale od września 1946 r. portfelu wekslowego, pożyczki państwa w Banku po osiągnięciu maksymalnego stanu w końcu października, zmniejszyły się w następnych dwu miesiącach o 1505 mln. fr. belg. do poziomu 49.158 mln. fr. belg.

Zadłużenie wewnętrzne państwa wykazało w ciągu 1946 r. stały spadek, w okresie od mar-

ca do września 1946 r. obniżyło się ono o 12528 mln. do 243874 mln. fr. belg. — głównie dzięki zwiększonym dochodom skarbowym w związku z pomyślnym rozwojem na odcinku produkcji i wymiany dóbr. Długi zagraniczne Belgii zwiększyły się w powyższym okresie z 26811 mln. do 30615 mln. fr. belg. Z zaciągniętych do końca czerwca 1946 r. pożyczek zagranicznych na ogólną kwotę ca $ 230 mln., przypadło na poszczególne kraje: U.S.A. — $ 100 mln., Kanadę — $ 91 mln., Szwecję — $ 24 mln., Szwajcarię — $ 12 mln. Układ walutowy z Anglią ze stycznia 1945 r.. akceptujący zmieniony bezpośrednio po okupacji kurs franka belg., przewidywał zasadniczo ułatwienia wzajemne w rozrachunkach oraz salda kredytowe, wynikające tylko z rozliczeń bieżących z Belgią.

Ustalony w czerwcu 1940 r. kurs franka belgijskiego: 1 £ = 123 fr. belg., został po wyzwoleniu kraju zmieniony dla rozliczeń z Kongo Belgijskim na: 1 £ = 176,625 fr. belg. To obniżenie kursu franka belg. umożliwiło Anglii przeprowadzenie korzystniejszego rozliczenia z Kongo Belg. Ten sam kurs został później utrzymany również do rozliczeń z Belgią, w związku z czym od stycznia 1946 r. równowartość jednego franka belg. w złocie wynosi 0,020277 g. w porównaniu do poprzedniej 0,030126 g.

Holandia

Sytuacja finansowa Holandii przedstawiała się w momencie wyzwolenia kraju bardzo niepomyślnie. Obieg banknotów wzrósł w czasie okupacji z 1149 do 5517 mln. guldenów, podczas gdy pokrycie w złocie spadło w tym okresie z 82% do 15%. Zwiększenie obiegu pieniężnego spowodowane zostało prawie wyłącznie przez przymusowe finansowanie na drodze kredytowej zakupów niemieckich w Holandii. Zakupy niemieckie w Holandii dokonywane były w markach, które Bank Holenderski musiał nabywać po narzuconym kursie i następnie lokować je w niemieckich wekslach skarbowych, przechowywanych również przymusowo w depozycie w Reichsbanku. Pretensje Banku Holenderskiego do Niemiec z tytułu powyższego wyniosły do końca okupacji ogólną sumę ca 4,4 mlrd. guldenów. Zakupy marek niemieckich przeprowadzane były w drodze emisji baknotów-guldenów. Wzrastająca emisja pieniężna przy zmniejszanym ustawicznie gospodarką okupancką wolumenie towarowym prowadziła nieuchronnie do inflacji, to też wkrótce po oswobodzeniu kraju przystąpiono do zastosowania odpowiednich środków zaradczych. Na początku lipca wezwano społeczeństwo do deponowania banknotów na tzw. konta zamrożone (zablokowane), wycofując w ten sposób z obiegu do 12 września 1945 r. ca 3 mlrd. guldenów. W końcu września 1945 r. ogłoszono unieważnienie starych banknotów, które mogły być jeszcze wpłacane na rachunki zablokowane do 2 października 1945 r., tj. do chwili podjęcia wymiany starych na nowe banknoty. W pierwszych dniach po wymianie suma wycofanych banknotów wyniosła ca 3200 mln. guldenów, z czego pozostawiono do dyspozycji właścicielom w drodze transferu czwartą część, zaś pozostałe 75% zamrożono na rachunkach zablokowanych. Jednocześnie w lipcu 1945 r. zdewaluowano gulden, ustalając jego parytet monetarny na poziomie: 1 gulden = 0,3367 g. czystego złota, zamiast poprzedniego 0,4766 g. Na podstawie anglo-holenderskiego układu walutowego we wrześniu 1945 r. zafiksowano następujący kurs wymienny: 1 £ = 10,691 guldenów, w porównaniu do ustalonego w maju 1940 r.: 1 £ = 7,6 guldenów oraz przedwojennego (1939 r.) : 1 £ = 8,35 guldenów.

Ważniejsze pozycje Banku Holenderskiego w milionach florenów holenderskich.

Stan na dzień	złoto	Dewizy i należ. zagran.	Pożyczki	Obieg banknot		Rachunki bieżące
				stare	nowe	
11. VI. 46.	714	4555	172	277	2324	2425
1. VII. „	714	4551	220	276	2392	2422
29. VII. „	714	4530	170	275	2447	2298
26. VIII. „	714	4530	156	274	2467	2264
9. IX. „	700	4520	159	273	2503	2205
28. X. „	700	4529	162	261	2577	2115
25. XI. „	701	4507	158	260	2615	2049
30. XI. „	701	5536	153	237	2744	1934

Charakterystyczną cechą sytuacji pieniężnej w Holandii jest stały i dość silny wzrost obiegu banknotów w ciągu całego roku 1946, wywołany głównie przez zaspakajanie w drodze emisyjnej wzrastających potrzeb finansowych państwa. Odmrażanie zablokowanych depozytów starobanknotowych oraz udzielanie kredytów dla życia gospodarczego wywierały tu bardzo ograniczony wpływ. Odmrożenie dotyczyło tylko nieznacznych sum; nieodmrożone jeszcze rachunki mają być użyte w przyszłości tylko do uiszczenia podatku od wzbogacenia wojennego oraz nabycia pożyczek państwowych. Rozmiary kredytów, wykorzystanych w Banku Holenderskim i w bankach prywatnych przez przedsię-

biorstwa przemysłowe i handlowe w ciągu roku, ograniczały się również do nieznacznych kwot; finansowanie handlu i przemysłu odbywało się jeszcze prawie wyłącznie na drodze gotówkowej. Zniszczenie na skutek działań wojennych aparatu wytwórczego Holandii, wynoszące ca 40% przedwojennej zdolności produkcyjnej, wymagało wysiłku i wydatków celem jego odbudowy, przekraczających możliwości finansowe poszczególnych jednostek. Chodziło tu częściowo o wydatki, które dopiero na długą falę mogły przyczynić się do zwiększenia dochodów i pozycji ekonomicznej Holandii w świecie, np. rozbudowa floty handlowej. Wielkie dzieło odbudowy, prowadzone przez państwo, musiało być finansowane wskutek zubożenia gospodarki holenderskiej przede wszystkim przy pomocy operacyj kredytowych. Emisja banknotów na cele inwestycyjne wywoływała jednak skutki inflacyjne, czego dowodem był stały wzrost cen, szczególnie ważniejszych artykułów żywnościowych. Ogólny wskaźnik cen hurtowych (1—VI. 1939 r.=100) wzrósł w ciągu ośmiu pierwszych miesięcy 1946 r. o 41 punktów do poziomu 259, w porównaniu do stanu z czerwca 1945 roku — 172.

Tendencje inflacyjne zwalczane były, pomijając wysokie opodatkowanie zysków wojennych, przez utrzymywanie niskich płac przy jednoczesnym podnoszeniu cen na rynku wewnętrznym (przymusowe oszczędzanie) oraz zarządzenia „oszczędnościowe". Przede wszystkim zdecydowano dążyć do osiągnięcia równowagi budżetowej, przewidując zmniejszenie wydatków w budżecie państwowym na rok 1947 o ca 1250 mln. florenów, między innymi w drodze redukcji liczby praconików państwowych. Z drugiej strony, chcąc zachęcić społeczeństwo do szerszego oszczędzania, rząd usiłował stworzyć możliwości korzystnego lokowania oszczędności w inwestycje rzeczowe. Obniżenie jednak oprocentowania od pożyczek państwowych — do 1,625% przy papierach trzymiesięcznych i do 1,375% przy walorach rocznych — pobudzało społeczeństwo do zwiększania raczej wydatków niż oszczędzania; wkłady oszczędnościowe w bankach oszczędnościowych obniżyły się od stycznia do końca lipca 1946 r. o 62 mln. do sumy 902 mln. guldenów.

Celem pokrycia potrzeb finansowych w 1946 roku został przedłożony parlamentowi do zatwierdzenia w maju 1946 r. projekt zaciągnięcia pożyczek: wewnętrznej w wysokości 1 mlrd. i zagranicznej — 500 mln. guldenów. Z pożyczek zagranicznych, zaciągniętych przez Holandię po wojnie do końca czerwca 1946 r. na finansowanie wymiany handlowej, należy wymienić udzielone przez Stany Zjednoczone A.P. w wysokości $ 400 mln., Kanadę — $ 112 mln., Australię — $ 30 mln. oraz Szwajcarię i Szwecję — po $ 18 mln.

Zapas dewiz i należności zagranicznych w Banku Holenderskim obejmuje między innymi omawianą już wierzytelność w markach niemieckich na sumę 4431 mln. florenów. Spadek złota i dewiz, zahamowany ostatecznie w połowie listopada 1946 r., uwarunkowany był niepomyślnym kształtowaniem się salda wymiany towarowej z zagranicą.

Handel zagraniczny Holandii w 1946 r. w milionach florenów.

Treść	Import		Eksport	
	w tys. ton	w mln. floren	w tys. ton	w mln floren.
Średn. mies. 1936/38 r.	—	170	—	125,
styczeń 1946	782	—	140	18,4
luty „	753	—	141	24,8
marzec „	872	—	235	43,8
kwiecień „	933	—	230	41,3
maj „	734	—	285	38 6
czerwiec „	846	136,6	245	38.7
lipiec „	1051	207,6	341	64,1

Dążąc do odbudowy swojej przedwojennej zdolności eksportowej, Holandia była zmuszona do sprowadzania z za granicy nadzwyczaj wielkiej ilości maszyn, urządzeń i surowców, podczas gdy eksport jej mógł rozwijać się w tym okresie tylko stopniowo. Silniejszy wzrost wywozu towarów za granicę zaznaczył się już wprawdzie w pierwszych miesiącach 1946 r. Po pewnym spadku w drugim kwartale 1946 r. wartość eksportu w lipcu wzrosła w stosunku do stycznia przeszło trzykrotnie, nie mniej jednak stanowiła ona dopiero 49% wartości eksportu miesięcznego w latach 1936—1938. Import ilościowy wykazał w I-szym półroczu 1946 r. pewne wahania, osiągając następnie w lipcu poziom rekordowy 1051 tys. ton wartości 207,6 mln. florenów. Z porównania wartości importu i eksportu za miesiące czerwiec i lipiec 1946 r. widać, że wywóz holenderski w tym czasie pokrywał przywóz towarów z za granicy zaledwie w ca 30% w porównaniu do ca 74% w latach przedwojennych (1936/38). Ujemne saldo bilansu handlowego pokrywała Holandia przed wojną znacznymi wpływami z tytułu odsetek i dywidend oraz dochodów marynarki handlo-

wej i innych usług. W okresie powojennym dochody z usług, szczególnie zaś dochody od kapitałów oraz z obrotów portowo-nawigacyjnych, zmniejszyły się jeszcze w większym stopnnu niż eksport. Pomimo tego floren korzystał dotychczas z zaufania zagranicy. Celem uzyskania korzystniejszego kształtowania się bilansu płatniczego miarodajne czynniki holenderskie postanowiły wprowadzić jak największe oszczędności w przywozie oraz popierać jak najskuteczniej eksport, a jednocześnie obok zaciągania pożyczek zagranicznych przeprowadzić częściową likwidację lokat i walorów zagranicznych, znajdujących się w ręku rządu i społeczeństwa holenderskiego. Likwidacja wartości zagranicznych miała nastąpić za pośrednictwem giełdy pieniężnej.

Giełda amsterdamska nie wykazywała w ciągu 1946 r. większego ożywienia. Rozmiary dokonywanych transakcji były dość nikłe. Kursy poszczególnych walorów kształtowały się często różnorodnie, wahały się w różnych granicach, ogólnie jednak wykazywały tendencję zniżkową. Zniżkowały szczególnie walory indyjsko-holenderskie, głównie pod wpływem niewyjaśnionej sytuacji politycznej w Indiach Holenderskich; we wrześniu nastąpiła tu jednak pewna poprawa. Ogólny wskaźnik kursów krajowych akcji przemysłowych (I—VI.1939 r.=100) spadł w ciągu trzeciego kwartału 1946 r. o 19 punktów po poziomu 150. Zniżka kursu obligacji w miesiącach letnich nastąpiła między innymi na skutek zarządzenia z dnia 10.V.1946 r., odwołującego uprzednie zezwolenie nabywania papierów państwowych za środki zamrożone na rachunkach zablokowanych. Brak większego zainteresowania na giełdzie pieniężnej był w znacznej mierze następstwem słabego oszczędzania społeczeństwa. Ogólna suma wkładów oszczędnościowych w bankach obniżyła się od początku roku do końca września 1946 r. o 218 mln. do poziomu 1506 mln. guldenów. Ruch wkładów na rachunkach bieżących w bankach handlowych był w tym czasie mniej jednolity; po silnym spadku w marcu 1946 r. wzrastały one następnie w ciągu całego kwartału, jednak w lipcu znów zmniejszyły się silnie, osiągając najniższy poziom roczny 2178 mln. wobec 2529 mln. guldenów w styczniu 1946 r. W sierpniu i wrześniu wkłady te stopniowo wzrosły do sumy 2277 mln. W przeciwieństwie do powyższego saldo na rachunkach bieżących w Banku Holenderskim spadało w ciągu drugiego półrocza 1946 r. stale, osiągając na koniec grudnia sumę 1934 mln. guldenów wobec 2422 mln. na początku lipca.

Stopa dyskontowa Banku Holenderskiego utrzymywana była bez zmian na stosunkowo niskim poziomie 2½%, głównie w celu popierania tanim pieniądzem odbudowy i produkcji kraju, który obok Polski poniósł największe straty i zniszczenia wojenne.

Życie gospodarcze Holandii wykazało w ciągu 1946 r. znaczny postęp na wszystkich odcinkach. Dokonano osuszenia licznych obszarów, zalanych wodą wskutek zniszczenia tam i kanałów przez cofające się wojska okupacyjne. Odbudowano w stopniu zadawalającym komunikację lądową i wodną. Zanotowano silny wzrost wydajności przemysłu, sparaliżowanego po wyzwoleniu kompletnie z braku energii, surowców i częściowo narzędzi. Wartość miesięcznej produkcji przemysłowej wzrosła w okresie od maja 1945 r. do kwietnia 1946 r. z 74 mln. do 402 mln guldenów, czyli przeszło pięciokrotnie. Liczba zatrudnionych wzrosła w tym czasie z ca 309 tys. do 559 tys. Odbudowa aparatu wytwórczego przebiegała w poszczególnych gałęziach branżowych pomyślnie, systematycznię i zgodnie z ustalonym przez specjalną komisję planem. Duży postęp w odbudowie i rozmiarach produkcji wykazał między innymi przemysł materiałów budowlanych, budowy okrętów oraz metalowy, chemiczny, elektrotechniczny i jedwabniczy. Przeciętna produkcja miesięczna cementu wyniosła w okresie od kwietnia do października 1946 r. ca 38 tys. ton w porównaniu do średniej miesięcznej 45 tys. ton w 1939 r. a 21 tys. ton w 1945 r. Wytwórczość stoczni i doków osiągnęła już 90% stanu przedwojennego. Wskaźnik produkcji nawozów fosforowych (1938 r.=100) wyniósł 107 już w marcu 1946 r. Produkcja zakładów Philips'a w lipcu 1946 r. stanowiła 80% średniej przedwojennej. Fabryki jedwabiu sztucznego produkowały już w granicach 70%—75% przedwojennej zdolności wytwórczej, fabryki metalowe — 80%—85%. Zaopatrzenie przemysłu w węgiel znacznie się polepszyło. Wydobycie węgla wzrosło od stycznia 1946 r. do września z 629 do 802 tys. ton wobec przeciętnej miesięcznej w 1945 r. — 424 tys. ton. Produkcja przedwojenna wynosiła 1072 tys. ton węgla miesięcznie (1939 r.). Obecnie potrzeby miesięczne Holandii wynoszą ca 1500 ton węgla; pokrywane są one częściowo również w drodze importu węgla niemieckiego i amerykańskiego.

Dania

Okupacyjna gospodarka niemiecka oraz działania wojenne wyrządziły w Danii stosunkowo niewielkie szkody i zniszczenia. Rolnictwo, podstawowa baza organizmu gospodarczego Danii, poniosło znaczniejsze straty jedynie w hodowli świń i drobiu — ubytek ca 53% stanu przedwojennego. Pogłowie bydła rogatego zmniejszyło się tylko o 3%; pogłowie koni nawet wzrosło o 8% w stosunku do przedwojennego. Wytwórczość rolna, mimo odczuwanego braku paszy i sił roboczych, wzrasta stale i osiągnie prawdopodobnie w najbliższych latach poziom przedwojenny.

Sytuacja w przemyśle duńskim była również pomyślna, o czym świadczył ogólny wskaźnik produkcji (I—VI 1939 r. = 100), który po przejściowym załamaniu się w maju 1946 r. wskutek strajków (uregulowanych zresztą w II-ej połowie maja), wzrastał stale od II-go półrocza 1945 r. włącznie; wyniósł on w czerwcu 1945 r. — 66, w styczniu 1946 r. — 85, we wrześniu 1946 r. — 94.

Narodowy Bank Duński. Ważniejsze pozycje bilansowe (w milionach koron duńskich).

Stan r-ków dnia	A k t y w a							P a s y w a			
	złoto	Dewizy i nal. zagr.	Portfel weksli	Pożyczki zastawne	Rachunki bieżące	Papiery wartośc.	R-k Skar. Państwa	Obieg banknotów	Wkłady á vista	Rachunki bieżące	R-ki Min. Finansow.
31. XII. 45.	83	223	0,3	1,3	72	88	7611	1561	3513	108	2737
31. I. 46.	83	228	0,6	1,2	65	85	7611	1561	3361	102	2891
28. II. „	83	261	0,7	1,1	28	82	7611	1509	3483	102	2727
31. III. „	83	264	0,6	1,2	21	83	7594	1512	3341	86	2747
30. IV. „	83	282	0,6	1,2	22	90	7594	1508	3412	89	2684
31. V. „	83	250	0,7	1,2	25	98	7594	1497	3243	85	2791
30. VI. „	83	249	0,8	1,1	32	95	7588	1516	3076	93	2860
31. VII. „	83	244	1,0	1,0	20	98	7588	1482	3216	94	2509
31. VIII. „	83	242	1,1	1,0	30	97	7588	1487	3126	97	2707
30. IX. „	83	251	1,5	1,1	18	93	7588	1494	3082	90	2684
31. X. „	83	243	1,6	1,2	19	101	7572	1551	2931	86	2717
31. XII. „	83	237	2,1	1,0	19	113	7566	1633	2882	85	2653

Obieg banknotów, po okresie pewnych wahań w pierwszych miesiącach, wykazał od sierpnia 1946 r. łącznie stały wzrost, szczególnie silny w ostatnim kwartale. Zwiększona emisja pieniężna nie pozostała bez wpływu na ceny hurtowe, których wskaźnik wzrastał stale od maja 1946 r., osiągając poziom 201 (podstawa I—VI 1939 r. = 100) w październiku w porównaniu do 187 w czerwcu a 186 w styczniu 1946 r.

Panująca ciasnota na rynku pieniężnym odzwierciedliła się między innymi w znacznym odpływie wkładów bankowych. Stan wkładów à vista i na rachunkach bieżących w Narodowym Banku Duńskim obniżył się w skali rocznej o przeszło 15%. Wkłady w bankach handlowych, po początkowym wzroście od stycznia o 237 mln. do stanu maksymalnego 6.147 mln. w kwietniu 1946 r., wykazały w następnym okresie stały spadek, szczególnie na rachunkach czekowych i bieżących, które z 3.136 mln. w kwietniu obniżyły się do końca września 1946 r. o ca 241 mln. koron duńskich.

Ekspansywna polityka kredytowa Narodowego Banku Duńskiego znalazła swój wyraz w obniżeniu stopy dyskontowej w styczniu 1946 r. o ½% do 3½% oraz w zakupie papierów wartościowych, których zapas z najniższego stanu w lutym 1946 r. wzrósł do końca roku o 31 mln. do poziomu maksymalnego 113 mln. koron duńskich. Kredyty w rachunkach bieżących Banku, po silnym spadku z 65 mln. do 28 mln. koron w ciągu lutego 1946 r., ulegały w następnych miesiącach wahaniom w granicach ca 10 mln. koron, osiągając na koniec grudnia 19 mln. koron duńskich, tj. ca 30% stanu styczniowego. Stan pożyczek zastawowych pozostawał prawie bez zmian; w przeciwieństwie do tego portfel wekslowy Banku, wzrastający stale od kwietnia 1946 r., zwiększył się w okresie rocznym przeszło trzykrotnie, osiągając na koniec grudnia 2,1 mln. koron. Zadłużenie rządowe w Banku obniżyło się w ciągu roku 1946 o 45 mln. do stanu 7.566 mln. koron duńskich.

Przedwojenny kurs korony duńskiej: 1 £ = 20,037 koron duńskich, został w okresie okupacji (23.I.1942 r.) zmieniony i ustalony na poziomie: 1 £ = 19,34 koron duńskich, a następnie po zakończeniu wojny zatwierdzony przez

anglo-duńskie porozumienie walutowe z dnia 6.VIII.1945 r. W ten sposób kurs korony duńskiej wzrósł w stosunku do przedwojennego, co stwarza dla Danii możliwości importu towarów po względnie tanich cenach.

Import Danii, wzrastający stale w ciągu pierwszych ośmiu miesięcy 1946 r., osiągnął za ten okres wartość 1.597 mln. koron; eksport — 892 mln. koron duńskich. Słabsze tempo wzrostu eksportu wpływa coraz niekorzystniej na kształtowanie się bilansu handlowego Danii. Przeciętne saldo ujemne wymiany towarowej z zagranicą wyniosło w powyższym okresie ca 88 mln. koron miesięcznie zaś w sierpniu 1946 r. 170 mln. koron, przy imporcie wartości 310 mln. a eksporcie 140 mln. koron duńskich. W związku z powyższym stan dewiz i należności zagranicznych Narodowego Banku Duńskiego zmniejszył się od kwietnia do końca 1946 r. o 45 mln. do 237 mln. koron duńskich, tj. o ca 16%. Przyznany Danii przez U.S.A. kredyt w wysokości $ 10 milionów przeznaczony był wyłącznie na zakup materiałów z demobilu wojskowego.

Duński eksport ma w najbliższych miesiącach zwiększyć się w związku z zamierzanym przez Wielką Brytanię rozszerzeniem swego importu z Danii oraz dzięki zawarciu umowy z Z.S.R.R., który za masło i mięso duńskie ma płacić częściowo eksportem surowców przemysłowych a częściowo tzw. wolnymi dewizami. Dania posiada obecnie dostateczną ilość mięsa i bekonów oraz masła i serów na eksport; trudności eksportu wynikają między innymi również z braku tonażu handlowego, gdyż połowa okrętów duńskich została zatopiona przez Niemców. W ruchu statków daje się obecnie odczuwać brak węgla.

Norwegia

Norwegia, wykazująca przed wojną w wymianie towarowej z zagranicą stale saldo ujemne, pokrywane dochodami marynarki handlowej, interesuje się obecnie importem towarów jeszcze w większym stopniu ze względu na poniesione straty i zniszczenia wojenne. Opracowany plan importu, jako część składowa programu odbudowy kraju, przewiduje przywóz towarów zagranicznych w 1946 r. wartości 2 miliardów koron norweskich, z czego przypada na: artykuły pierwszej potrzeby 200 mln. surowce 850 mln., rozszerzenie produkcji łącznie z budową okrętów 950 mln.

Pomyślne kształtowanie się bilansu płatniczego od początku 1946 r. osiągnięto głównie dzięki znacznym dochodom floty handlowej, pomimo jej strat wojennych w tonażu 2,35 mln. na ogólną cyfrę przedwojenną 4,8 mln. ton brutto. Pomyślnie rozwijał się również eksport towarów, który w ciągu pierwszych 5-ciu miesięcy 1946 r. wyniósł 415 mln. koron przy ujemnym saldzie wymiany towarowej 165 mln. koron. Zwiększenie eksportu zawdzięczała Norwegia przede wszystkim przemysłowi rybnemu, następnie papierniczemu. W porównaniu do okresu przedwojennego przemysł metalurgiczny zajmuje w eksporcie norweskim coraz mniejszą pozycję. Pierwszorzędny przemysł aluminiowy, będący przed wojną poważnym źródłem dochodów eksportowych, napotyka obecnie na wielką konkurencję U.S.A. i Kanady. Kopalnie rudy żelaznej, eksportowanej wyłącznie do Niemiec, musiały w trzecim kwartale 1946 r. ograniczyć swoją produkcję z braku innego odbiorcy na miejsce tego, straconego po wojnie, rynku eksportowego.

Wielką bolączką przemysłu norweskiego jest niedostatek węgla oraz maszyn i narzędzi pochodzenia zagranicznego. Zużycie węgla wynosi obecnie w Norwegii zaledwie połowę normalnego. Najbardziej hamująco na realizację programu odbudowy gospodarczej wpływa jednak niedostateczne zaopatrzenie Norwegii w artykuły budowlane wskutek czego w całym kraju panuje ostry kryzys mieszkaniowy. Import materiałów budowlanych na większą skalę nie dochodzi narazie do skutku z powodu trudności komunikacji lądowej i złego połączenia pomiędzy poszczególnymi dzielnicami kraju.

Pomimo różnych trudności przemysł norweski wykazuje tendencje rozwojowe. Ogólny wskaźnik produkcji (I—V.1939 r. = 100) po stałym wzroście w ciągu I-go półrocza 1946 r. z 78 do 99 oraz ostrym spadku w lipcu do 70, osiągnął w sierpniu 1946 r. poziom 95 w porównaniu do najniższego stanu 43 w lipcu 1945 r.

Sytuacja żywnościowa w kraju może być określona jako zadawalająca. Wskaźnik kosztów utrzymania wzrósł od stycznia do września 1946 r. o trzy punkty do poziomu 161 (I—VI. 1939 r. = 100). Ceny hurtowe wzrosły w tym czasie również nieznacznie — z 171 do 174 w porównaniu do 185 we wrześniu 1945 r. W przeciwieństwie do powyższego obieg pieniężny wykazuje stały i znaczny wzrost; w styczniu 1946 r. emisja banknotów wyniosła 1430 mln., w listopadzie — 1819 mln., a następnie wzrastając w zawrotnym tempie ca 5 mln.

dziennie osiągnęła na koniec grudnia 1946 r. poziom rekordowy 1933 mln. koron norweskich.

Bank Norweski — ważniejsze pozycje bilansowe
(w milionach koron norweskich).

	Złoto i dewizy	Weksle i pożyczki	Rachunek okupacyjny	Obieg bankn.	Wkłady
31. V. 46.	549	56	8163	1589	6116
29. VI. „	534	34	8163	1655	6005
31. VII. „	588	27	8163	1695	6095
31. VIII. „	529	23	8108	1736	6002
30. IX. „	543	15	8108	1764	5885
31. X. „	615	19	8108	1798	5879
30. XI. „	546	56	8108	1819	5843
31. XII. „	1047	81	8108	1933	6217

Bank Norweski nie przejawiał w pierwszych miesiącach większej działalności kredytowej, pomimo obniżenia w styczniu 1946 r. stopy dyskontowej z 3% do 2½%. Stan weksli i pożyczek zastawowych obniżył się od maja do września 1946 r. prawie czterokrotnie do poziomu 15 mln. kr. norweskich. Silne zwiększenie kredytów nastąpiło dopiero w połowie listopada i w ciągu grudnia 1946 r. W grudniu 1946 r. nastąpiło też odwrócenie gwałtowne ruchu wkładów w Banku, które wzrosły w porównaniu do listopada o 433 mln. do poziomu maksymalnego 6217 mln. koron norw., czyli o ca 8%. Wkłady bieżące i terminowe w bankach handlowych, po wzroście z 3470 mln. w styczniu do 3671 mln. w kwietniu 1946 r., spadły w maju do 3206 mln.; w następnych miesiącach wykazały stały ruch zwyżkowy, osiągając we wrześniu sumę 3422 milionów marek norweskich. Natomiast stan wkładów oszczędnościowych w tym czasie stale malał i wyniósł we wrześniu 1946 r. ca 3148 mln. w porównaniu do 3196 mln. w styczniu 1946 r., a 3350 milionów koron norweskich we wrześniu 1945 r.

Rozporządzając dużymi zapasami dolarów i funtów angielskich oraz osiągając coraz pomyślniejsze kształtowanie się bilansu handlowego, Norwegia nie napotykała w ciągu roku 1946 na trudności płatnicze w regulowaniu swych zobowiązań wobec zagranicy. Zapas złota i dewiz w Banku Norweskim, po przejściowym spadku w czerwcu i sierpniu osiągnął w październiku 1946 r. najwyższy od początku roku poziom — 615 milionów koron norweskich w porównaniu do 549 mln. w maju 1946 r. Podwojenie się tego zapasu w ciągu grudnia 1946 r. dotyczyło głównie dewiz, które wzrosły w tym czasie przeszło czterokrotnie — z 151 do 641 mln. kr.

Rentowność obligacji państwowych, wzrastająca powoli lecz stale w okresie pierwszego półrocza, spadła bardzo silnie w lipcu 1946 r. (z 3,46% do 2,49%) ustalając się w następnych miesiącach na poziomie 2,50% wobec 3,41% w styczniu 1946 r. Kurs akcji przemysłowych (—VI.1939 r. 100) wahał się okresie trzech pierwszych kwartałów 1946 r. w granicach 201—195, osiągając najniższy stan w maju i we wrześniu.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Prof. Dr. Stefan Rozmaryn.

O NOWE POJĘCIE POLSKIEGO SYSTEMU SKARBOWEGO

I.

Centralnym pojęciem nauki skarbowości i nauki prawa skarbowego jest pojęcie s y s t e m u s k a r b o w e g o. Należyte określenie tego pojęcia determinuje właściwy przedmiot obu tych nauk. Z tej przyczyny sprawa właściwego określenia pojęcia współczesnego polskiego systemu skarbowego jest nieodzownym warunkiem rozwoju obu tych nauk — zarówno skarbowości jak i prawa skarbowego — w nowych warunkach społeczno-gospodarczych. Dojść trzeba do wniosku, że stosowanie przyjętego dotąd przeważnie w nauce, naszej i obcej, pojęcia systemu skarbowego nie byłoby już obecnie heurystycznie wartościowym, gdyż nie odzwierciadla ono zmian, jakie dokonały się w naszym ustroju gospodarczym, socjalnym i politycznym. W wyniku tych przemian z natury rzeczy zmieniła się zasadniczo treść i struktura naszego systemu skarbowego, który przedstawia się dziś jako zjawisko społeczno-gospodarcze i prawne zasadniczo, jakościowo i ilościowo, odmienne od systemu skarbowego Polski przedwrześniowej. Głębokie przeobrażenia społeczno-gospodarcze łączą się z głębokim przekształceniem instytutów naszego ustroju skarbowego, a tym samym i całości systemu. Przemiana ta wymaga adekwatnego ujęcia i wyrażenia przez naukę, tak samo,

jak oczekują właściwego — to znaczy nowego — ujęcia wszystkie inne podstawowe, a głęboko zmienione, zagadnienia ekonomiczne i prawne.

Trzy zasadnicze i równocześnie działające momenty sprawiły głównie to przekształcenie naszego systemu skarbowego.

pierwszy — to przejęcie przez państwo podstawowych gałęzi przemysłu,

drugi — to przejście banków i ubezpieczenia w ręce państwa,

trzeci — to przejście w gospodarstwie polskim do pełnego urzeczywistnienia systemu planowego kierownictwa i planowej działalności.

Jeśli się zważy, że system skarbowy związany jest integralnie z ustrojem społeczno-gospodarczym i że jest jedną z części gopsodarstwa narodowego, to głęboka i zasadnicza przemiana tego pojęcia w wyniku przytoczonych trzech głównych momentów wydaje się truizmem. Nie trzeba przecież wiele rozwodzić się nad stwierdzeniem, że państwo, w którego ręku znajdują się podstawowe gałęzie przemysłu ma zgoła inne środki działania i całkiem inne źródła i metody gospodarowania, aniżeli „państwo podatkowe", którego system skarbowy opiera się przede wszystkim na daninach publicznych, płaconych państwu pod sankcją przymusu. Nie wymaga szerokiego tłumaczenia teza, że gdy cały aparat bankowo-kredytowy znajduje się w ręku państwa, to zmiana ta spowodować musi także całkowitą zmianę położenia banków i innych instytucji kredytowych w całokształcie gospodarki narodowej [1]). „Ustalenie zasady działania w gospodarstwie narodowym w oparciu i w ramach Narodowych Planów Gospodarczych" [2]) wpłynąć musiało na system skarbowy jako integralną część tego gospodarstwa. Gdy się to ma na uwadze, to oczywistym staje się wywód, że pojęciem systemu skarbowego, zbudowanym na całkiem innych podstawach, operować dziś niepodobna. Byłoby to jawnym wypaczeniem rzeczywistości, nie mogłoby więc dać wyników heurystycznie wartościowych.

Wychodząc z tych założeń, odrzucić musimy, jako nieujmujące adekwatnie istoty dzisiejszego systemu skarbowego Polski, wszystkie te, mniej lub więcej wyraźne i sprecyzowane, definicje systemu skarbowego, które (możliwie) uzasadnione były w okresie poprzedzającym przemiany ustrojowe, ale które bezwątpienia nie mogą odpowiadać naszej współczesności.

Nauka skarbowości (a za nią nauka prawa skarbowego) uważała za swój przedmiot „gospodarstwo państwowe" czy też „gospodarstwo publiczne", mając na myśli gospodarstwo Skarbu, jego dochody i wydatki, a więc system budżetowy. Mimo wszelkie różnice terminologiczne, nie było właściwie różnic w poglądach na istotę systemu skarbowego. Głąbiński identyfikował skarbowość, czyli „gospodarstwo skarbowe lub publiczne" z „gospodarstwem państwa, uważanym jako całość". [3]) Zdaniem Rybarskiego „skarbowość zajmuje się tą grupą zjawisk gospodarczych, które występują w państwowym gospodarstwie". [4]) Prof. Krzyżanowski nazywa skarbowością „zgodnie z terminologią życia codziennego gospodarstwo związków prawno-publicznych". [5]) Francuz Trotabas widzi za Jèzem ratio existendii nauki skarbowości w tym, że „istnieją wydatki publiczne i że trzeba je pokryć". [6]) Dalton stwierdza, że „skarbowość zajmuje się dochodami i wydatkami władz publicznych i wzajemnym ich przystosowaniem" [7]), na tym samym stanowisku stoją także inni autorowie angielscy i amerykańscy, studiujący naukę o „public finance". [8]) Eheberg utożsamia przedmiot nauki skarbowości z „oeffentlicher Haushalt" [9]), a Gerloff, który poświęcił zagadnieniu przedmiotu nauki skarbowości interesujące i obszerne stu-

[1]) Teza ta wynika z poglądów zarówno *Trąmpczyńskiego:* Uwagi o roli banków w gospodarce planowej („Wiadomości N.B.P.", 1946, Nr 8) i *Orłowskiego:* Rola bankowości w gospodarce planowej („Życie Gospodarcze", 1946, Nr 17), jak i *Konderskiego:* Rola bankowości w naszym ustroju („Państwo i Prawo", 1946, Nr 9—10).

[2]) Uchwała Krajowej Rady Narodowej z 21.IX.1946 w sprawie Planu Odbudowy Gospodarczej.

[3]) *Głąbiński:* Nauka Skarbowości, 3 wyd. 1925, str. 1.

[4]) *Rybarski:* Nauka Skarbowości, 1935, str. 8.

[5]) *Krzyżanowski:* Nauka Skarbowości, 1923, str. 1.

[6]) *Trotabas:* Précis de Science et de Législation financières, 5 wyd. 1938, str. 4.

[7]) *Dalton:* Principles of Public Finance, 9 wyd., 1936, § 1.

[8]) *King:* Public Finance, 1935, str. 1: „deals with the income and expenditure of governments..."; *Shirras:* Science of Public Finance, 3 wyd., tom I, 1936, str. 3: „concerned with the manner in which public authorities obtain their income and spend it". Nic dziwnego, że głośny uczony amerykański *Seligman* proponuje zastąpienie terminu „public finance" ściślejszym „fiscal science", Encyklopaedia of the Social Sciences, tom XII, 1934, „Finance".

[9]) *Eheberg:* Finanzen, w Handwoerterbuch der Staatswissenschaften, 4 wyd., 1927, Tom IV.

dium, uważa, że nauka ta bada „publiczną gospodarkę skarbową", a zatem urządzenia dotyczące nabywania środków przez „gospodarstwa pubiczne".[10]- Takie same poglądy znajdujemy u autorów włoskich np. de Viti, de Marco, de'Stefani[11]), rosyjskich, np. Ozierowa[12]) i innych. O takim stanowisku świadczą zresztą nietylko definicje skarbowości, lecz także — równie wymownie — dowodzi tego treść systemów i traktatów.

Nowe określenie systemu skarbowego, a zatem definicja uwzględniająca zmiany ustrojowe, winna podkreślić moment planowości, oderwać się od pojęcia „państwa podatkowego" i włączyć banki oraz ubezpieczenia w system skarbowy. Nic dziwnego, że to nowe, odpowiadające naszej nowej strukturze gospodarczej, pojęcie systemu skarbowego obejmować będzie znacznie szerszy zakres zjawisk, aniżeli definicja, jaka wystarczyć mogła przed wojną 1939—1945 r. i jaka wystarcza dotąd w państwach o ustroju kapitalistycznym, gdzie nie ma podstaw dla realnej gospodarki planowej, a przemysł, banki i ubezpieczenia (w pełni lub z reguły) znajdują się w ręku prywatnym. Wynika stąd także, że określenie dzisiejszego polskiego systemu skarbowego dotyczy zjawiska indywidualnego, jednostkowego i niepowtarzalnego, istniejącego „hic et nunc", tak samo, jak swoistną, samoistną i niepowtarzalną indywidualnością jest nasz obecny ustrój społeczny, gospodarczy i polityczny. Wychodząc z tych założeń określamy nasz obecny system skarbowy jako system planowego gromadzenia i planowego rozdziału zasobów pieniężnych przez państwo i związki publiczne. Jest to określenie (jak zobaczymy) tymczasowe, którego istotną treść ujawnia bliższa analiza odrębnych, składających się na nie elementów.

1. Pierwszym z zagadnień, wymagających bliższego omówienia i wyjaśnienia, jest zagadnienie funkcji systemu skarbowego. Funkcje te określiliśmy jako planowe gromadzenie i planowy rozdział (przez państwo i związki publiczne) zasobów pieniężnych. Poprzez system skarbowy państwo i związki publiczne organizują, w pieniężnej formie, gromadzenie i dalszy rozdział znacznej części naszego dochodu społecznego. Rezultaty gospodarki przedsiębiorstw państwowych, wpływy z podatków i innych danin publicznych, płaconych przez gospodarkę spółdzielczą i prywatną, pożyczki państwowe, kapitały i lokaty w bankach i innych instytucjach kredytowych, fundusze zbierane przez instytucje ubezpieczeniowe gromadzone są przez państwo i podmioty publiczne. Zebrane w ten sposób zasoby pieniężne rozdzielane są następnie przez państwo i inne podmioty publiczne drogą kierowania określonych sum pieniężnych na określone cele i w specyficznych formach. Tak więc z gromadzonych środków pieniężnych pokrywa się rozchody przedsiębiorstw, dokonuje się wydatków budżetowych, spłaca się kapitał i procenty pożyczek państwowych, finansuje się inwestycje, udziela się kredytów bankowych, dokonuje się wypłat sum ubezpieczeniowych itd. Wspomniane wyżej główne formy gromadzenia są łożyskami, poprzez które skupiają się w ręku państwa i związków publicznych ogromne sumy pieniężne, stanowiące bardzo znaczny procent dochodu społecznego. Mimo wszystkie istniejące różnice, wszystkie te formy są metodami gromadzenia zasobów pieniężnych przez państwo i podmioty publiczne, i to je łączy. Tak samo wymienione wyżej główne formy rozdziału tych gromadzonych sum są z kolei łożyskami, poprzez które państwo i podmioty publiczne rozdzielają zebrane zasoby i to właśnie łączy je w jedno, mimo wszelkie istniejące różnice. Zbieranie i rozprowadzanie, gromadzenie i rozdział zasobów pieniężnych — oto swoiste funkcje systemu skarbowego.

Wynika stąd, że w ujęciu takim funkcje te są bardzo szerokie. Niepodobna dziś ograniczać funkcji systemu skarbowego do metod budżetowych, tj. do tak zwanej gospodarki Skarbu Państwa. Także inne, nie mniej ważne dźwignie finansowe są dziś w ręku państwa. Przedsiębiorstwa, banki i ubezpieczenia w ręku państwa, — to znaczy, że: a) dzisiejsza Polska nie jest już „państwem podatkowym, gdzie głównym źródłem dochodów państwowych była przymusowa ingerencja we własność prywatną w formie danin publicznych wszelkiego rodzaju[13]) albo pożyczka państwowa; b) w dzisiej-

[10]) *Gerloff:* Grundlegung der Finanzwissenschaft, ogłoszone pierwotnie w Handbuch der Finanzwissenschaft, Tom I, a następnie w „Die oeffentliche Finanzwirtschaft", 1942, str. 102 i 110.

[11]) *De Vati de Marco:* Principii di Economia Finanziaria, wyd. przez Einaudi'ego, 1934, § 2; *De'Stefani:* Manuale di Finanza, 1932, str. 3.

[12]) *Ozierow:* Osnowy finansowej nauki, 3 wyd., 1909, str. 15.

[13]) *Rybarski,* l. c., str. 10 pisał: „Za główne znamię gospodarstwa państwowego uważamy okoliczność, że uzyskuje ono przeważnie lub wyłącznie swoje dochody z danin, nakładanych na osoby jemu podległe".

szym polskim systemie skarbowym budżetowe metody gromadzenia i rozdziału środków pieniężnych są tylko jedną z form funkcjonowania systemu skarbowego, obejmującego ponadto inne, nie mniej ważne formy bankowo-kredytowe i ubezpieczeniowe.

Rola przedsiębiorstw państwowych (i samorządowych), a w szczególności tych, które przejęte zostały przez Państwo na mocy ustawy z 3 stycznia 1946 r., w systemie skarbowym, jest już teraz bardzo wielka, a znaczenie ich jako źródła dochodów Państwa wzrastać winno i wzrastać będzie z każdym dniem. Nie należy zapominać, że aczkolwiek dotąd wpłaty przedsiębiorstw państwowych do budżetu państwa ujęte są w formę podatku i wskutek tego formalnie znajdują się na jednej płaszczyźnie z podatkami, płaconymi przez gospodarkę spółdzielczą i prywatną, to jednak niepodobna z powodu tego zewnętrznego ukształtowania zapoznawać głębokiej różnicy, istniejącej pomiędzy przelewaniem do budżetu państwa wyników gospodarki przedsiębiorstw państwowych, a przymusowym udziałem państwa w wynikach gospodarki spółdzielczej i prywatnej. Podatki, płacone przez przedsiębiorstwa państwowe, nawet wyposażone w osobowość prawną, są przecież i pozostają w swej istocie rezultatem gospodarki państwa-przedsiębiorcy, ujętym jedynie zewnętrznie w formę podatku obrotowego lub dochodowego. Te same podatki zaś płacone przez innych podatników (spółdzielczość, gospodarkę prywatną, obywateli) są w swej istocie przymusowym wkroczeniem państwa w własność niepaństwową, świadczeniem przymusowym, daniną publiczną w rzeczywistym znaczeniu tego słowa. Można sobie doskonale przedstawić przelewanie przez przedsiębiorstwa państwowe rezultatów swej gospodarki na rzecz budżetu w całkiem innych, niepodatkowych formach: albowiem przelewy te w istocie swej podatkiem nie są. Ingerencja państwa we własność innych (niepaństwowych) podmiotów, przeciwnie, pozostaje zawsze w swej istocie podatkiem.

Wynika stąd potwierdzenie tezy o niezwykle doniosłym znaczeniu, jakie dla naszego systemu skarbowego posiada przejęcie przez państwo podstawowych gałęzi gospodarki narodowej. Niewątpliwie znaczenie tego aktu o charakterze zasadniczym, ustrojowym, jest o wiele głębsze i szersze, aniżeli tylko „fiskalne". Tym nie mniej przejęcie przez państwo podstawowych gałęzi przemysłu zasadniczo zmieniło strukturę źródeł dochodowych naszego budżetu. Rezultatem zmiany ustrojowej naszego gospodarstwa narodowego jest zasadnicze przesunięcie punktu ciężkości dochodów budżetu państwa na dochody przedsiębiorstw państwowych, których ciężar gatunkowy w budżecie stale wzrastać będzie z postępującym wzrostem rentowności przemysłu państwowego.

W naszym ustroju społeczno-gospodarczym, w którym podstawowe gałęzie przemysłu przejęte są przez państwo, absurdem byłoby traktować przedsiębiorstwa państwowe — jak to często dawniej czyniła nauka skarbowości, prawa skarbowego i prawa administracyjnego — jako zjawisko wyjątkowe [14]), przejaw „etatyzmu" [15]), dopuszczalne tylko w ograniczonej ilości przypadków (np. w razie braku dostatecznej inicjatywy prywatnej) i będące w swej istocie naruszeniem reguły. Tak samo bezsensem byłoby dziś (jak to się dawniej często robiło), tłumaczyć pobieranie przez państwo „podatków" od przedsiębiorstw państwowych, koniecznością postawienia ich w te same warunki co przedsiębiorstwa prywatne. Państwo pobiera od swoich przedsiębiorstw „podatki" nie dlatego, że zapobiegać chce „wykorzystaniu" przez nie przywilejów podatkowych w walce konkurencyjnej z kapitałem prywatnym i nie dlatego, że „usprawnia" w ten sposób ich gospodarkę, [16]) lecz dlatego, że taką jest obecnie forma przelewu do budżetu wyników gospodarczych tych przedsiębiorstw. W naszym nowym ustroju społeczno-gospodarczym przedsiębiorstwa państwowe są kluczowymi kompleksami gospodarczymi, powołanymi do tego aby być główną dźwignią gospodarki narodowej i główną podstawą dochodów państwa, nie zaś „wyspami państwowymi w morzu prywatnej własności kapitalistycznej", jakimi były przedsiębiorstwa etatystyczne.

W stwierdzeniu tej nowej roli przedsiębiorstw państwowych w naszym systemie skarbowym widzieć należy jeden z najistotniejszych momentów, zasadniczo zmieniających jego treść i charakter.

[14]) Por. w najnowszym francuskim prawie administracyjnym *Waline:* Manuel de droit administratif, 4 wyd., 1946, str. 185 i nast.

[15]) np. *Weinfeld:* Skarbowość Polska, wyd. 5, Tom I, 1939, str. 24—25.

[16]) Tak np. *L. W. Biegeleisen:* Teoria i polityka przedsiębiorstw publicznych samorządu terytorialnego i państwa, 1932 (?), str. 332 i 487.

Rezultatem przejęcia przez państwo podstawowych gałęzi przemysłu było przesunięcie punktu ciężkości dochodów państwowych na dochody państwa, płynące z jego własności, a zatem określone nowe zjawisko w obrębie systemu budżetowego. Rezultatem przejęcia przez państwo banków i ubezpieczeń jest rozszerzenie systemu skarbowego na całkiem nową dziedzinę, obok systemu budżetowego. System bankowy i ubezpieczeniowy stały się integralną częścią systemu skarbowego, obok systemu budżetowego. Zakres pojęcia rozszerzył się na całkiem nowe dziedziny.

Teza ta wymaga podkreślenia ze szczególnym naciskiem. Nie wolno dzisiaj ograniczać pojęcia systemu skarbowego jedynie do tradycyjnej gospodarki Skarbu, do systemu budżetowego. Jak długo banki i ubezpieczenia były, z reguły, w ręku własności prywatnej, system bankowy i ubezpieczeniowy był poza sferą bezpośredniej działalności państwa. Nie zmieniały tego faktu ani wpływ państwa na instytucję emisyjną, ani istniejące banki państwowe lub instytucje komunalne, gdyż funkcjonowanie całości systemu bankowego pozostawało w swej istocie formą dyspozycji gospodarczej pozapaństwowej, prywatno-kapitalistycznej. To samo dotyczyło działalności ubezpieczeń, które mimo nadzoru państwowego, koncesji i częściowego przejęcia przez instytucje publiczno prawne, były również domeną kapitału prywatnego. Nic dziwnego, że w tym stanie rzeczy nie można było mówić o jakiejś zasadniczo jednolitej funkcji spełnianej zarówno przez system budżetowy jak i przez system bankowy i ubezpieczeniowy.

To położenie zmieniło się w swoje przeciwieństwo z chwilą, gdy państwo ujęło w swoje ręce banki i instytucje ubezpieczeń. W nowych warunkach społeczno-gospodarczych system bankowy i ubezpieczenia stały się przejawem normalnej i bezpośredniej działalności publicznej[17]) mającej, w porównaniu z systemem budżetowym swoje specyficzne cechy, ale służącej tym samym celom i wykonującej te same funkcje: gromadzenia przez państwo i związki publiczne zasobów pieniężnych i rozdziału tych zasobów. Wszelkie bierne operacje bankowe, w szczególności przyjmowanie wkładów i lokat we wszelkich formach[18]), są przecież dzisiaj swoistą metodą skupiania w ręku państwa (i ewentualnie innych podmiotów publicznych) ogromnych funduszów pieniężnych. Wszelkie czynne operacje bankowe, udzielanie kredytu we wszelkich formach, są w swej istocie swoistą metodą rozdziału tych funduszów przez państwo i kierowanie ich na potrzeby gospodarki narodowej. Cały ten swoisty aparat znajduje się obecnie w ręku państwa i spełnia funkcje gromadzenia i rozdziału środków pieniężnych przez państwo. W sym expose budżetowym na X sesji KRN Minister Skarbu mógł oświadczyć wręcz, że „w przeciwieństwie do stanu przedwojennego Ministerstwo Skarbu panuje dziś bez reszty nad całą naszą aparaturą kredytową". Mutatis mutandis, to samo dotyczy ubezpieczeń[19]), gromadzących — znów innymi metodami (zbieranie premii i składek) znaczne fundusze, które następnie służą gospodarce narodowej w całości.

Rzecz oczywista, że system bankowy i ubezpieczeniowy działa całkiem innymi sposobami, aniżeli system budżetowy. Jeżeli więc gospodarka budżetowa opiera się na bezzwrotnych dochodach, tj. wpłatach przedsiębiorstw i daninach publicznych sensu stricto, a wydatki dokonywane są w ściśle określonych formach finansowania budżetowego, to gospodarka bankowa polega na gromadzeniu przez banki czasowo wolnych obcych środków pieniężnych i udzielaniu z nich — również czasowo, a więc zwrotnie —kredytów podmiotom gospodarującym. A jednak istota tej działalności państwa (i innych podmiotów publicznych) w jednym i drugim przypadku jest jednakowa, albowiem tu i tam następuje gromadzenie i rozdział przez państwo (i podmioty publiczne) środków pieniężnych. Mimo wszelkie istniejące różnice, obie metody budżetowa i bankowa należą do jednego „genus proximum". Tym „genus proximum", obejmującym wszelkie formy i metody gromadzenia i rozdziału przez Państwo i związki publiczne funduszów pieniężnych, jest system skarbowy. Nauka winna więc zbudować pojęcie nadrzędne, ogarniające, jako wyższa całość, wszystkie te formy i metody, jako integralne części. Jest to tym ważniejsze, że owe formy i metody zazębiają się wzajemnie w praktyce. Określając wysokość środków obrotowych swoich przedsiębiorstw, państwo z góry wychodzi z założenia, że potrzeby finansowe przedsiębiorstwa pokry-

[17]) aczkolwiek dokonywanej (z reguły) w formach prywatnych;

[18]) także z mocy obowiązku lokowania;

[19]) Dekret z dnia 3.I. 1947 o uregulowaniu ubezpieczeń rzeczowych i osobowych (Dz. U. R. P. Nr 5, poz. 23).

wane będą także przez kredyt bankowy. W działalności inwestycyjnej własne fundusze inwestorów, dotacje i kredyty budżetowe oraz kredyt bankowy tworzą nierozerwalną całość. Zewnętrznym wyrazem tej zasadniczej jednolitości funkcji, spełnianych zarówno przez system budżetowy, jak i przez system bankowy i ubezpieczeniowy, powinien stać się Państwowy Plan Finansowy, jako ujęcie „w jednolity system całokształtu spraw finansowych". Plan ten, stanowiący integralną część ogólnego Planu Odbudowy Gospodarczej", wiązać winien „w całość poszczególne jego działy w zakresie finansowym" i objąć „wszelkie przychody i rozchody w dziale gospodarki publicznej, dysponowane centralnie przez Państwo, z włączeniem zarówno centralnych instytucji państwowych jak też innych instytucji (np. ubezpieczeń społecznych)" [20]).

2. Drugim istotnym elementem przytoczonego poprzednio określenia systemu skarbowego, jest moment p l a n o w o ś c i. Mówimy nie poprostu o gromadzeniu i rozdziale środków pieniężnych, lecz o planowym gromadzeniu i planowym rozdziale. Nasz nowy ustrój społeczno-gospodarczy zbudowany jest na zasadzie planowego kierownictwa i planowej działalności. Jest to zmiana u s t r o j o w a, która stanowi jedno z podstawowych ogniw, określających zręby ustroju społecznego i gospodarczego nowej Polski. [21]) To ustrojowe znaczenie momentu planowości uznał w pełni kontynuator dzieła KRN. Sejm Ustawodawczy [22]), skoro w Ustawie Konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. postanowił, że narodowy plan gospodarczy winien być corocznie uchwalany w drodze ustawy. [23])

W ten sposób zasada planowości stała się zasadą konstytucyjną. [24]) Stosowanie tej zasady przekształciło także nasz system skarbowy, który obecnie nie może być pojmowany inaczej, jak tylko system, w którym plan należy do istoty pojęcia i który szczególnie silnie nasycony jest elementami planowości.

Dr. Zbigniew Pirożyński.

POJĘCIE SYSTEMU FINANSOWEGO

Przebudowa ustroju gospodarczego i przejście do gospodarki planowej wymagają rewizji pojęć oraz nowej organizacji i metod działania gospodarki finansowej. W związku z tym zachodzi konieczność wyjaśnienia podstaw działania i istotnej treści gospodarki finansowej. Wydaje się, że jednym z najbardziej istotnych problemów w tym zakresie jest ustalenie pojęcia systemu finansowego. Próba analizy i ustalenia problematyki zjawiska jest przedmiotem niniejszego opracowania.

1. Gospodarstwo narodowe jest zespołem podmiotów gospodarujących. Podział gospodarstwa narodowego na podmioty gospodarujące opiera się nie tylko na przesłankach ekonomicznych, lecz jest w dużej mierze wynikiem rozwoju historycznego oraz działania motywów etyczno-moralnych, socjalnych i politycznych.

Kryterium ekonomicznym podziału i organizacyjnego wyodrębnienia podmiotu gospodarującego jest samodzielne wykonywanie funkcyj gospodarowania, to znaczy wiązanie wyników z nakładami, zmierzającymi do ich osiągnięcia. Podmioty gospodarujące, zachowując odrębność organizacyjną, występują w systemie gospodarki wymiennej jako podmioty wzajemnie powiązane. Powiązanie następuje w dwojaki sposób: albo wynika z samej istoty gospodarowania, albo jest pochodną zwierzchnictwa państwowego. Powiązanie ekonomiczne, wynikające z istoty gospodarowania jest współdziałaniem (powiązanie poziome) lub zależnością (powiązanie pionowe). Przykładowo biorąc, w wymianie

[20]) Teza XXV L. 2 wytycznych ogólnych Planu Odbudowy Gospodarczej; art. 13 Dekretu z 25.VI.1946 o państwowym planie inwestycyjnym (Dz.U.R.P.Nr. 32 poz. 200).

[21]) *H. Minc* na XI Sesji KRN: Sprawozdania Stenograficzne z posiedzeń KRN, 21.IX.1946, łam 116.

[22]) Por. art. 1 Ustaw Konstytucyjnych z 19.II.1947.

[23]) Art. 4 ust. 1, art. 7 ust. 2 i art. 8 Ustawy Konstytucyjnej z 19.II.1947. Dwodzi to równocześnie bezpodstawności objekcji przeciw możliwości (!) uchwalania planu przez parlament w drodze ustawy, wysuwanych przez *Hayeka:* The road of serfdom, 1945, Rozdz. V (Planning and democracy). Poglądy Hayeka są obecnie jednym ze źródeł natchnienia angielskiego toryzmu, jak słusznie w czasie kampanii wyborczej 1945 r. stwierdził *Attlee.* O Hayeku *Bliumin:* Londyńska szkoła politycznej ekonomii („Państwo i Prawo", 1947, Nr.1).

[24]) O tym obszerniej *Rozmaryn:* Uwagi o Ustawach Konstytucyjnych z 4 i 19 lutego 1947 („Demokratyczny Przegląd Prawniczy", 1947, Nr. 3).

produkcji rolnika i rzemieślnika znajdujemy współdziałanie, w wymianie usług robotnika rolnego i produkcji majątku rolnego widzimy zależność. Powiązanie mające źródło w zwierzchnictwie państwa, stwarza stan hierarchicznego podporządkowania podmiotów gospodarujących, wyrażający się nie tylko w kierowaniu podporządkowanymi podmiotami, ale i w bezpośrednich świadczeniach przymusowych.

Istotą gospodarowania podmiotów działających w gospodarstwie narodowym jest wiązanie wyników z nakładami, zmierzającymi do ich osiągnięcia. Nadając temu wyraz pieniężny, można powiedzieć, że w obrębie każdego podmiotu gospodarującego następuje wiązanie przychodów i rozchodów w tym sensie, że otrzymanie przychodów uzależnione jest od dokonania rozchodów, związanych z ich uzyskaniem. Przedsiębiorstwo otrzymuje przychody ze sprzedaży produkcji, lecz musi równocześnie pokryć koszty, związane z ich uzyskaniem. Jako ekwiwalent swej pracy otrzymuje człowiek przychód lecz musi pokryć koszty swego utrzymania. Część przychodów podmiotu gospodarującego jest związana z kosztami uzyskania i swoboda dysponowania nie istnieje, część zaś, będąca saldem przychodów i rozchodów, pozostaje niezwiązana i może być przedmiotem dyspozycji.

Podmioty gospodarujące występują w gospodarstwie narodowym jako podmioty wzajemnie powiązane. W wyniku tego powiązania, przychody i rozchody każdego podmiotu gospodarującego odpowiadają rozchodom względnie przychodom innych podmiotów. Zjawisko to występuje zarówno w stosunku do związanej jak i niezwiązanej grupy przychodów i rozchodów. W rozchodach odpowiadających kosztom uzyskania przychodów (rozchody związane) występują zarówno rozchody, będące wyrazem wzajemnego powiązania ekonomicznego jak i powiązania wynikającego ze zwierzchnictwa państwowego. Rozchody, będące rezultatem ekonomicznego powiązania podmiotów gospodarujących są bezpośrednim kosztem uzyskania przychodów. Pozostała część rozchodów jest świadczeniem, wynikającym ze zwierzchnictwa państwowego. Jeśli saldo, będące różnicą przychodów i związanych z ich uzyskaniem rozchodów, powiększymy o rozchody oparte na wykorzystaniu zwierzchnictwa państwowego i otrzymujemy nadwyżkę podmiotu gospodarującego. Moglibyśmy nazwać tę nadwyżkę oszczędnościową w szerokim znaczeniu. Unikamy jednak pojęcia oszczędności ponieważ pojęcie to wydaje się mieć większe znaczenie od pojęcia nadwyżki i odpowiada raczej omówionemu wyżej pojęciu salda przychodów i rozchodów.

2. Po wyjaśnieniu, skąd się biorą nadwyżki i kto je tworzy, przejdziemy do zagadnienia, kto zużywa nadwyżki. Jeśli wygospodarowane nadwyżki pozostają w gospodarstwie narodowym i nie są zatem przedmiotem eksportu, albo mogą być zużyte przez te podmioty, które je wygospodarowały, albo też mogą być przez nie odstąpione innym podmiotom. W tym ostatnim wypadku powstaje czynność przesuwania nadwyżek w obrębie gospodarstwa narodowego z podmiotów, które je wygospodarowały, na te podmioty, które je zużywają. Przesuwanie jest realizacją podziału nadwyżek między podmiotami działającymi w gospodarstwie narodowym.

Mechanizm przesuwania nadwyżek między podmiotami działającymi w gospodarstwie narodowym nazywamy systemem finansowym. System finansowy zbiera nadwyżki i kieruje do podmiotów gospodarujących.

3. Rozporządzanie nadwyżkami podmiotów gospodarujących stanowi zagadnienie odrębne i niezależne od uzyskania i zużycia nadwyżek. Wachlarz możliwości rozwiązań zagadnienia rozporządzania nadwyżkami zamyka się w granicach, których krańcami są: posiadanie przez podmiot gospodarujący uprawnienia do rozporządzania całością nadwyżki przez niego wygospodarowanej i całkowite pozbawienie go prawa rozporządzania nadwyżką. Uprawnienia do rozporządzania nadwyżką nie przesądzają, kto zużyje wygospodarowaną nadwyżkę. Nadwyżka może być rozporządzona na rzecz podmiotu, który ją wygospodarował. Z łatwością dostrzegamy, że życie nie zna rozwiązań krańcowych. Komu przysługują uprawnienia do rozporządzania nadwyżkami zależne jest od systemu gospodarczego.

W gospodarce liberalnej rozporządzanie nadwyżką należy w zasadzie do podmiotu, który ją wygospodarował. Na podstawie oceny warunków gospodarczych, podmiot gospodarujący podejmuje decyzje, czy wygospodarowaną nadwyżkę zużyje sam, czy też ją odstąpi innemu podmiotowi, często sam dokonuje również wyboru tego podmiotu, naprzykład udzielając kredytu lub nabywając papiery wartościowe. Jednak i w ustroju liberalnym podmioty gospodarujące muszą ponosić koszt utrzymania państwa i w związku z tym państwo rozporządza częścią

nadwyżek, nakładając na podmioty gospodarujące ciężary oparte na zwierzchnictwie państwowym (opodatkowanie).

W gospodarce planowej rozporządzanie nadwyżkami należy do kierownictwa gospodarstwa narodowego, spoczywającego w rękach państwa. Kierownictwo gospodarstwa narodowego określa jaką część nadwyżki zatrzymuje podmiot, który ją wygospodarował, a jaka część nadwyżki ma być przesunięta na inne podmioty. Nie mamy wątpliwości, że realizacja zasad gospodarki planowej wymaga pełnego uchwycenia wygospodarowanych nadwyżek i, że postępy gospodarki planowej na odcinku finansowym są zależne od stopnia w jakim się uda te nadwyżki uchwycić. Różnica między gospodarką liberalną a gospodarką planową sprowadza się na odcinku finansowym do tego, że w gospodarce liberalnej istnieje szereg dysponentów nadwyżkami, zaś w gospodarce planowej dąży się do jednego dysponenta. Jest to jednak różnica tak istotna, że wymaga zarówno innych form jak i innych metod działania systemu finansowego. Postulatem gospodarki planowej jest, aby wszelkie posunięcia nadwyżek w gospodarstwie narodowym następowały w ramach systemu finansowego podporządkowanego kierownictwu gospodarstwa narodowego. Ze względu na to, że kierownictwo to spoczywa w ręku państwa, system finansowy w gospodarce planowej możemy określić jako państwowy system finansowy.

4. Gdyby zasady gospodarki planowej realizowane były bez upaństwowienia środków produkcji, gdyby więc państwo nie angażowało się w bezpośrednią działalność gospodarczą w postaci przejęcia przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych, a ograniczyło się do socjalizacji nadwyżek, omówione pojęcia wyczerpywałyby całość zagadnienia. W obecnych jednak warunkach konieczne jest bliższe zbadanie stosunku systemu finansowego do gospodarki państwowej to jest do państwowych podmiotów gospodarujących.

Pojęcie nadwyżek państwowych podmiotów gospodarujących odpowiada pojęciu ogólnemu. Dla pojęcia nadwyżki jest obojętny charakter podmiotu. Nadwyżki bowiem występują zarówno w państwowych jak i pozapaństwowych podmiotach gospodarujących. Natomiast niewątpliwie istnieją różnice w metodach działania systemu finansowego w stosunku do podmiotów gospodarujących w zależności od tego, czy są to podmioty państwowe, czy pozapaństwowe. Różnice te występują w zakresie powstawania i w metodach przesuwania nadwyżek. Motywy, jakimi kierują się pozapaństwowe podmioty gospodarujące w dążeniu do osiągnięcia nadwyżki są odmienne od motywów podmiotów państwowych. Można by powiedzieć, że dążenie do osiągania nadwyżek i zysków, jakie występuje w gospodarce prywatnej na szczeblu każdego podmiotu gospodarującego, podnosi się w gospodarce państwowej na szczebel najwyższy i przenosi się z poszczególnych podmiotów na kierownictwo gospodarki państwowej. Kierownictwo gospodarki państwowej nie może osiągnąć nadwyżek w inny sposób jak tylko przez wygospodarowanie ich w ramach działalności poszczególnych podmiotów. Dlatego na odcinku gospodarki państwowej system finansowy musi się podjąć dodatkowo roli, wynikającej z dążenia kierownictwa gospodarki państwowej do osiągania nadwyżek w drodze wypracowania ich w państwowych podmiotach gospodarujących. System finansowy jest więc na odcinku gospodarki państwowej nie tylko mechanizmem przesuwania, ale również mechanizmem tworzenia nadwyżek w podmiotach państwowych. Polityka cen i płac nabiera na tym odcinku specjalnego znaczenia.

5. Wyrażona w pieniądzu wielkość nadwyżki jest zależna od realnej wartości nadwyżki będącej pochodną realnej wartości przychodów i rozchodów oraz od elementów wyznaczających nominalną wartość nadwyżki jak ceny, płace i obciążenie publiczne. W gospodarce liberalnej tylko wysokość obciążenia publicznego (opodatkowanie) była wyrazem dyspozycji państwa. W gospodarce planowej są w rękach kierownictwa gospodarstwa narodowego wszystkie elementy. Państwo ma wpływ na nominalną wielkość nadwyżek przez politykę cen, płac i obciążenie publiczne. Państwo może w ten sposób stwarzać warunki do różniczkowania wartości nominalnej przychodów i rozchodów, co w rezultacie prowadzi nawet przy tych samych wartościach realnych, do różnych wyników. Weźmy dla przykładu dwa podmioty gospodarujące, działające w tych samych warunkach i osiągające te same przychody i rozchody realne. Jeżeli każdy z nich zatrudnia tę samą ilość robotników o tej samej wydajności, lecz jeden opłaca ich według stawek dwukrotnie wyższych, to rozchody nominalne obydwóch podmiotów będą się różnić i różnić się będą też nominalne nadwyżki. Mimo, że te różne nadwyżki uzyskane zostały

przy tej samej wartości realnej przychodów i rozchodów, przeniesione jako siła nabywcza wyrażona w pieniądzu na jakiś towar otrzymają różną wartość realną. Wykazuje to jak potężnym środkiem jest regulowanie cen i płac. Przy ich pomocy można prowadzić politykę odpowiadającą interwencyjnej polityce podatkowej.

Ceny i płace prowadzą do akumulacji środków pieniężnych i o ile akumulacja ta jest całkewicie w dyspozycji państwa działanie ich nie różni się od podatku. Na odcinku gospodarki państwowej zadaniem systemu finansowego jest czuwanie nad tym, aby wyrażona w nadwyżkach akumulacja państwowych podmiotów gospodarczych była w pełni do dyspozycji kierownictwa gospodarstwa narodowego, które decyduje o jej przeznaczeniu.

6. W działaniu systemu finansowego trzeba odróżnić urządzenia techniczne od metody działania. Urządzeniami technicznymi są instytucje powołane do przesuwania nadwyżek. Rola ich polega na gromadzeniu i kierowaniu nadwyżek zgodnie z przeznaczeniem. Instytucje te nazywamy instytucjami systemu finansowego.

Mają one charakter bierny, gdy zbierają nadwyżki, lub czynny, gdy dzielą nadwyżki.

Instytucje systemu finansowego działają w myśl dyspozycyj kierownictwa gospodarstwa narodowego. Dyspozycje te zawarte są w planach finansowych, przez które rozumiemy zespół planów odcinkowych, wiązanych bezpośrednio z państwowym planem finansowym. Zauważamy, że instytucje systemu finansowego są wykonawcami tych planów. Zatwierdzenie planów finansowych należy do kierownictwa gospodarstwa narodowego, układanie jednak—do instytucyj systemu finansowego, które posiają doświadczenie i możliwość oceny wyników gospodarowania i potrzeb podmiotów gospodarujących będących uczestnikami systemu finansowego i to zarówno podmiotów dostarczających nadwyżek jak i zużywających nawyżki.

Rozumiemy przy tym, że zadanie jest tak istotne, że system finansowy musi posiadać odrębne komórki planowania finansowego. Można powiedzieć, że na tym odcinku system finansowy wykonuje zadania zlecone przez kierownictwo gospodarstwa narodowego.

7. Wymaga wyjaśnienia znaczenie systemu finansowego w podziale dochodu społecznego. System finansowy, przesuwając nadwyżki, dokonuje podziału dochodu społecznego. Rola jego w tym zakresie jest następstwem wykonywania planów finansowych, w stosunku do których system finansowy jest w roli wnioskodawcy, decyzja leży w kierownictwie gospodarstwa narodowego. Wartość zaś planów finansowych jako narzędzia podziału dochodu społecznego zależna jest od konstrukcji cen i płac. Podział dochodu społecznego odbywa się tylko w takim zakresie, w jakim następuje przesuwanie nadwyżek. System finansowy, jako mechanizm przesuwania nadwyżek, jest jednym z narzędzi podziału dochodu społecznego.

8. Nadwyżki wygospodarowane przez gospodarstwa narodowe mogą być przesuwane w skali światowej. Zasady działania mechanizmu przesuwania tych nadwyżek nie różnią się od zasad wyżej omówionych. Możemy mówić o światowym systemie finansowym na tle pojęć gospodarstwa światowego. Międzynarodowe instytucje finansowe dokonujące tych przesunięć byłyby instytucjami tego systemu, poszczególne gospodarstwa narodowe jego uczestnikami. Utworzenie Funduszu Walutowego oraz międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego stanowi etap organizacji systemu finansowego w skali światowej opartego o zasady gospodarki planowej.

Przed systemami finansowymi gospodarstwa narodowego stoją zadania przekazywania nadwyżek na rzecz systemu światowego i rozdzielania nadwyżek otrzymanych za pośrednictwem tego systemu. System finansowy gospodarstwa narodowego musi jednak podobnie jak podmiot gospodarujący prowadzić całość obrotów z zagranicą, to znaczy rejestrować przychody i rozchody. Występuje tu podobne zjawisko wiązania przychodów i rozchodów jak w podmiotach gospodarujących (transakcje kompensacyjne).

9. Państwowy system finansowy, jako system gospodarki planowej, ma do spełnienia zadania następujące:

a) przesuwanie nadwyżek między podmiotami działającymi w gospodarstwie narodowym,
b) udział w przesuwaniu nadwyżek między gospodarstwami narodowymi w ramach gospodarstwa światowego,
c) tworzenie nadwyżek na odcinku gospodarki państwowej,
d) układanie planów finansowych (państwowego planu finansowego i związanych z nim bezpośrednio planów odcinkowych).

Pomijając kolejność w jakiej zadania są wymienione, trzeba podkreślić, że zarówno przesuwanie i podział nadwyżek jak i ich tworzenie następują w gospodarce planowej w ramach planów finansowych.

Zadania systemu mogą być wypełnione przez odpowiednią strukturę instytucyj i dobór odpowiednich metod działania systemu finansowego.

Dr Mirosław Orłowski

FINANSOWANIE EKSPORTU W STANACH ZJEDNOCZONYCH

Zagadnienie eksportu jest w okresie powojennym zwłaszcza dla krajów przemysłowych, nawet zwycięskich, problemem kluczowym. Olbrzymi postęp techniczny w czasie wojny sprawił, iż potencjał produkcyjny tych krajów jest obecnie tak duży, że nawet bardzo chłonny rynek wewnętrzny U.S.A. nie jest w stanie zapewnić pełnego zatrudnienia aparatowi produkcyjnemu tego kraju. Pełne zatrudnienie zaś jest nadal gwiazdą przewodnią polityki gospodarczej Stanów Zjednoczonych.

Zrozumiałym jest zatem, że już w schyłkowych latach ostatniej wojny sfery gospodarcze tego państwa zakrzątnęły się wokół zorganizowania wspomnianego eksportu, który zresztą w czasie działań wojennych był kolosalny. Wystarczy przypomnieć tu, że w r. 1944 eksport ze Stanów Zjednoczonych przekroczył sumę 14 miliardów dolarów, z czego 11 miliardów przypadało na eksport w ramach systemu „lend-lease" (umów pożyczkowo-dzierżawnych).

W roku 1945 eksport amerykański kształtował się następująco (w milionach dolarów) [1]).

Kwartały				Razem
I	II	III	IV	za r. 1945
3.583	4.015	3.054	2.604	13.256
z tego w ramach „lend-lease" i systemu UNRR'a				
2.216	2.478	901	656	6.251

Powyższe cyfry ilustrują ogrom zagadnienia eksportu. Przytoczyliśmy je dla uzmysłowienia wagi, ciężaru gatunkowego eksportu w gospodarstwie narodowym U.S.A.

Po tych uwagach wstępnych przechodzimy do przedstawienia działalności instytucji, której powierzone zostało sfinansowanie eksportu.

Instytucją tą jest Export-Import Bank of Washington [2]). Uprawnienia i zadania tego banku zostały sprecyzowane ostatnio w „Export - Import Bank Act of 1945". Suma kredytów eksportowych przyznanych przez bank w czasie od początku jego istnienia (1934 r.) na ultimo 1945 wynosiła 2.308 milionów dolarów, w tym 1.040 milionów dolarów stanowiły pożyczki udzielone w ciągu drugiej połowy 1945 r. Świadczy to najlepiej o potężnym impulsie danym w tym kierunku przez Państwo we wspomnianej ustawie.

Dalszy rozwój przedstawia poniższa tablica:

Handel zagraniczny Stanów Zjednoczonych w poszczególnych kwartałach 1945 r. i w pierwsze połowie 1946 r. (w milionach dolarów) [3])

Okres	Eksport łącznie z reeksportem			Ogółem import	Przewyżka eksportu (+) „ importu (—)	
	Ogółem	lend-lease	Różny		Łącznie z lend-lease eksportem	Bez lend-lease eksportu
1945						
I kwartał	2.820	2.047	772	1.024	+1.795	— 252
II „	3.011	2.026	985	1.098	+1.913	— 113
III „	2.145	1.111	1.034	1.050	+1.095	— 16
IV „	1.827	378	1.449	964	+ 863	+ 485
Ogółem 1945	9.803	5.562	4.240	4.136	+5.667	+ 104
1946						
Styczeń . .	799	130	669	394	+ 405	+ 275
Luty . .	671	100	572	318	+ 353	+ 254
Marzec . .	815	116	699	384	+ 431	+ 315
Ogółem I kw.	2.285	346	1.939	1.095	+1.190	+ 844
Kwiecień .	758	80	677	406	+ 352	+ 272
Maj . . .	851	67	784	397	+ 455	+ 388
Czerwiec .	878	57	821	385	+ 493	+ 436
Ogółem II kw.	2.487	205	2.283	1.187	+1.300	+1.096

Jak widzimy z tej tablicy do momentu zakończenia wojny z Japonią gros eksportu odbywało się w ramach dostaw na zasadzie „lend-lease". Kapitulacja Japonii spowodowała z dniem 2.IX.45 r. zaprzestanie tych dostaw [4]).

[1]) „U. S. International Transactions in 1945" w Foreign Commerce Weekly, numer z 19 stycznia 1946 r.
[2]) Exprot—Import Bank of Washington First and Second Semiannual Report to Congress.
[3]) Z powodu zaokrągleń sumy poszczególnych pozycyi, nie zawsze są zgodne z podanymi w tabeli. Dane z Departamentu Handlu U. S. A.
[4]) Z pewnymi wyjątkami.

Wprawdzie w międzyczasie rozpoczęła już swoją działalność United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA), ale tym nie mniej powstała luka w możliwości sfinansowania wielkiego strumienia dotychczasowego eksportu. Wprawdzie układy z Bretton Woods z czerwca 1944 r. przewidywały utworzenie i działalność Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, ale było rzeczą jasną, iż faktyczne jego funkcjonowanie w większym rozmiarze będzie mogło nastąpić dopiero w przyszłości. Tymczasem czas naglił. Chodziło o znalezienie rynków zbytu dla przestawiającego się aparatu produkcyjnego U.S.A. z wytwórczości wojennej na pokojową.

Powołany już Export - Import Bank Act z r. 1945 (uchwalony ostatecznie w lipcu 1945 r.) stworzył właśnie ramy finansowe tego eksportu, w postaci kredytów towarowych w U.S.A., kredytów przeznaczonych dla krajów obcych. Plafon kredytów zagranicznych został podniesiony z pierwotnej kwoty 700 mil. dolarów do 3.500 mil. dolarów, przy czym zezwolono na udzielanie tych kredytów nawet krajom niepłacącym dawnych zobowiązań wobec rządu U.S.A.

Ponadto poza kredytami Export - Import Bank'u eksport amerykański odbywał się i odbywa się w drodze sprzedaży na warunkach kredytowych tzw. demobilu U.S.A., którego wartość według kosztów własnych, przeznaczona na sprzedaż zagranicy wynosi około 10 miliardów dolarów.

Specjalnie powołany w tym celu Komisarz (Foreign Liquidation Commissioner of the State Department) dokonał powyższym demobilem szeregu transakcyj z rozmaitymi państwami, stosownie do wskazań National Advisory Council on International Monetary and Financial Problems.

Wracając jednak do działalności Export-Import Bank'u poniższe zestawienie ilustruje nam dynamikę wzrostu działalności kredytowej tego banku na cele eksportowe:

w milionach dolarów:

Miesiące r. 1945		Miesiące r. 1946	
lipiec	5,5	styczeń	21,8
sierpień	8,2	luty	12,9
wrzesień	4,2	marzec	113,6
październik	13,5	kwiecień	106,0
listopad	9,7	maj	130,4
grudzień	17,6	czerwiec	114,3

Dalszy rozwój banku stoi pod stałym naciskiem potrzeb sfinansowania eksportu. Ponadto trzeba jeszcze uwzględnić eksport, jaki będzie dokonywany do Imperium Brytyjskiego w związku z udzielonym temu państwu kredytem 3.750 milionów dolarów.

Z kolei wypadnie omówić procedurę udzielania kredytów przez Export - Import Bank. Pierwszym wymogiem w tym zakresie jest stwierdzenie, o charakterze zobowiązania przez państwo zaciągające pożyczkę, celu gospodarczego, na jaki pożyczka zostanie zużyta wraz z dokładną specyfikacją wykazującą dobra i usługi mające być nabyte w U.S.A. Wniosek kredytowy musi zawierać również uzasadnienie konieczności pomocy kredytowej Export-Import Bank'u, z uprawdopodobnieniem, iż krajowe instytucje kredytowe wnioskodawcy nie są w stanie zaspokoić wnioskowanych potrzeb finansowych. Następnie wnioskodawca musi dostarczyć całego szeregu danych o gospodarstwie narodowym nowego kraju, danych, które by świadczyły o potrzebie uzyskania pożyczki zagranicznej i o zdolności płatniczej dłużnika, a więc gwarancyj spłacalności uzyskanego kredytu. Mamy tu więc doskonałą drogę dokładnego wglądu przez U.S.A. w stosunki ekonomiczne kraju, który zgłasza się po kredyt. Przed rozpatrzeniem wniosku kredytowego przez Radę Dyrektorów Banku przedstawiany on jest wspomnianej Narodowej Radzie Konsultatywnej dla międzynarodowych problemów monetarnych i finansowych, która jest organem powołanym do harmonizowania działalności Banku z polityką rządu U.S.A. odnośnie kredytów zagranicznych. Dzięki niej właśnie rząd Stanów Zjednoczonych ma pełną kontrolę nad kredytem dla zagranicy i, jak podkreśliliśmy wgląd w stosunki ekonomiczne krajów zgłaszających się o kredyt.

Pożyczki przyznawane nie są udzielane odrazu w całości, lecz wypłaty na ich poczet dokonywane są stopniowo w miarę czynienia przez kredytobiorcę zakupów w U.S.A., zakupów, które muszą mieścić się w ramach ustalonych celów pożyczki. Ten ostatni warunek umożliwia planowanie produkcji przeznaczonej na eksport i ułatwia uniknięcie zaburzeń na rynku towarowym własnego kraju.

Z poszczególnych kredytów pierwszą zasadniczą grupę stanowią kredyty przeznaczone na odbudowę gospodarstwa narodowego dłużnika. Kredytów z tej grupy udzielał Export-Import

Bank jedynie do czasu uruchomienia Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju.

W tej grupie kredytów eksportowych wymienić można kredyty bawełniane udzielone Chinom, Czechosłowacji, Finlandii, Włochom i Holandii, oprocentowane na 2,5% rocznie i spłacalne w terminach od 15 do 24 miesięcy od daty umówionego terminu dostawy bawełny loco odbiorca zagraniczny. Inną kategorią analogicznych kredytów eksportowych przeznaczonych na odbudowę kraju dłużniczego są kredyty przyznane na zakup sprzętu w U.S.A. Tu należą kredyty przyznane Chinom, Finlandii, Francji, Grecji, Indiom Holenderskim, Polsce i Saudi-Arabii. Są one spłacalne ratami, z kilkuletnim okresem karencji przy efektywnej stopie procentowej 3% w stosunku rocznym.

Chiny otrzymały sześć pożyczek. Pierwsza w kwocie 67 mil. dol. udzielona Bankowi Chińskiemu dla sfinansowania importu do Chin surowej bawełny amerykańskiej, pozostałe 5 pożyczek na globalną sumę 33,8 mil. dolarów zużytych zostało na zakup w U.S.A. statków żeglugi morskiej i śródlądowej, sprzętu kolejowego, urządzeń elektrowni, sprzętu dla kopalń węgla.

Czechosłowacja otrzymała (Praski Bank Kredytowy) kredyt bawełniany w kwocie 20 mil. dol. co stanowi 20% kredytu zagranicznego U.S.A. na eksport bawełny do Europy. Oprocentowanie wynosi 2½%. Termin spłaty 26 miesięcy.

Finlandia uzyskała pożyczkę 35 mil. dol. na zakup najrozmaitszych dóbr i usług w Stanach Zjednoczonych, ponadto Finlandia otrzymała kredyt bawełniany w kwocie 5 mil. dol., co odpowiadało możliwości sprowadzenia z U.S.A. około 46.000 bel bawełny. Termin kredytu, ze względu na lepsze połączenie komunikacyjne, krótszy jest niż w przypadku Czechosłowacji, gdyż wynosi 15 miesięcy od daty dostarczenia bawełny do portu finlandzkiego.

Francji udzielony został już we wrześniu 1945 r. kredyt 550 mil. dol., a następnie w maju 1946 r. w kwocie 650 mil. dol., razem tedy z Export-Import Bank'u Francja w okresie 1945/46 otrzymała 1.200 mil. dolarów czyli około 35% ogólnej sumy kredytów zagranicznych, jakie Bank ten, zgodnie z jego statutem, może udzielić.

Ostatnia pożyczka w kwocie 650 mil. dol. udzielona jest na 3% w stosunku rocznym, termin spłaty kapitału wynosi 20 lat, termin wykorzystania kredytu określony został do dnia 30 czerwca 1948 r. termin rozpoczęcia spłacania kredytu 1 stycznia 1952 r.

Grecja uzyskała w styczniu 1946 r. kredyt 25 mil. dol. na najpilniejsze dobra kapitałowe z U.S.A. Przeciętna stopa procentowa za cały okres pożyczki wyniesie około 3% w stosunku rocznym.

Włochy otrzymały kredyt bawełniany w kwocie 25 mil. dol., udzielony konsorcjum włoskich banków handlowych. Termin spłaty został ustalony na 15 miesięcy od daty dostarczenia bawełny do Włoch przy oprocentowaniu 2½%.

Holandia uzyskała kredyt 210 mil. dol. od Export-Import Bank'u, 100 mil. dol. od prywatnych banków handlowych U.S.A. (bez gwarancji i rewersu Export-Import Bank'u). Jest to największy, po Anglii i Francji kredyt zagraniczny udzielony po wojnie przez Stany Zjednoczone.

Indie Holenderskie mają otrzymać pożyczkę 100 mil. dolarów na odbudowę ich gospodarstwa narodowego.

Saudi-Arabia otrzymała 25 mil. dol. na zakup dóbr i usług z U.S.A.

Polska ma zatwierdzony przez Export-Import Bank kredyt 40 mil. dolarów na zakup parowozów i węglarek dla P.K.P. Jako gospodarczy cel pożyczki wskazana jest zarówno odbudowa gospodarcza, ale również odbudowa sieci transportowej europejskiej, celem umożliwienia transportu węgla polskiego do innych krajów Europy, jako podstawowego artykułu dla rekonstrukcji ekonomicznej Europy. Umowa pożyczki przewiduje spłatę w ratach półrocznych, poczynając od 1951 r. w ciągu lat dwudziestu przy oprocentowaniu 3% w stosunku rocznym.

W omówionej grupie pożyczek zwraca specjalną uwagę troska o sfinansowanie eksportu bawełny. Troska ta nie jest zjawiskiem nowym. Już przed wojną ostatnią Export-Import Bank sfinansował wywóz do Europy ogółem 600.000 bel bawełny.

Charakterystycznym jest, że bank stara się uruchomić mechanizm zagranicznych kredytów bawełnianych w drodze finansowania transakcyj eksportowych możliwie z prywatnymi importerami zagranicznymi. Ci ostatni czynią zakupy również u prywatnych amerykańskich

„shipperów", transakcje powyższe uzyskują następnie akcept odnośnego banku kraju dłużnika i gwarancję jego rządu.

Eksport U.S.A. w strefie drugiej hemisfery finansowany jest kredytami udzielonymi krajom Ameryki Łacińskiej, które oddawna weszły w orbitę wpływów polityczno-gospodarczych U.S.A.

Należą tu kredyty udzielone Brazylii (4,9 mil. dol.), Chile (2,8 mil. dol.), Kolumbii (5.517.800 dol.), Ekwadorowi (2.760.000 dol.), Meksykowi (3 mil. dol.), Peru (450.000 dol.), Panamerykańskim liniom lotniczym T.A.C.A. (2 mil. dol.). Wszystko są to z reguły kredyty towarowe.

Jak widzimy Stany Zjednoczone uruchomiły potężny aparat finansowania swego eksportu, aparat będący jednocześnie doskonałym środkiem kontroli gospodarczej krajów dłużniczych, zwłaszcza w połączeniu z działalnością Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju i Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA

W miesiącu styczniu r.b. ogłoszone zostały następujące ważniejsze dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19.12.1946 r. o podwyższeniu dolnej granicy zdolności zatrudnienia przejmowanych na własność Państwa przedsiębiorstw w przemysłach wyrobów niepowszechnego użytku, bądź mało zmechanizowanych, bądź o charakterze pionierskim i sezonowym (Dz. U. R. P. Nr. 2, poz. 7).

Dolna granica zdolności zatrudnienia, ustalona w art. 3 ustęp 1, 1 lit. b ustawy z dnia 3.1.1946 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 17 z 1946) została podwyższona do 100 (zamiast dotychczasowej 50) na jedną zmianę: w odlewniach żelaza, zakładach mechanicznych o charakterze zakładów naprawczych, w zakładach wyrobów platerowanych, w przemyśle kosmetyczno-perfumeryjnym i mydlarskim, zakładach przerabiających masy plastyczne, w stolarniach budowlanych i meblarskich, w hutach szkła (posiadających nie więcej, niż jedną wannę), w zakładach ceramiki szlachetnej, wytwórniach zabawek, instrumentów muzycznych, galanterii, wytwórniach waliz i kufrów, wytwórniach kartonaży i opakowań papierowych, w wytwórniach baterii elektrycznych, kieszonkowych i anodowych, w wytwórniach futer, w wytwórniach cukierniczych o zdolności produkcyjnej do 750 kg. dziennie i w cegielniach o zdolności wytwórczej nie przekraczającej rocznie 2 i pół milonów cegieł. Natomiast omawiana dolna granica w przedsiębiorstwach tego rodzaju, jak betoniarnie, kiszarnie kapusty i ogórków oraz wędzarnie ryb podwyższona została do 150 pracowników na jedną zmianę, wreszcie — w przedsiębiorstwach takich, jak: kamieniołomy, żwirownie, piaskownie i torfiarnie, nie posiadających urządzeń masowego transportu o napędzie mechanicznym i w wapniarkach o zdolności produkcyjnej 5 tys. ton wapna, dolna granica zatrudnienia została podwyższona do 200 pracowników na jedną zmianę.

2. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 6.12.1946 r. w sprawie wykonania dekretu o podatku dochodowym. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 13). —

Mamy tu do czynienia z rozporządzeniem wykonawczym do dekretu z dn. 8.1.1946 r. o podatku dochodowym (Dz. U.R.P. Nr. 2, poz. 14, 1946).

Dekret z dn. 3.1.1947 r. o zmianie dekretu z dn. 10.11.1945 r. o wypuszczeniu biletów skarbowych (Dz.U.R.P. Nr. 4, poz. 17).

Powyższy dekret nowelizuje postanowienia art. 1 dekretu z dn. 10.11.1945 (Dz. U. R. P. Nr. 56, poz. 311), podwyższając plafon emisji biletów skarbowych do 6 miliardów.

Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 3.1.1947 r. o wypuszczeniu 3-ej emisji biletów skarbowych (Dz. U. R. P. Nr. 4, poz. 18).

Na zasadzie powyższego rozporządzenia Minister Skarbu zarządził wypuszczenie biletów skarbowych 3-ej emisji w odcinkach po: złotych 5 tys., 10,50 i 100 tys., wartości imiennej, na sumę 6 miliardów zł.

Bilety skarbowe wystawiane są z 12-o miesięcznym terminem płatności. Oprocentowanie wynosi 3,65% w stosunku rocznym.

Bilety skarbowe są przyjmowane przez kasy państwowe do dyspozycji władz, urzędów i instytucyj państwowych na kaucje i wadia według ich wartości imiennej. Na każde żądanie posiadacza, bilety te są wymieniane na gotówkę według ich wartości bieżącej.

Sprzedaż omawianych biletów odbywa się w Narodowym Banku Polskim oraz w bankach pośredniczących i ich oddziałach.

5. Dekret z dn. 10.12.1946 r. o rejestracji i umarzaniu listów hipotecznych, listów długów gruntowych i rentowych, wydanych przed 1.9. 1939 r. (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 19). W terminie 7-o miesięcznym od dnia wejścia w życie powyższego dekretu posiadacze wzmiankowanych listów obowiązani są zarejestrować je we właściwym oddziale hipotecznym sądu. Listy nie osteplowane w tym trybie tracą swoją moc prawną.

6. Dekret z dn. 9.1.1947 r. o zawieszeniu biegu przedawnienia i przedłużenia terminów prawa wekslowego i czekowego (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 24). Na zasadzie tego dekretu bieg przedawnienia dla weksli i czeków, wystawionych przed dn. 9.5.1945 r., został zawieszony do dnia 31.12.1947 r. o ile powołane weksle i czeki nie były już przedawnione w dniu 25.8. 1939 r. Ponadto termin dla przedsiębrania czynności wymaganych przez prawo wekslowe i czekowe o zachowaniu prawa zwrotnego poszukiwań, przedłużony został do dn. 31.12.1947 roku dla weksli i czeków wystawionych przed 9.5.1945 r. o ile znowu, oczywiście, terminy te nie upłynęły do 25.8.1939 r.

7. Dekret z dn. 3.1.1947 r. o uregulowaniu ubezpieczeń rzeczowych i osobowych (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 23).

Dekret powyższy reguluje nader ważny dział życia gospodarczego kraju, utrzymując system koncesyjny w zakresie wykonywania ubezpieczeń rzeczowych i osobowych.

Dekret ustanawia wyraźnie zasadę, iż działalnością ubezpieczeniową w omawianym zakresie zajmować się mogą jedynie zakłady ubezpieczeń państwowe, prawno-publiczne, bądź spółdzielcze.

Na dalszą działalność ubezpieczeniową otrzymuje z mocą dekretu zezwolenie jedynie:

1) Towarzystwo asekuracyjne „Warta“ Sp. Akc., w Warszawie i
2) Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych.

Natomiast inne krajowe i zagraniczne prywatne zakłady ubezpieczeniowe tracą dotychczasowe prawo do wykonywania dalszej działalności ubezpieczeniowej, z wyjątkiem oczywiście Tow. Asekuracyjnego „Warta“.

Dekret ustanawia na obszarze całego państwa w zakresie ubezpieczeń rzeczowych przymus ubezpieczania budynków od ognia. Co do pozostałych innych rodzajów ubezpieczeń rzeczowych, wykonywanie ich odbywa się w drodze umowy, Minister Skarbu wszakże może ustalić w drodze rozporządzenia obowiązek ubezpieczania również i dla wszystkich kategorii ryzyk. Natomiast ubezpieczenia osobowe mają być dokonywane nadal w trybie omówionym i w tym ostatnim wszakże zakresie Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Skarbu mogą wprowadzić przymus ubezpieczania dla oznaczonej kategorii osób i ryzyk w ubezpieczeniach osobowych. Wreszcie Minister Skarbu władny jest w drodze rozporządzenia tworzyć odrębne, specjalne prawno-publiczne zakłady ubezpieczeń oraz wydawać dla nich statuty, określające ich organizację i zasady działalności.

Towarzystwo reasekuracyjne „Warta“ Sp. Akc. w Warszawie otrzymało z mocy omawianego dekretu monopol reasekuracyjny w Polsce. Również prawo odstępowania ryzyk do reasekuracji od zagranicznych zakładów ubezpieczeń służy wyłącznie Towarzystwu Reasekuracyjnemu „Warta“. O ile chodzi o ubezpieczenia rzeczowe, objęte przymusem ubezpieczeń oraz umowne ubezpieczenia transportów, prowadzenie ich zastrzeżone jest wyłącznie na rzecz Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajenych.

Niezależnie od tego zakresu działania P.Z. U.W. może ponadto prowadzić umowne ubezpieczenia rzeczowe i osobowe. P.Z.U.W. przejął wszystkie prawa i obowiązki Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych i Kasy Strażackiej w Poznaniu. Politykę lokacyjną zakładów ubezpieczeń określa corocznie Minister Skarbu w drodze ustalania dla każdego zakładu planu lokat.

Na mocy omawianego dekretu na własność Skarbu Państwa przeszło 60% akcyj Tow. Reasekuracyjnego „Warta“ Sp. Akc. w Warszawie. W tym wszystkie akcje, będące własnością Poznańskiego Związku Komunalnego, Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych w Poznaniu, reszta zaś brakująca do wzmiankowanych 60% akcyj przechodzi na własność Skarbu Państwa z akcyj będących własnością Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych.

Minister Skarbu upoważniony został do ewentualnego podwyższenia kapitału lokacyjnego Sp. Akc. „Warta“ do kwoty pół miliarda złotych.

Pozostałe przepisy dekretu normalizują likwidację zakładów ubezpieczeń, które utraciły prawo wykonywania dalszej ich działalności.

8. Dekret z dn. 9.1.1947 r. o upoważnieniu Ministra Skarbu do udzielania poręki państwowej za zobowiązania przedsiębiorstwa Gdynia—Ameryka Linie Żeglugi S.A. w Gdyni (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 26). —

Minister Skarbu został upoważniony do udzielania poręki państwowej do wysokości 2.100 tys. dolarów A.P. za zobowiązania powyższego przedsiębiorstwa z tytułu nabycia statków w U.S.A. —

Nakładem **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.**

I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1947 r. Str. 64.

Skład Główny: Trzaska, Evert i Michalski, Warszawa, Marszałkowska 51.

II

Dr JÓZEF ŚWIDROWSKI

ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYPAŃSTWOWYCH

1947 r. Str. 146.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Łódź, Piotrkowska 147.

III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r. Cz. I, II, III.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Warszawa, Srebrna 12

IV

TADEUSZ DIETRICH

„ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ“

1947 r. Str. 71.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Warszawa, Srebrna 12.

Cena numeru zł 40.— Prenumerata kwartalna zł 105.—, półroczna zł 210.—, roczna zł 420.—. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“** w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto N. B. P. Nr VII 3122. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomosci N. B. P.“, prenumerata (kwartalna, półroczna roczna) oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski**

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.

Zakłady Graficzne WINW Łódź, ul. Gdańska 130. Nr D. — 01572